

Мазмұны
目录
Content

丝路青年
The Silk Way
YOUTH

- Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт ТОҚАЕВТЫҢ
«BIZ BIRGEMIZ» жалпыұлттық онлайн-форумында сөйлеген сөзі / 3
- Қиындықтарды бірге еңсерген жыл /Әкбар МӘЖИТҰЛЫ / 4
- Жаңа тағайындалған Денсаулық сақтау министрі
Алексей ЦОЙ Президент Қасым-Жомарт ТОҚАЕВТЫ
коронавируспен күресудің жоспарымен таныстырды / 6
- «Қытай жаһандық денсаулық сақтауға үлес қосуда» /Чжан СЯО / 8
- Еріктілердің Ерлігі ұмытылмайды /Солтанай ЖӘНІБЕК / 9
- Ауыл азаматынан мемлекет басшысына дейінгі өмір жолы /Яо Пэйшен / 10
- Індетке қарсы іргелі күрес /Исатай ҚАМБАРОВ / 14
- Ел арасы алшақ болсада, дорстығымыз байанды /Сұң ЖЯНЛИН / 16
- Қытайлық дәрігерлер көмекке келді /Сырым ҒАБИДОЛЛАҰЛЫ / 18
- Жібек жолы жастарының жүрекжарды лебіздері /Қарлығаш ҚАБЫЛТАЙ / 20
- «Шипагерлік баян» –Қазақ медицинасының жауһары /Бақытбек ТОҚТАСЫНҰЛЫ / 22
- Өтейбойдақ ТІЛЕУҚАБЫЛҰЛЫ – Адамзатқа ортақ Ғұлама /Шәйакымет ҚАЛИ / 25
- 哈萨克斯坦总统 哈斯穆·卓玛尔特·托卡耶夫在全体国民在线论坛上的讲话“我们在一起” / 29
- 风雨同舟的一年 /艾克拜尔·米吉提 / 31
- 哈萨克斯坦卫生部部长阿列克谢·崔就当前哈国内疫情形势提出新措施 / 32
- 疫情凸显构建人类命运共同体重要性 /张霄 / 33
- 志愿心声，众志成城 /苏力坦·贾尼别克 / 34
- 从农村少年到国家元首 /姚培生 / 35
- 国际间合作是战胜疫情最有力的武器 /依沙泰·哈木巴尔耶夫 / 38
- 道路尽管遥远，友谊地久天长 / 40

Мазмұны
目录
Content

丝路青年
The Silk Way
YOUTH

患难见真情，中国医疗队来了 / 斯尔木·哈毕都拉 / 42

丝路青年抗疫心声 / 哈力哈什·哈布勒塔依 / 43

《奇帕格尔利克巴彦》——哈萨克医学的瑰宝 / 巴克特拜克·托哈塔西 / 44

乌太波依达克·特列乌哈布勒——民间科学家 / 夏亚合买提·哈力 / 46

Kazakh President Kassym-Jomart Tokayev Delivers a Speech
at the National Online Forum “We are together” / 49

A Year Through Thick and Thin / Akebar Majit / 50

Alexey Tsoi, the Newly appointed Minister of Health of the Republic of Kazakhstan, presents to
President his Opinions on Kazakhstan’s Domestic Epidemic Situation / 51

COVID-19 Reveals the Importance of Building A Community of Shared Future for Mankind
/Zhang Xiao / 52

Volunteers Work Won’t be Forgotten / Sultanai Zhanibek / 53

From a Rural Talent to the Head of State / Yao Peisheng / 54

Fighting COVID-19 Pandemic / Isatay Hambarev / 57

Our Friendship Lasts Forever Despite of Long Distance / Song Jianlin / 59

“True Friends Are Recognized in Trying Times” Here Come the Chinese Medical Expert Team!
/Serem Habidolla / 61

Kazakh Students Share their COVID-19 Stories / Kharelgash Khabeltay / 63

«Sheypagerlik bayan» -Treasure of Kazakh’s Traditional Medicine / Bakhetbek Tokhtasen / 65

Oteyboydak Tileukabyluly A Citizen Scientist / Shayahemet Haly / 68

Мемлекет басшысы Қасым-
Жомарт ТОҚАЕВТЫҢ
«BIZ BIRGEMIZ» жалпыұлттық
онлайн-форумында сөйлеген сөзі

Құрметті отандастар!

Бүгінде әлемдегі барлық елдер, соның ішінде Қазақстан да коронавирус індетіне қарсы күрес жүргізуде.

Бұл – әрине, өте ауқымды әрі күрделі жұмыс. Осыған орай мемлекет тарапынан теңдессіз шаралар қабылданды. Коронавируспен күресу үшін бюджеттен қомақты қаражат бөлінді. Тұрмысы төмен отбасыларға азық-түлік таратылды. Шағын және орта бизнес өкілдеріне бірқатар жеңілдік жасалды.

Елбасының бастамасымен құрылған «Біргеміз» қорынан да көлемді қаржы бөлініп, мұқтаж жандарға нақты көмек беріліп жатыр. Бұл жұмысты Нұр-Отан партиясы белсенді түрде жүзеге асыруда. Осының бәрі бірлігіміздің бекемдігін көрсетеді. Дегенмен, бұл аса жұқпалы дерт азаматтарымыздың денсаулығы мен өміріне қауіп төндіріп, халықтың әл-ауқатына нұқсан келтіруде. Ең алдымен, осы кеселден қайтыс болған адамдардың туыстары мен жақындарына көңіл айтамын. Сондай-ақ, вирус жұқтырғандардың тезірек сауығып кетуіне тілектестік білдіремін. Осындай күрделі кезеңде барша жұрт жауапкершілік танытудың қаншалықты маңызды екенін түсінді деп ойлаймын.

Әр адам өзінің, туыстары мен жақын адамдарының денсаулығына мұқият болуы керек. Бұл – қазіргі заманның талабы. Індетті жеңу – әрбір азаматтың өз қолында. Бұл, ең алдымен, қарапайым қағиданы ұстанудан басталады. Бетперде тағып жүру, тазалық сақтау және әлеуметтік қашықтықты ұстану – өте маңызды. Өйткені, бұл сіздің және өзге адамдардың денсаулығы үшін аса қажет. Тағы да қайталап айтамын: «Сақ жүрсен, сау жүресің», «Сақтықта – қорлық жоқ».

Сондықтан, азаматтарды қорғау үшін біз барлық қажетті шараларды жедел түрде қолға алдық және осы жұмысты әрі қарай жалғастыра береміз. Мен Құқық қорғау органдарының еңбегін де ерекше атап өткім келеді. Елдегі тәртіп сақшыларына аса маңызды міндет жүктеліп отыр. Қоғамдағы тұрақтылық пен тыныштық полицияның мінсіз қызметіне байланысты. Сіздер күрделі Төтенше жағдай кезеңінен абыроймен

өттіңіздер. Бүгінде карантин шараларының сақталуын қадағалап, бекеттерде қызмет етіп келесіздер.

Бұл – оңай жұмыс емес. Тіпті, қоғам өкілдері тарапынан сынға ұшыраған кездеріңіз де болды. Әрине, кәсіби тұрғыдан біліксіздік танытқан полиция қызметкерлері де жоқ емес. Осындай жекелеген жағдайлар бүкіл құқық қорғау органдарының беделіне зиян келтіреді. Дегенмен, тәртіп сақшыларының басым бөлігі – адал қызмет етіп жатқан азаматтар. Мұны ешкім жоққа шығара алмайды. Осы ретте, Ішкі істер органдарының барлық қызметкерлерін кәсіби мерекелерімен – Полиция күнімен шын жүректен құттықтаймын. Мемлекеттік қызметшілердің және ақ халатты абзал жандардың төл мерекелері құтты болсын! Отан алдындағы сертке берік болғандарыңыз үшін баршаңызға алғыс айтамын. Сондай-ақ, әскери қызметкерлер, еріктілер, мемлекеттік қызметшілер, қайырымдылық ұйымдарының өкілдері, журналистер және басқа да белсенді азаматтарымыз зор құрметке лайық. Сіздердің арқаларыңызда коронавируспен күрестің күрделі кезеңдерін еңсеріп келеміз. Баршаңызды бейбіт күннің батырлары деуге болады.

Біз өздеріңізді мақтан тұтамыз. Қажырлы еңбектеріңіз үшін ризашылығымды білдіремін. Бүгінгі форумда коронавируспен күрестің алдыңғы шебінде жүрген азаматтарға шынайы ризашылығымды білдіргім келеді. Осыған орай, мен «Халық алғысы» атты арнайы медаль тапсыруды ұйғардым. Бұл – осындай қиын-қыстау уақытта аянбай еңбек еткен азаматтарға арналған жаңа мемлекеттік марапат. Осы медаль нағыз Отаншыл жандарға тапсырылады деп сенемін. Бүгін «BIZ BIRGEMIZ» жалпыұлттық онлайн-форумы аясында осы медальмен бір топ азаматты марапаттаймыз. Жалпы, пандемияға қарсы науқанға белсенді атсалысқан ел тұрғындары мемлекеттік наградалармен марапатталады. Осы індеттен құтылған соң Елордамызда азаматтарымыздың ерлігіне арналған ескерткіш қоюымыз керек. Барша Қазақстан азаматтарына амандық, игілік тілеймін! Біз міндетті түрде жеңеміз! Себебі, Біз – біргеміз!

Қасым-Жомарт Тоқаевтың Президент болып сайланғанына 1 жыл

ҚИЫНДЫҚТАРДЫ БІРГЕ ЕҢСЕРГЕН ЖЫЛ

Әкбар МӘЖИТҰЛЫ

2019 жылы 12 маусымда Қасым-Жомарт Тоқаев Қазақстан Республикасының екінші кезекті Президенті болып сайланды. Содан бері көзді ашып-жұмғанша бір жыл өте шықты. Бұл күн ардақтап атап айтуға тұрағын сындарлы кезең.

Президент Қасым-Жомарт Тоқаев осы бір жылда Қазақстанның Тұңғыш Президенті – Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев негізін қалаған ел басқару стратегиясын жалғастырып, Қазақстан халқына басшылық жасап, республиканың одан әрі байыпты да баянды дамуына үлкен үлес қосты. Қасым-Жомарт Тоқаев дос, көрші ел Қытаймен болған стратегиялық, серіктестік қатынасты дамытып, қазақстандық «Нұрлы жол» мен Қытай ұсынған «Бір белдеу, бір жол» бағдарламаларын өскелең өреде ұштастырып, дүниені мойындатқан табыстарға қол жеткізуге айрықша мән береді. Бұл – дүниені жалт қаратқан табыстарға қол жеткен, әрі қиын-қыстау шақтарды бірге өткізген жыл болды.

2019 жылы сәуірдің 10-нан 12-сіне дейін Қазақстан президенті Қасым-Жомарт Тоқаев ҚХР Төрағасы Си Цзинпиннің ұсынысы бойынша Қытайда

мемлекеттік іс сапарда болған кезде, екі елдің жоғары лауазымды басшылары Қазақстан мен Қытай қатынасын ұзақ мерзімді және жан-жақты стратегиялық серіктестік қатынас деңгейіне көтеруді ұйғарды. Бұл екі ел арасында мызғымас достық қарым-қатынастың әлдеқашан қалыптасқанын, екі ел қатынасының жаңа кезеңге аяқ басқанын айғақтайды.

Сол кезде, тұтас Қытай халқы CCTV телеарнасының «Әлем аясында» атты бағдарламасының әйгілі тележүргізушісі Шүй Жүний жасаған сұхбатынан президент Қасым-Жомарт Тоқаевтың Қытай тілінде өте жатық сөйлегенін көрді, көрермендер бұдан ерекше әсер алды. Қасым-Жомарт Тоқаев сол бір кеште Қытай халқының көңіл төрінен құрметті орын алды. Тіл мен

Мәдениеттің ғажайып құдіреті, міне, осында. Тіл – адамдар жүрегін жақындататын алтын көпір.

2020 жылға қадам басқан тұста, коронавирус індеті бүкіл дүниеге тарай бастады. Уханьда індет таралған алғашқы тұста, Қазақстан Қытайға 14,5 тонна гуманитарлық көмек беріп, басқа күн туғанда жанашырлық көрсетті. Наурыздың 9-ында, Қазақстанда Германиядан келген Қазақстан азаматынан коронавирус анықталды, іле-шала індеттің Қазақстанның республикалық маңызы бар 3 қаласы мен 14 облысына да таралғаны белгілі болды. Президент Қасым-Жомарт Тоқаев «төтенше жағдай» жариялаған мезгілде, Қытай бір топ мамандарын Қазақстанға жіберіп, олар 15 күн тәжірибелерімен бөлісті. Қытай үкіметі мен халықтық ұйымдары да Қазақстанға зор адамгершілік көмек көрсетті, Қытай-Қазақстан елдерінің көршілес достық қатынасы одан әрі нығая түсті.

Қытай мемлекетінің төрағасы Си Цзинпин наурыздың 24-інде Қазақстанның президенті Қасым-Жомарт Тоқаевпен телефон арқылы сөйлескенде: «Коронавирус тосыннан тап беріп, әр ел ауыр сын-

қатерлермен бетпе-бет келіп отыр. Қытайдағы індеттен сақтанудың ең қиын-қыстау кезінде Қазақстанның үкіметі мен әр саласы барынша қолдау көрсетті. Қазір Қазақстанда да індет өршіп барады. Десе де үкімет шұғыл шаралар қабылдап, ел алдындағы жауапкершілігін көрсетті. Индет келеді, кетеді. Ал достық пен ынтымақтастық – мәңгілік құндылықтар. Индет екі ел ынтымақтастығына сын-сайыстар ала келгенімен, тың мүмкіндіктерді де сыйлайды. Осы алмағайып кезеңнен өткен соң, Қытай мен Қазақстан бірге құрған «Бір белдеу, бір жол» жобасы сөзсіз мұнан да зор жетістікке жететін болады» – деді.

«Бүкіл әлем Қытай медицинасының зор әлеуеті мен дәрігерлерінің жоғары кәсібилігіне тәнті болды. Қытай күрделі де қиын қауіп-қатерлерді еңсерудегі айрықша нәтижелі қарым-қабілетін көрсетті. Қазақстан мұны жоғары бағалайды, әрі індетке қарсы күрестегі жеңісімен құттықтайды. Қазір коронавирус індеті тұтас әлемге етек жайды. Қазақстан да бұдан тыс қалған жоқ. Қазақстан Қытай мемлекетімен ынтымақтастықты күшейтіп, індетті тезірек жеңгісі келеді» деді Президент Қасым-Жомарт Тоқаев.

Индет кезінде мен «Абайдың өлеңдер жинағын» аударумен бірге, Президент Қасым-Жомарт Тоқаевтың «Абай және ХХІ ғасырдағы Қазақстан» деген мақаласы мен ол жазған «Абай мұрасы – адамзатқа ортақ» Абай Құнанбаев шығармалары жинағына алғысөзді» де аудардым. Мен Президент Қасым-Жомарт Тоқаев алға қойған «Абайды терең тану», «Абай шығармаларын оқудан жалықпау», Абай өлеңдерін жаттау» әрі «Абайдың ұшан-теңіз мұрасы арқылы Қазақтың жаңаша ұлттық болмысын сомдау» деген пікірімен әбден келісемін. Биыл ұлы Абайдың дүниеге келгеніне 175 жыл, Қазақстан халқы Абай рухын асқақ тұтып, Президент Қасым-Жомарт Тоқаевтың білікті басшылығымен Қазақстанның озық дамыған елдер қатарын толықтыруына тілектестік білдіремін.

Қытай тілінен аударған
 Қанатбек ЖҰМАБАЙҰЛЫ

Жаңа тағайындалған Денсаулық сақтау министрі Алексей ЦОЙ Президент Қасым-Жомарт ТОҚАЕВТЫ коронавируспен күресудің жоспарымен таныстырды

Министрдің пікірінше, Үкіметтің көктемде қолға алған шаралары вирустың жаппай таралуының алдын алған.

«Қазақстанда коронавирустан болатын өлім-жітім көрсеткіші өзге елдермен салыстырғанда жоғары екенін атап өту керек. Дегенмен, халық аурудан сақтанудың жолдарын, қауіпсіздік шараларын сақтауды үйрене бастады. Ал, карантин шараларын әлсіреткенде вирустың тарауы ірі қалаларда мемлекеттік сипатқа көшті», - деді министр Ақордада өткен жиында.

Оның айтуынша, коронавирус инфекциясымен күресудің әдіс-тәсілдері жиі өзгере бергендіктен, халықтың билікке деген сенімі жоғалған. Ал, халықтың дәрі-дәрмекті жаппай сатып алуынан дәріханаларда дефицит пайда болып, шын мұқтаждарға жетпей қалып жатыр. Министрдің пікірінше, қазір коронавируспен күресудің жаңа әдістерін ойлап табу қажеттілігі туындаған.

«Министрлік тұрғындар бетпе-бет келіп жатқан

проблемаларды талдап, медициналық қызметке сұраныстың күрт артқанын көріп отыр. Медициналық көмек көрсетуде жұқтыру қаупінің жоғары болуы алғашқы медициналық-санитарлық көмектің, жедел-жәрдем бригадаларының, төсек-орынның, дәрі-дәрмектің тапшылығына әкелді. Пандемия мерзімінің белгісіздігі, нақты ем-домның болмауы, ертеңге деген сенімнің болмауы – халықтың ғана емес, медицина мамандарының да үрейін туғызып отыр. Сондықтан, халықпен ашық диалог жасап, коронавирустың алдағы бірнеше жыл жалғасатынын түсіндіруіміз керек», - деді А. Цой.

Жаңа министр COVID-19 вирусымен күресудің 10 жаңа әдісін ұсынды:

1. Амбулаторлық деңгейде инфекцияны емдеудің қарапайым және түсінікті нұсқаулықтарын әзірлеу;
2. Дәрі-дәрмек сатып алу және жеткізу жұмыстарын жылдамдату, отандық өндірушілерге басымдық беру;
3. COVID-19 диагностикасында цифрлық рентген аппараттарын компьютерлік томографиямен бірге қолдану арқылы диагностиканың қол жетімділігін арттыру;
4. Сынақ зертханаларының мүмкіндіктерін кеңейту, тесттерді уақытында жеткізу;
5. Шақырту кезінде мобиль топтардың сынақ қоршауларын ұйымдастыру;
6. Науқастарға үйінде ең қауіпсіз медициналық көмек көрсету;
7. Амбулаторлық деңгейде қашықтан кеңес беру;
8. Ауруханаларды жасанды тыныс беру аппаратымен жабдықтау;
9. Жерлеу тәртібін өзгерту;
10. Тұрғындардың қауіпсіздік шараларын сақтауын арттыру.

Алексей Цой сондай-ақ, еліміздегі эпидемиологиялық жағдайдың 3 түрлі сценарий бойынша дамуы мүмкін екенін де атап көрсетті.

Бірінші сценарий бойынша: карантинсіз тамыз

айының соңына қарай COVID-19 жұқтырған күніне 27 мың науқас тіркеледі. Инфекциялық және провизорлық стационарларда орындарға деген қажеттілік 300 мың адамға бағаланады.

Екінші сценарий екі апталық ұлттық локдаунды қамтиды. Бұл ретте ауруханаға жатқызуды талап ететін күніне жеті мың жағдайға дейін тіркелетін болады.

Үшінші сценарий төрт апталық локдаун болса, эпидемияның дамуын көрсетеді. Ол кезде тамыз айының соңында ауруханаға жатқызуды талап ететін күніне 2500 оқиға тіркеліп, төсек қажеттілігі 30 мыңға дейін өседі.

«Бұл болжам халық арасында жұқтыру тізбегінің алшақтығы, сондай-ақ тиісті инфрақұрылымды дайындау тұрғысынан аса тиімді деп санаймын», – деп мәлімдеді Алексей Цой Президент алдында сөйлеген сөзінде.

Сондай-ақ ол қазақстандық ғалымдардың аурудың бактериялық және вирустық табиғатын зерттеп жатқанын айтып өтті. Оның мәлімдеуінше, бұл зерттеулер коронавирустың науқастар арасында асқинуының алдын алу үшін маңызды болмақ. Ал зерттеу нәтижелері 3 шілде күні жарияланады екен.

Министр одан бөлек медициналық көмекті ұйымдастыруда мынадай шараларды да атап көрсетті:

- * COVID-19-ға қарсы шараларға қосымша қаражат бөлу;
- * тарифтік саясатты қайта қарастыру;
- * дәрігерлерді қолдау;
- * коронавирус диагностикасы;
- * 2020-2025 жылға арналған денсаулық сақтау жүйесіндегі мемлекеттік бағдарламаға түзетулер енгізу.

«Менің ойымша, бұл мәселелер коронавирустың таралуын тоқтату үшін және тиісті инфрақұрылымдық шараларды жүзеге асыру үшін аса қажетті міндеттер», – деді Цой.

ЕЛДЕСТІРМЕК – ЕЛШІДЕН

«ҚЫТАЙ ЖАҒАНДЫҚ ДЕНСАУЛЫҚ САҚТАУҒА ҮЛЕС ҚОСУДА»

Қытай Халық Республикасының Қазақстандағы Төтенше және өкілетті елшісі Чжан СЯО

Қытай дамушы елдердің коронавируспен күресін қолдауға, сондай-ақ Дүниежүзілік Денсаулық сақтау ұйымы аясында эпидемиямен күрес бойынша ауқымдырақ халықаралық ынтымақтастықты кеңейту үшін ДДСҰ-на 20 миллион доллар бөледі.

Бұл, вируспен күресте жағдайдың күн сайын Қытайда тұрақтанып келе жатқанын, үңгір түбінен сәуле көрінгенін аңғартады. Ең бастысы, әлемдік держава ретінде Қытай өзінің жауапкершілігін айқын сезінеді және жаһандық қоғамдық денсаулық сақтау саласына өзіндік үлесін қосуға дайын.

Қытай үшін вирусты өз елімізде жеңу – бұл, тек алғашқы қадам ғана, вирус бүкіл әлемде жойылған күні ғана түпкілікті жеңіске жетеміз. Сондықтан да ол кезінде Қытайды қолдаған, өздері де вирус соққысына душар болған елдерге көмек көрсетуге белсенді түрде кірісті.

Қытайлықтар мындаған жылдар бойы: «Айтылды – орындалды» ұстанымымен өмір сүріп келеді. Біз өз достарымыз бен әріптестерімізді қатерлі вируспен бетпе-бет қалдырмаймыз, қолдан келгеннің бәрін жасаймыз: медициналық техника, медициналық керек-жарақтар, аса құнды тәжірибе, мамандар шұғыл түрде және толық көлемде жеткізілетін болады.

Бүгінде бүкіл әлем теңдессіз эпидемиямен күресіп жатқан кезде, адамзат қоғамдастығының бірегей тағдыр тұжырымдамасы көптеген өткір жаһандық мәселелердің шешімі тұрғысынан өзекті әрі аса маңызды бола түсуде. Бұл жағдай мультилатерализм (көптарптылық) – жалғыз сенімді жол екенін тағы да дәлелдеп берді.

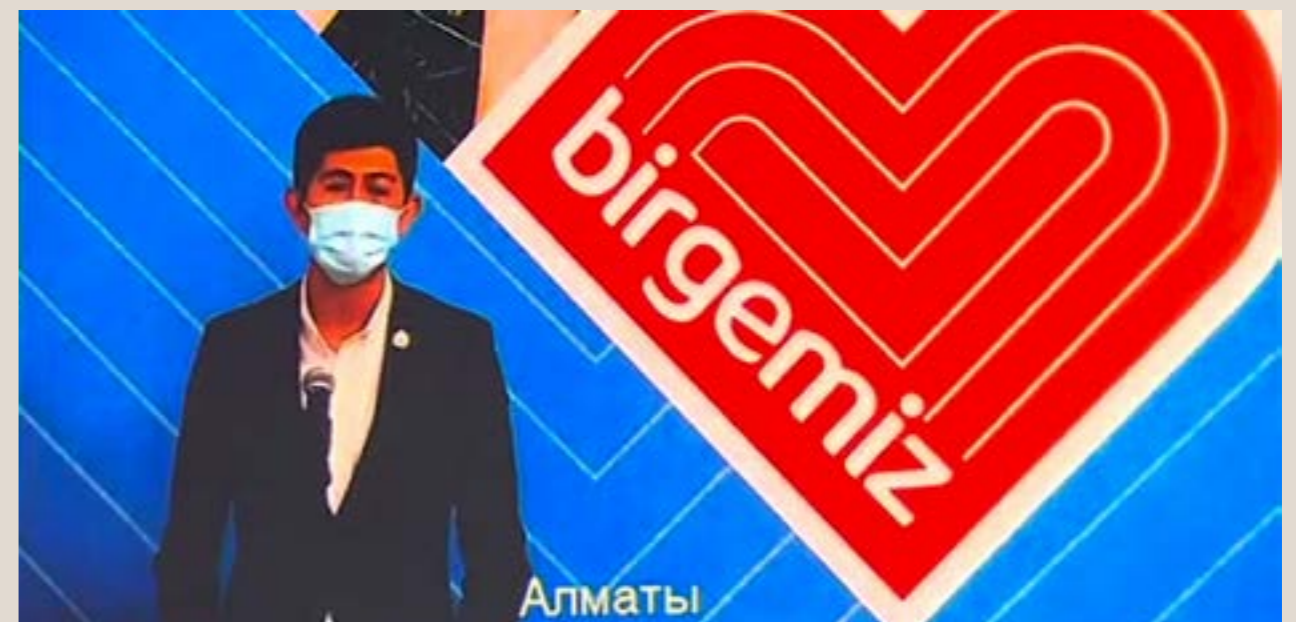
Еріктілердің Ерлігі ұмытылмайды

Солтанай ЖӘНІБЕК

Құрметті Қасым жомарт кемелұлы. Құрметті Көрермен қауым, мен Асфендияров атындағы медицина университетінің студентімін.

Басқа студенттер қусап қашықтықтан білімімді жалғап үйде жүрсемде болады. Сіздің пандемияға қарсы үндеуіңізден кейін және болашақ дәрігер болған соң, үйде жата алмадым. Тез арада еріктілер қатарына қосылып, күрестің алдыңғы шебінен бірақ шықтым. Қазір бұл шешіміме мүлдем өкінбеймін, өйткені осы жасымда еліме тиген үлкен пайдамды көрдім. Мындаған адамға көмек көрсетудің рухани рахатын сезіндім. Бір ғана Алматы да 30000 отбасының риясыз ақ алғысын берекелі батасын алдым.

Ең бастысы бірліктің, достықтың, жанашырлықтың, күдіретін білдім. Міне осының барлығы өзіңіз бас болған тұтас мемлекетіміздің жұмысының жемісі. Әрине белгісіз ауруды жұқтырамыз ба деген қорқыныш та нақты қатерде болды. Ел басына қатер төнгенде оның барлығы да ұмытылады екен. Жоқ бұл әдемі сөздер емес, бізде батыр емеспіз, деседе оған лайық бола алатын ұрпақпыз. Өз басым осындай ұрпағы бар қазақстан мәңгілік ел болатынына сенем. Бұл індетті барлығымыз бірге жеңейік, баршаңызға мың алғыс.

«Нұр Сұлтан Назарбаевтың өмірбаяны»: ауыл азаматынан мемлекет басшысына дейінгі өмір жолы

(Қазақстанның ұлт көсемі, көрнекті саясаткер, стратег – «Нұр Сұлтан Назарбаевтың өмірбаяны» атты кітапқа алғы сөз)

Яо Пэйшен

Оқырман қауым қолындағы «Нұр Сұлтан Назарбаевтың өмірбаяны» атты бұл кітап оқып шығуға әбден тағиды. Әсіресе, Қазақстанның тұңғыш президенті – Нұр Сұлтан Назарбаевты зерттеумен шұғылданған маман оқымыстылар жөнінен айтқанда, бұл кітапты оқып шыққаннан соң, осынау ел басының мемлекеттің тәуелсіздік жолына түсуіне қалай басшылық еткендігін, одан соң, түрлі қиыншылықтарды жеңу барысында мемлекетті орта Азияның серкесіне қалай айналдырғандығын жан жақты түсінуіне болады.

Бұл кітаптан маған аса терең әсер қалдырғаны мынау: Назарбаев сонау жас кезінен-ақ жүйрік болар сүйрік бейне байқатты, қоғамға шыққаннан кейін, домна пешке от жағатын кәдуілгі қара жұмыскерден бастап еткен еңбек, төккен тердің арқасында біртіндеп биік белестерге көтеріліп, мемлекеттің ең жоғары басшысы дәрежесіне жетті. Осы аралықта кездейсоқ секіріп өрлеу болған жоқ, айта берсең әуелі бірнеше ай күзетші болып істегені бар. Қытайдың ұлы ғұламасы Мың Зының «Жаратушы ұлы іс тындыратын ұлы тұлғаны әуел баста аяусыз жан азабы мен тән азабына салып, бір басына азап атаулыны үйіп-төгіп, бір терінің ішінде сан арытып, сан семіртіп, әбден илеп-пысырып шынықтырып, шыңдайды» деген тәлімияты Назарбаев өмірінде өз қалпында дәлелденді. Осы өмірбаянды президент кеңсесінің директоры Қасымбеков жазды. Қасымбеков ұзақ жылдар Назарбаевпен қызметтес болды, Назарбаевтың президент болғаннан кейінгі қызметтеріне, өмір көшірмелеріне өте қанық. Автор бұл өмір баянды жазуға өте көп күш салғандығы кітаптың өзінен көрініп тұрады. Өмірбаянда Назарбаевтың сан қилы өмір кешулері жылнама үлгісінде жазылғанымен, бірақ, төл шығармалық қасиеті өте айқын болумен бірге, бағыттамалық сипаты күшті материалдар, деталдар ерекше көңіл қоя талдап алынған. Айталық, Назарбаев 12 жастағы

кезінде музыкаға өте құштарланды. Домбырашы және гармонист аталып жүрді, әрі өз туындыларын жаратты. Кейін мемлекет тәуелсіздік алғаннан соң, Қазақстанның мемлекет әні тексін өз қолымен өзгерткендігіне, әрі белгілеп тұрақтандырғанына қайран қалу қажетсіз болатыны осы себептен. Сондықтан, Қазақстанның мемлекет әні, әуені айбынды, мағынасы терең тамаша туынды болып шықты.

Мен Назарбаевты 1993-жылы Қытайға ресми сапармен келген кезінде тұңғыш рет көрдім. Сол кезде мен сыртқы істер министрлігінің Еуразия мекемесінің бастығы ретінде екі ел басшысының ең жоғары мәжілісіне қатынастым. Назарбаев сөз жариялап, Қазақстан мен Қытайдың тау-өзендері тұтасқан көне көршілер екендігін, екі ел мәңгілік тату көрші болу керектігін айтты. Сапар кезінде ол менің серік болуымда Шанхайда болып, пудүн жаңа районын көзден кешірді. Жаңа район басшысымен әңгімеде болған кезінде мен оның Қытайдың шетел қаржысын қалай баурағандығына ерекше көңіл бөлгенін байқадым. Мен 2000-жылдың басынан, 2003-жылдың соңына дейін Қазақстанда бас елші болып тұрдым. Әрине, осы мезгілде Назарбаевпен көп рет кездесіп, өте жақын жүздесу орайына ие болдым. Менің ол кісі жөніндегі түсінігім де тереңдей түсті. Ол мемлекетке басшылық етіп түрлі жақтарда мол табыстарға қол жеткізді. Сондықтан, халық оны «Халық көсемі» деп атады. Назарбаев білім үйренуден еш жалықпайтын аса бауырымды ұлт көсемі. Айтуға батыл, істеуге жүректі ізденімпаз жан. Оның Қытаймен араластығы сонау 60 неше жылдың алдында басталған.

Үйренуден жалықпайтын білім құмар басшы.

Осы кітапта айтылған тарихи материалдардан көрініп тұр: Назарбаев кішкентайынан білімді беріле

үйренген, орта мектептегі кезінен бастап жазған оқу естеліктері, алған сыйлықтары, қызметке шыққаннан бастап жазған естеліктері, мемлекет басшысы болғаннан кейін сөйлеген сөздерін өзгертіп сақтаған нұсқалары, ескерткіш сарайға сызып берген жобасы... міне, осылардың бәрі-бәрі оның осындай қажырлы үйренудің арқасында табысқа жеткендігін дәлелдейді. Назарбаев орта мектептегі және университеттегі кезінде неміс тілін үйренді. Президент болғаннан кейін ағылшын тіліне ден қойды, бұл кезде ол 50 жасты еңсере бастаған еді. Кітапта оның үйрену естеліктері көрсетілген. Осы естеліктерден оның ағылшын тіліне қатты қызыға кіріскенін білуге болады. Бұл естеліктердегі түп нұсқалар тұңғыш рет жаряланып отыр. Үйренудің маңыздылығы туралы тоқталғанда тұңғыш президент былай дегені бар: «Мемлекет білімді негіз етіп даму бағытын таңдап отыр. Сондықтан әр елдің жаратылыстық байлыққа және арзан еңбек күшке қарап белгіленетін басымдылығы барған сайын азайып барады. Оның үстіне, ғылым-техникада жаңалық жаратуға және білімге қарап белгіленетін болып келеді». Ол жастар жағын жебеп: «Құлшынған үстіне құлшыну керек... білім үйренудің шет-шегі болмайды...» деп еді.

Қытайдың ерте заман ғұламалары да: «Адам өмірі шекті, ал, білім шексіз болады, күш – күдіретте, байлық – білімде, егер жастар мейірімділікті, білімді, жауапкершілікті және әділдікті таңдаса, жекешіл болмаса, онда оларға табыстылық тән болады» деген ғой. Назарбаев қажырлы үйреніп, мол білімге ие болды. Ол өзі жазып шыққан 20 неше көлемді

шығармасы Саяси, Экономика, Қаржы, Дипломатия, Тарих, Философия, Социология және жаратылыстық ғылымдар қатарлы көптеген салаларды қамтиды. 2000-жылы Назарбаев Үндістанда сапарда болғанда: әлемдік ақша жүйесін жаңадан құрып, қазіргі әлемдік қаржыны басқару принцибін өзгертуді тұңғыш рет ортаға салды. Әрине, бұл мәселені терең бойлап зерттемейінше, қаржы түзілісінің мәндік кеселдерін байқау қиын екендігі түсінікті ғой. Соны ашық айтуға болады: Шетел басшыларының ішінде осыншама көп, әрі дара ой қозғағандар санамалы.

Ересен баурамды ел көсемі

Назарбаев: «Көсемдердің көздеген көмбесі, бағындырар биігі болу керек, Ұлы мұрат, ұлы арман болмаса, саясатқа араласудың, мемлекет басшысы болудың не керегі бар? Мақсатқа жету үшін дәл көздеп бодау беруге, өз басының абыройы мен тағдырын құрбан етуге тура келеді» деген болатын. Ол келелі істерге кесім жасауда, әсіресе, астананы көшіру мәселесінде өзінің баурау қуатын толық көрсетті. 1994-жылы республикалық ең жоғары Кеңестік Мәжілісте ол астананы Ақмолаға көшіруді, әрі жаңа астананы мемлекеттің болашақтағы Саяси, Экономика, Ғылым және Мәдениет орталығы етіп құрып шығуды ортаға қойды. Бұл ұсыныс бейне бомбы жарылғандай күшті дүмпу, қоғамдық пікір саласында күшті толқу тудырды. «Өзін көрсетті», «саяси ойын», «жеке бастық астана» деген секілді қарсы дауыстар мен келеке, мазақ қарша борап,

жаңбырша жауды. Алайда, Назарбаев бұларды елеген жоқ, астана көшірудің пайдасын дәріптей берді. 3 жылдық дайындық арқылы астана 1997-жылы Ақмолаға ресми көшірілді. Көп өтпей, Ақмоланың аты «Астана» деп, (2019-жылы – Нұрсұлтан деп) өзгертілді. Сол кезде мемлекеттік санақ мекемесі ғана Алматыда қалудан сырт, үкіметтің басқа тараулары түгелдей тең уақытта көшірілді. Қазақстанның 3 жылда ғана астана көшіруді орындап болу қарқын тездігі әлемдік рекордқа айналды. Өмірбаянда бұл жағындағы көптеген әңгімелер тарамдап баяндалған.

Бүгінгі күнде жаңа астана құрылып болды. Әр қайсы құрылыстардан осы заманғы үлгілері айбындана көзге түседі, әрі дәстүрлі ұлттық бейнелер мен мұндайды. Назарбаев барлық көлемді құрылыстарды жобалауға түгел қатынасты. Егер сәті түсіп жаңа астанаға бара қалсаңыз, сырт пішіні өзгеден бөлек «Бейжің дашасы. Яңгуаң қонақ үйі» деген құрылысты көресіз. Бұл құрылыс Қытайдың кезіндегі премьер-министрі Жу Ронжи мен Назарбаев ақылдасып бекіткен нысан құрылысы. Сол кезде мен де сол майданда болатынмын. 2009-жылы Жу Ронжи Шанхай ынтымақтастық ұйымының тұңғыш кезекті үкімет басшылары мәжілісіне қатынасқан кезде Назарбаевпен екі жақты кеңес өткізді. Назарбаев Қытайдың жаңа астанада үлкен бір қонақ үй салуға көмектесуін үміт ететіндігін айтты. Жу Ронжи сол майданда: «Жарайды, қаншалық биік болуын өздерің белгілеңдер» деп жауап берді. 2015-жылы «Бейжің дашасы. Яңгуаң қонақ үйі» салынып болып, мемлекет басшысы дәрежелі үкімет адамдарын қабылдайтын сәулетті құрылысқа айналды.

Айтуға батыл, істеуге шебер ізденімпаз басшы

Назарбаев президент мезгілінде көптеген келелі дипломатиялық ұсыныстарды алға қойды, көп сандысы табысқа жетті. Бірінші, мемлекет жөнінен тарихи мән алатын Өзара ынтымақтастық және сенім шаралары жөніндегі Азия конференциясы ұсынысы (Шанхай ынтымақтастық ұйымы). Мұны ол 1992-жылы 10-айда Біріккен Ұлттар ұйымының 47-кезекті мәжілісінде ортаға қойды. Бастапта халықарада аңыз онша күшті болмады, оның өзінің жеке ұсынысы деп саналды. Оның үстіне, сол кезде Қазақстанның тәуелсіздік алғанына ұзақ болмаған еді. Алайда, осыдан соң, Назарбаев бұған бар күшін салды, Барлық дипломатиялық дәсмаясын істетті деуге болады. Ол Қазақстанның сыртқы істер министрлігін әскери уәде бойынша, Азия мемлекеттерінің Өзара ынтымақтастық және сенім шаралары жөніндегі Азия конференциясын (Шанхай ынтымақтастық ұйымы) қолдауына йе болуды сыртқы істер қызметінің маңдай алды орнына қойып істеуін талап

етіп, Бұл мақсатты іске асырмай бел шешпейтін бекімін айтты. Қытай мен Ресей бұл дәріптемені қолдайтын майданын ең алдымен білдірді. 10 жылға таяу құлшыну арқылы Өзара ынтымақтастық және сенім шаралары жөніндегі Азия конференциясының (Шанхай ынтымақтастық ұйымы) 1-реткі бас қосуы 2002-жылы 6- айдың 4-күні Алматыда ашылды. Өзара ынтымақтастық және сенім шаралары жөніндегі Азия конференциясына (Шанхай ынтымақтастық ұйымына) мүше 16 мемлекет, Біріккен Ұлттар ұйымы, ЕҚЫҰ, Арап мемлекеттерінің лигасы қатарлы халықаралық ұйымдар және бақылаушы мемлекеттердің уәкілдері осы реткі бас қосуға қатынасты. Мен сол кезде Қытай мемлекетінің уәкілі ретінде жалпы мәжіліске қатынастым. Мәжіліс өте табысты болды. Қытай мен Ресейдің бұл жұмысты қолдағандығына алғысын білдіру үшін, мәжіліс ашылған күні кеште, Назарбаев Қытай мен Ресейдің сол шақтағы басшыларын ғана ұсыныс етіп қонағасы берді. Өмірбаянда автордың жазғанындай: Өзара ынтымақтастық және сенім шаралары жөніндегі Азия конференциясы (Шанхай ынтымақтастық ұйымы) бүкіл дүниеге Қазақстанның және 21-ғасырдағы халықаралық қатынас пен қауіпсіздік жаңа жұлгесін тұңғыш құрушылардың бірі – Назарбаевтің парасаты мен ұйымдастыру қабілетін әйгілеп көрсетті. Осыдан соң, Назарбаевтің дәріптеуінде, Қазақстан келелі халықаралық мәжілістерді және дәстүрлі ашылатын дін көсемдері құрылтайын, басқада көптеген көлемді халықаралық мәжілістерді табысты өткізді.

Алпыс неше жылдың алдында жазылған хат

Кітапта Назарбаевтың орта мектепте оқып жүрген кезінде Қытайдың Сычуань өлкесі Зыгон қалалық 5-орта мектебінің жас оқытушысы Чжоу Бочуаньға жазған хаты жарияланды. 1957-жылы 11-айдың 5-күні Чжоу Бочуань Кеңес коммунистік жастар лигасы Орталық комитетіне хат жазып, Қытайлық бір оқушымен хат хабар қатынасын орнатуды үміт ететіндігін айтқан. Кеңес коммунистік жастар лигасы Орталық комитеті сол кезде бұл хатты Қазақстан коммунистік жастар лигасы Орталық комитетіне жолдайды. Қазақстан коммунистік жастар лигасы Орталық комитеті Назарбаевқа Чжоу Бочуаньға жауап хат жазуын тапсырады. Назарбаев 1958-жылы, 3-айда Чжоу Бочуаньға жауап хат қайтарды. Ол хатта өзінің Қытайдың коммунистік жастар лигасымен қалам дос болғанына аса қуанышта екендігін, коммунистік жастар лигасының бір мүшесі ретінде, өзінің отан құру істеріне үлес қосуға қашан да даяр екендігін айтады. Бұл екі хат қазақ тілінде жазуылып, 1958-жылы 3-айдың 16-күні «Коммунизм үшін күрес» райондық газетте басылды, әрі Чжоу Бочуаньның суреті қоса берілді. Қазіргі

оқырмандар біле бермеуі мүмкін, ХХ-ғасырдың 50-жылдарында Қытай мен Кеңес одағы дос кезінде екі ел оқытушылары, оқушылары өзара хат жазып тұруды абыройлы іс саналады. Хат мазмұндары негізінен оқу, тұрмыс және отбасы жағдайларын өзара баяндап жеткізу болып келеді. Мен орта мектепте оқып жүрген кезде Кеңес одағының оқушысының орыс тілі мұғаліміме орысша жазған хатын көргенім бар. Өкінішке орай, Қытай мен Кеңес одағының қатынасы бұзылғаннан кейін екі ел халықтарының арасындағы мұндай хат алысу үзіліп қалды. Бұл тарихи естелік өте маңызды, өйткені, ол оқырманға сонау ХХ-ғасырдың 50-жылдарында Назарбаевтың Қытаймен араластығы барлығын айтып береді. Осы әңгіме айтылғанда Си Мацянның «Тарихнамасында» жазылған Қытайдың батыс Хан патшасының екі ханшасының қазақ ұлтының ата тегі Үйсін патшасына ұзатылғандығы жайлы әңгімені еріксіз еске алдым. 2000 неше жылдың алдында Қытайдың Хан Уди патшасы Үйсіндермен бірлесіп Ғұндарды шектеуді үміт еткен. Адал ниетін көрсету үшін хан тұқымының екі ханшасын Үйсін патшасына ұзатып берген. Сөйтіп, Ғұндардың оң қанатын кесіп, Ғұн күштерін талқандаған. Сол кезден бастап осы екі ұлт қарым- қатынас орнатқан. Сол себепті мен Қытай мен Қазақстан достық тарихы өте әріден бастау алып үзілмей жалғасып отырған деп үнемі айтып жүремін.

1992-жылы Қытай-Қазақстан елдерінің дипломатиялық қатынас орнатуы – бұрынғыға мұрагер, кейінгіге бұйдагер болған келелі іс болды. Дипломатиялық қатынас орнатқан 30 жылдан бері, екі ел қатынасы үздіксіз тың белестерге көтерілді. Әсіресе, 2013-жылы 9-айда бас хатшы Си Цзиньпин

Назарбаев университетінде « Бір белдеу, бір жол» экономикалық белдеуін ортақ құру дәріптемесін ортаға қойғаннан кейін, осынау екі көрші барған сайын бауыр басып, нағыз тағдырлас ортақ тұлғаға айналды. Бұл – тарихтың табиғи талғамы, Назарбаевтың және Қытайдың бірнеше ұрпақ басшыларының ортақ құлшынуының нәтижесі. 2003-жылы мен қазақстаннан кетерде Назарбаев маған «Республика достық орденін» өз қолымен силады, әрі менің бұдан кейін де Қазақстанның дамуына жалғасты назар салуымды үміт ететіндігін білдірді. 2019-жылы Назарбаев президенттік міндеттен шегінді. Ол президенттік міндетті Тоқаевқа өткізіп бергенде оны мадақтап, «ең сенімді адам» деп атады. Менің Тоқаевпен танысқаным 30 неше жылдың жүзі болды, көне достармыз. 2019-жылы 2-кезекті «бір белдеу, бір жол» халықаралық селбестік талқысы» кезінде Қытайдың бас хатшысы Си Цзиньпин Назарбаевқа Қытайдың шетел қайраткерлеріне берген ең жоғары дәрежелі сыйлығы болған «Достық орденін» өз қолымен сыйлады, әрі оны екі ел қатынасын дамытуға маңызды үлес қосты деп мадақтады.

Мен БАҚ-қа мынаны талай рет айтып келемін: «Назарбаев – Қазақстанның ұлт көсемі, ол – өзінің идея жүйесін құрды, көрнекті саясаткер және стратег көсем». «Нұрсұлтан Назарбаевтың өмір баяны» атты бұл кітаптың қытай тіліндегі оқырмандары осынау ұлы тұлға басшыны түсінетін тың арнаға айналатындығына сенемін.

Қытай тілінен аударған: Қанатбек Жұмабайұлы

COVID-19 ІНДЕТКЕ ҚАРСЫ ІРГЕЛІ КҮРЕС

Бүкіл әлемде өрбіп, халықаралық ұйымдар жұмылдырылды

Исатай ҚАМБАРОВ

Халықаралық терминде COVID-19 аталған індет әлемге дендеп жайылғалы, оның қай елді алсаңыз да, салған лаңы құдды соғыстың алдыңғы шебінен тараған ақпардай, қатерлі де қауіпті жаңалықтармен дүрліктірді. «Жібек жолы жастары» журналы online мәжіліс ашып, әлемдік пандемиямен күресуге арнап, арнаулы сан шығаруды ұйғарып отыр. Көпшілік індет қауіпіне қарамастан күрестің алдыңғы шебіне барып, әр елдің індетке қарсы күрестегі тәжірибесі мен жан тебіренерлік оқиғаларды оқырман назарына ұсынып, адамзат басына төнген осы алапат зұлматпен неғұрлым өнімді күресуге күш-қуат берді.

Атап айтар болсақ, 26-ші маусымның таңына Қазақстанда коронавирус қауіпінің 19750 жағдайы тіркелген, 12304 адам айыққан да, өкінішке орай қайғылы қазаға ұшыраудың 147 фактісі есепке алынған. Ал, арада аптаға жетер-жетпес кезеңде, маусымның 11-інен 12-сіне қараған түнде: коронавирус жағдайымен тіркелгендер саны 13558-ге жетсе, айыққандар 8593 адам болған, қайтыс болғандардың саны 67-ге жетіпті. Бір ғана аптадағы коронавирус лаңының айырмасын өзіңіз-ақ осыдан бағамдай беріңіз!

Бұл жерде елімізде мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев өзі тікелей бастамасымен енгізген карантиннің және індетпен күресті шұғыл қолға алуға арналған нақты шаралардың нәтижесін бергенін атап айтқан жөн. Қазақстан Президенті ақпан айының соңында-ақ өзінің Twitter-дегі парақшасында: «Коронавирустың бүкіл әлемге таралуы аса қауіпті. Үкіметке азаматтардың денсаулығын қорғау мақсатында мемлекеттік мекемелер мен шаруашылық нысандардың қызметіне нұқсан келмейтіндей жан-жақты шаралар қабылдау тапсырылды» деп жазған болатын.

Шын мәнінде, дер кезінде қабылданған шаралар, тиісті министрліктер мен ведомстволардың бірлескен және үйлесімді іс-қимылдары COVID-19 індетінің алдын алуға зор ықпалын тигізгені даусыз. Атап айтар болсақ, сонау наурыз айының басында-ақ, нақты 2 наурыз күні өткен ҚР Үкіметінің кезекті отырысында Қазақстан аумағында коронавирустық инфекцияның таралуына жол бермеу мәселесі кеңінен әңгіме болды.

«Денсаулық сақтау министрлігі осы жылдың 6 қаңтарынан бастап Қазақстан Республикасында коронавирустық инфекцияның әкелінуі мен

таралуының алдын алу бойынша күшейтудің үш кезеңін іске асырды. Биылғы 1 наурыздан бастап – сол елдерден келген тұлғаларға карантиндік іс-шаралар қолданылатын елдердің тізбесін кеңейтетін – күшейтудің 4-кезеңі енгізілді», – деді ҚР Денсаулық сақтау министрлігінің бұрынғы министрі Елжан Біртанов сол алқалы жиындағы сөзінде.

Сол кездің өзінде-ақ Үкімет ҚР-да коронавирустық инфекцияны анықтау және тарату кезіндегі Іс-қимыл алгоритмін әзірлеген («Б Жоспары») болатын. Сөйтіп, биылғы 1 наурыздан бастап ҚР Бас мемлекеттік санитарлық дәрігерінің қаулысымен бірінші санаттағы елдер қатарына Қытай Халық Республикасымен бірге, Иран, Оңтүстік Корея, Жапония, Италия, Гонконг (ҚХР), Тайвань (ҚХР) және Макао (ҚХР) жатқызылды.

Өз кезегінде ҚР сыртқы істер министрі Мұхтар Тілеуберді коронавирус инфекциясының таралуы бойынша эпидемиологиялық қауіп жоғары елдердегі шетелдік мекемелерімізде жедел штабтар құрылғанын, біздің азаматтарды эвакуациялау бойынша іс-әрекеттер алгоритмдері қабылданғанын және консультациялар беру мақсатында «жедел желілер» ашылғанын жеткізді.

Бұдан басқа жедел түрде Қытаймен тұрақты әуе рейстері, жаяу жүру бекеттері, темір жол/автомобиль жолаушы тасымалы тоқтатылды. 2020 жылғы 3 ақпаннан бастап Қытайдағы барлық шетелдік азаматтарға виза беру тоқтатылды.

Биылғы 5 наурыздан бастап Әзербайжанмен әуе рейстері қысқартылды және Иран азаматтарының Қазақстанға кіруіне тыйым салынды.

Дәл сол уақытта қолда бар мәліметтер бойынша, аталған елдерде 95 мыңнан астам азаматтарымыз бары анықталды, оның ішінде 35 мыңы Кореяда, 40 мыңы – Америка Құрама Штаттарында, 5100 – Біріккен Араб Әмірліктерінде, 5000 – Германияда, 3000 – Ұлыбританияда, 1800 – Италияда, 1000 – Францияда. Олардың басым бөлігі – студенттер, еңбек мигранттары, шетелдегі мекемелердің қызметкерлері және олардың отбасы мүшелері, туристер мен бизнесмендер.

Айта кету керек, дер кезінде және шұғыл қолға алынған шаралар нәтижесінде шет елдерден жүздеген отандастарымыз ұшақпен елімізге жеткізілді. Мұның үстіне кейбір көршілес елдерден, тіпті алыс та болса достастық мемлекеттердің де азаматтары

Қазақстан арқылы коронавирус қатері белең алған елдерден біздің Үкімет оперативті жүзеге асырған ұшақтар рейстерімен шығып үлгерді. Бұлар басты қалаларымыз – еліміздің астанасы мен Алматы қалалары ғана емес, тіпті сол қос мегаполистің емдеу мекемелері мейлінше толықтырылуы салдарынан, тіпті солтүстікте Петропавлда, оңтүстікте Тараз бен Талдықорғанда, басқа да медициналық мүмкіндіктері жеткілікті жекелеген облыс орталықтарына да орналастырылып, тиісті ем-дом дер мезгілінде оңды өрісін тауып жатты.

Бастапқы кезде карантиннің қатаң талаптарына бірден көндіге алмай, оқшауландырылған азаматтар ұрыс-керіске барып жатса да, кейіннен мұның бәрі өздерінің, жақын жандары, туыстары мен жора-жолдастары, жұмыстас әріптестері ғана емес, әсіресе балаларының денсаулығын сақтандыру үшін жасалып жатқанына олар іс жүзінде көздері жетіп, мойындауға мәжбүр болды. Ақыр аяғында клиникалар мен оқшауланған емдеу орындарынан шығар сәтте медицина қызметкерлері мен аталған мекемелердің барша қызметкерлеріне олардың алғысы шексіз болды.

Ерекше бір айта кететін маңызды мәселе тағы да ірі мегаполистерімізде – Нұр-Сұлтан қаласы мен Алматыда – заманауи емдеу орындары салынып, соңғы үлгідегі медициналық жабдықтармен қамтамасыз етілген ғимараттар шұғыл бой көтеруі. Бұлар да дер кезінде, әсіресе коронавирус елімізде, шын мәнінде қатерлі сипатта өрши бастағанында, ширекқан жағдайды уақтылы жеңілдеткен шаралар болып табылды.

Бұл ретте ҚР премьер-министрі Асқар Мамин: «Вирус әлемдік экономикаға, атап айтқанда, өнеркәсіпке, транзитке, сауда мен экспортқа кері әсерін тигізуде. Осыған байланысты Қазақстан экономикасының тұрақтылығын қамтамасыз ету үшін тиісті шараларды қабылдау қажет», – деп атап көрсеткен болатын сол кезде.

Үкімет басшысы мемлекеттік шекараның барлық өткізу пункттерінде санитарлық-эпидемиологиялық бақылауды күшейтуді және іс-шараларды жүзеге асыруға дайындықты қамтамасыз етуді тапсырды.

Сондай-ақ, елімізде бұған дейін жоспарланған ірі халықаралық іс-шараларды өткізу уақытын ауыстыру жөнінде ұсыныстар енгізу, коронавирустық инфекцияның таралуы бойынша қолайсыз жағдай орын алған елдер үшін транзиттік, электрондық, туристік визаларды беруді уақытша тоқтату тапсырылды.

А. Мамин фармацевтикалық кәсіпорындарда медициналық маскалар мен басқа да қорғаныс құралдары өндірісін арттыруды қамтамасыз етуді де тапсырды. Ал, осының бәрі, түптеп келгенде, оңды нәтижелерін берді де. Бастапқы сәттері қарапайым маскалардың өзі жетіспеушілігі байқалғанымен,

кейін келе, тағы да мемлекет тарапынан қыруар көлемде қаржылай қолдау көрсетілуі себепті барлық аймақтарға жеткізіліп берілді.

Мұның сыртында халықаралық деңгейдегі қолдау көрсету тиімді болғанын да атап айту қажет. Мәселен, Қытай Халық Республикасы сәуір айында Қазақстанға медициналық маскалар, қолғаптар, қорғаныс киімдері мен термометрлер жөнелтіпті. Еліміздің Әскери-Әуе күштерінің ұшағымен 1 тоннадан астам гуманитарлық жүктер жеткізілген. Қытай тарабы бұдан бұрын да өтеусіз көмек көрсетіп, тестілеу аппараттарын, медициналық қолғаптарды, қорғаныс көзілдіріктерін, халаттар мен басқа да медициналық қорғаныс құралдарын жеткізіп берген, олар медициналық ұйымдар арасында таратылған болатын.

Елімізде коронавирустық инфекцияның таралуына қарсы күреске Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті – Елбасы Қорынан 200 миллион теңге бөлінді. Бұл қаражат Нұрсұлтан Назарбаевтың тікелей тапсырмасымен жүзеге асқан.

«Бүгінде Қазақстанда эпидемияға қарсы іс-шаралар толық көлемде жүзеге асып жатыр. Бұл әрекеттер қазіргі ахуалға сай және дер кезінде қолға алынды. Мемлекет теңдессіз шараларды қабылдап отыр. Қауіпті індетпен күресте отандық бизнес те қолдан келгенше көмектесуде. Мен бұл бастаманы қолдап, әлеуметтік жауапкершілік танытуға және біздің қоғамның бірлігін көрсетуге шақырамын. Біз барлық сынақтан сүрінбей өтеміз. Біз біргеміз!», – делінген Қазақстанның Тұңғыш Президентінің тапсырмасында.

Бөлінген қаражат Нұр-Сұлтан мен Алматы қалалары әкімдіктері арасында теңдей үлестірілді.

Қаржылық көмек пандемияға қарсы күреске жұмылған медицина қызметкерлеріне сыйақы беруге, қосымша медициналық бетперделер мен дезинфекциялау құралдарын сатып алуға жұмсалды. Сондай-ақ, қаражаттың бір бөлігі елордадағы балалар үйлері мен мамандандырылған ауруханаларды азық-түлікпен қамтамасыз етуге де бағытталды.

Сонымен бірге, Қор басшылығы Нұр-Сұлтан қаласының Қоғамдық денсаулық сақтау басқармасына 50 мың медициналық бетперде тапсырды.

Шындығында да, сапалы медициналық техникалармен қамтамасыз ету, қытайлық озық тәжірибелерді солардың өз мамандарының қолдауымен, үздік өнегелерін ұтымды пайдалану арқасында Қазақстан айтарлықтай ілгерілегендік танытуда. Тіпті мемлекеттік ведомстволар мен министрлік басшылығының өзінде вирус жұқтыру, бірақ дер кезінде оларды анықтап, дұрыс ем жасау нәтижесінде тіпті айығып кету фактілері де бізде орын алып отыр. Яғни, бұл – республикамызда қауіпті індеттен арылуда іргелі іс-қимыл жүргізіліп жатқанының айқын дәлелі.

ЕЛ АРАСЫ АЛШАҚ БОЛСА ДА, ДОСТЫҒЫМЫЗ БАЯНДЫ

Дүниежүзілік қазақ күресі федерациясы төрағасының орынбасары Сұң ЖЯНЛИН мен қазақстандық жастың жүрекжарды лебізбен жазған хаты

Құрметті Сұң мырза!
 Есенсіз бе?

Мен Қытайда білім алып жатқан қазақстандық студент Жян Тыйан И боламын, мен осы хатты өзіңізге аса ризашылықпен жазып отырмын.

Әпкем екеуіміз 2017 жылдан бастап Қытайда білім алдық. 2019 жылдың соңында, қысқы демалысқа тараған соң Қазақстанға қайтып, демалыс аяқталғаннан кейін Қытайға келіп оқуымызды жалғастырамыз деп ойлаған едік. Алайда, 2020 жылы қаңтарда дүние жүзін естен тандыра дүрліктірген коронавирус бұрқ ете түсті. Осыдан кейін, Қазақстанда да індет етек жайды. Індет барған сайын өршіп, біз тез арада Қытайдан елге қайтып оралуға мәжбүр болдық.

Өкінішке орай, 200 келіге жуық жүгіміз мектеп жатақханасында сақтаулы қалған еді. Әпкем екеуімізден басқа анамыздың сүйеніш тұтар ешкімі жоқ. Көп жылдан бері, біздің жақсы білім алып, тәрбиелі болып өсіп-өнуіміз үшін анам бәріне шыдап келеді. Бұл 200 килограмм жүк біздің барлық жиған-тергеніміз десек те болады. Біз жол ақысының аса қымбатқа түсетінін естігенде, жүгімізді әкеліп алудан біржолата күдерімізді үзген едік.

Дәл осы кезде, сіз біздің қиыншылығымызды естіп, біз үшін пошта ақысын төлейтінізді айтқаныңызда, қуанғанымыздан анам екеуіміздің төбеміз көкке жеткендей болды. Сіз айналасы екі күн ішінде мұғалімдерімізбен хабарласып, жүгімізді буып-түйіп Жянсудан «Қорғас» өткеліне салып жібердіңіз. Жүк «Қорғас» өткеліне жеткеннен кейін де, тағы да көмек қолыңызды созып, жүкті Қазақстанға жеткізіп бердіңіз. 3800 юандық жол ақысын Қытайлық бір мырзаның төлеген хабарын естігеннен кейін, Қазақстанның пошта қызметкерлері де қатты таңырқады.

Бес бума жүктің неше мың километр жолды басып, отбасымызға аман есен жеткенін көргенімде, қуанышымызда шек болмады.

Сұң мырза, өзіңізге тағы бір мәрте ілтипатпен рақмет айтуыма рұқсат етіңіз. Сіз қиыншылық қыспағында қалған кезде маған көмектесіп қана қоймай, адамдар арасындағы терең сүйіспеншілікті сезіндірдіңіз!

Жян Тыйан И.

Студент жасөспірім Жян Тыйан И!
 Сәлеметсіз бе!
 Хатыңызды алдым!

Небәрі 17 жастағы жалынды жас пен оның әпкесінің көршілес дос ел Қазақстаннан алыс жол басып, Қытайға келіп білім алып жатқанын естігенімде, Қазақ елінің жарқын болашағын көз алдыма елестеткендей болдым.

2013 жылы қыркүйекте Қытайдың мемлекет төрағасы Си Цзиньпин Қазақстанның Назарбаев университетінде дәріс оқығанда «Бір белдеу, бір жол» бағдарламасы тұңғыш рет ортаға ұсынылып, Қытай мен Қазақстанның гуманитарлық ауыс-түйісі тың деңгейге көтерілді. Мен дүниежүзілік Қазақ күресі Азия федерациясы төрағасының бірінші орынбасары болған кезімде, екі елдің мәдениет, спорт саласындағы қарым-қатынасты жандандыру үшін, Дүние жүзілік қазақ күресі Азия федерациясының байланыс жасау орнын Бейжіңге орналастырған едім. 2019 жылы желтоқсанда мен Дүниежүзілік қазақ күрес федерациясы төрағасының орынбасарлығына сайландым. Қайтадан сайлануым мен үшін зор мақтаным болды. Қытай мен Қазақстан көршілес дос ел. Президент Қасым-Жомарт Тоқаев Қытайға мемлекеттік сапармен келген кезінде «Екі ел мәңгілік, стратегиялық, ынтымақтастық серіктес ел» деп жариялаған еді. Бұл екі елдің достығының ұрпақтан ұрпаққа жалғасқандығын тағы бір рет әйгіледі. Мен қызмет байланысымен қазақ еліне үнемі барып-келіп тұрамын. Қазақ бауырластармен де терең достық орнаттым. Осы жолғы коронавирус Қытайда таралған кезде Қазақстан үкіметі мен халқының көмегі бізді қатты әсерлендірді. Қазақстанда індет таралған кезде де, Қытай медициналық көмекке мамандарын жіберіп, індетке бірге қарсы тұрды. Мұндай әсерлі

әнгімелерді індетке қарсы күрес кезінде көп естуге болады. Ал, сіздердің жағдайларыңызды естігенде мен Шанхайда жиналысқа қатысып жатқамын. Сіздерге тездетіп қолұшын беруді ойладым да, мектеп басшысымен хабарласып, істің мән-жайын түсіндіргеннен кейін, олардың барынша қолдауына ие болдым. Мен тек болмашы ғана көмек көрсеттім, сен – қазақ елі жастарының уәкілісің. Сондықтан, бұдан былайғы қызмет барысында екі ел мәдениетінің жаршысы, екі ел достығының дәнекері болуыңды тілеймін.

Сен сияқты жігерлі жастардың індетке байланысты уақытша қиыншылыққа тап болғанын көргенде, көмек қолымды неге созбасқа? Жол алыс болғанымен, адамдар арасындағы достықта шекара болмайды. Мен осы орайда сіздерге қолайлы жағдай жасаған оқытушылар мен пошта қызметкерлеріне де алғысымды айтқым келеді. Қиыншылық уақытша ғана, сені ел үмітін ақтайды деп сенемін. Мен сенің қиыншылықты жеңе отырып, оқуыңды табысты аяқтап, үйренген біліміңді отаныңа қызмет етуге жұмсайтынына, ата-ананың ақ сүтін ақтайтынына да сенімдімін.

Індет әлемді жайпап тастардай болғанымен, екі ел халқы дүние жүзіндегі басқа елдер мен өңірлердегі жұрт сияқты мызғымас бірлік және қайсарлықпен кезендік жеңіске қол жеткізді. Жеңіс дабылы көп өтпей қағылады деп ойлаймын. Сол кезде сен Қытайға келіп оқуыңды табыспен аяқтайсың. Мен саған әрқашан көңіл бөлемін және бақыт тілеймін. Екі ел жастарының қол ұстаса алға басуын, достығының баянды болуын шын жүректен тілеймін!

Сұң Жянлин

ЫНТЫМАҚТАСТЫҚ ҚЫТАЙЛЫҚ ДӘРІГЕРЛЕР КӨМЕККЕ КЕЛДІ

Сырым ҒАБИДОЛЛАҰЛЫ

«Дос қадірін қиналғанда білесің» деген нақылдың растығына кешегі қатал карантин кезінде айқын көз жеткіздік. Үйдегі, отбасындағы оқшаулану ғана емес, тіпті бүкіл әлем болып, мемлекеттер арасындағы қарым-қатынасқа шұғыл шектеу қойылғанда, абдырап қалғанымызды да жасыра алмаймыз. Міне, осындай сындарлы сәтте сәуір айының басында Қытайдан бір топ арнайы маман-дәрігерлер қазақстандық әріптестеріне көмекке келгенін естігенде шын риза болдық.

Қытайлық дәрігерлердің бұл сапары жарты айға созылып, олар біздің медицина қызметкерлеріне еліміз астанасында, Алматы мен Қарағанды қалаларында кеңес беретіні жарияланды. Білікті мамандар тобында: жұқпалы аурулар маманы, вирусологтар, пульмонолог, өкпе аурулары маманы, реанимация маманы, қоғамдық денсаулық сақтау сарапшылары болды.

Тәжірибе бөлісуде бірқатар маңызды кездесілер өткізілді. Ұлттық ғылыми кардиохирургия орталығында Қытайлық дәрігерлер ҰҒКО-ның карантин кезеңіндегі жұмысымен, жедел жәрдем бөлімін аралап, жұмыс барысымен танысты. Қонақтар пациенттерді қабылдау және емдеу бойынша кеңестер берді.

Екі елдің дәрігерлері ортақ тақырыпта бір-бірімен кеңінен пікір алмасты.

Тағы бір маңызды тәжірибе алмасу адамдар көбірек жүріп-тұратын қоғамдық орындарда карантин шаралары қалай ұйымдастырылуы қажеттігіне арналды.

Қазақстан жағынан кездесуді ұйымдастырушылар ашық әңгімеге Қытай тарапынан пульмонолог Чжу Юлун (доктор ZHU YULOG), қоғамдық денсаулық сақтау дәрігері Жантай Талиф (JIANG ATAI TALIFU), жұқпалы аурулар жөніндегі дәрігер Лу Сяобо (LU XIAOBO) қатысты. Қытайлық мамандарды Нұр-Сұлтан қалалық қоғамдық денсаулық сақтау департаментінің бастығы Сәуле Кисикова ресми түрде бастап жүрді.

Аспан асты елі дәрігерлерінің кезекті бір есте қаларлықтай жүздесуі онлайн-семинар түрінде жалғасын тапты. Семинарға қатысуға еліміздің әр аймағындағы коронавирустық инфекциясы бар науқастарды емдеуге атсалысқан 700-ге жуық қазақстандық дәрігерлер бір уақытта қосылуға мүмкіндік алды. Қытайлық мамандар қазақстандық дәрігерлерге COVID-19-дан туындаған пневмонияның алдын алу және емдеу бойынша нұсқаулық берді, COVID-19-ға күдігі бар дене қызуы өте жоғары науқастарды тексеру және расталған диагнозды емдеу әдістерін іс жүзінде көрсетті.

Маңызды кездесулерінің бірі Нұр-Сұлтан қаласындағы №9 емханада өтті. Кездесу барысында олар басты қағида – медициналық қызметкерлерді қорғауды қамтамасыз ету екенін атап айтты.

«Ауруханаға екі кіреберіс болуы тиіс, «таза» және «лас» аймақ болып бөлінеді. Бұл ретте бірі қалмай бәрі де – емделушілер де, олардың туыстары да, дәрігерлер де – бетперде киюі және қашықтық сақтаулары тиіс», – деді Шыңжаң-Ұйғыр автономиялы ауданының

дәрігер-нефрологы Лу Чэнь емханадағы кездесудегі сөзінде.

№9 қалалық емхананың директоры Сәуле Смағұлова коронавируспен күресте алдыңғы шепке шыққан қазақстандық дәрігерлер үшін қытайлық әріптестердің тәжірибесі баға жетпес құнды, деп атап көрсетті.

Қытайлық дәрігерлер, емделушілермен тікелей байланыспай, коронавирус жұқтырған аурулар емделіп жатқан стационарда болды. Аурухананың мәжіліс залында, қауіпсіздіктің барлық шараларын сақтай отырып, екі елдің медицина қызметкерлерінің кездесуі өтті. Олар мұнда медицина қызметкерлері коронавирусты жұқтыруының алдын алу және қорғау, ауыртпалығы түрлі деңгейдегі ауруларды емдеу шараларын, дәрі-дәрмектерді пайдалану және ғылыми-зерттеу ұсыныстарын қолдану жайын жан-жақты талқылады.

Сондай-ақ мұнда Қазақстан дәрігерлерінің және орта медициналық қызметкерлердің қатысуымен екі тренинг өтті. Бұл шараға барлығы 808 адам қатысты. ҚХР ШҰАА Халықтық ауруханасының жетекшісі жұқпалы аурулар-дәрігері Лу Сяобо медперсоналдың ауруларды жұқтырудың алдын алудағы қытайлық тәжірибемен бөлісті.

«Алғашқы кезеңде медициналық қызметкерлерінің жаппай ауру жұқтыруы коронавирус туралы ақпараттың болмауы, алдын алу шаралары жүргізілмеуі және қорғану ресурстарының жетіспеушілігінен орын алды. Сонымен қатар медперсоналдың шамадан тыс жұмыс атқаруы жағдайлары болған, ал бұл олардың иммунитетін төмендетеді. Эпидемияның орта және соңғы кезеңдерінде бұл мәселердің барлығы да шешімін тапты, нәтижесінде қарқынды терапия бөлімшесінің қызметкерлері ең көбі 4 сағат, талдау жасаушылар мен зертханадағылар – 6 сағат жұмыс режиміне көшкен. Осындай шаралар медициналық қызметкерлер ауру жұқтыруларын азайтуға мүмкіндік берді», – деп түсініктеме берді.

Қытайлық дәрігерлер тобы Қарағанды қаласына арнайы сапармен барып, сондағы Медицина университетінде конференцияға да қатысқан.

«Біз Қазақстанның денсаулық сақтау жүйесі жақсы екенін аңғардық. Дәрігерлер даярлығы жоғары деңгейде, ауруханаларды пайдаланатын жабдықтар – өте замануи сапалы. Инфекциямен күрестегі ең бастысы – емдеу емес, аурудың алдын алу, оқшаулау, т.б. шаралар. Қазақстанның бүкіл халқы, бұл тек халықтың өздері ғана емес, сонымен бірге дәрігерлер де, Үкіметтің ұсыныстарына құлақ асулары тиіс», – деді дәрігер Лу Чэнь.

Қарағанды облыстық Денсаулық сақтау

басқармасының басшысы Ержан Нұрлыбаев аймақтағы COVID-19 індеті жағдайымен хабардар етті, кездесу өтіп жатқан нақты сол кездегі жағдайға сәйкес мұнда 81 ауруға шалдығу тіркелген екен. Қарағанды облысы Тауарлар мен қызметтердің сапасы қауіпсіздігі департаментінің басшысы Қанат Асқаров, өз кезегінде, нөлінші пациент деп аталатын сырқатты сәйкестендіруден бастап, жүргізіліп жатқан эпидемиологиялық зерттеу-тексерістер туралы кеңінен әңгімелеп берді.

Таяудағы күндері Қарағанды облысында жаңа зертхана жұмыс істей бастайды, ол коронавирус инфекциясының диагностикасы мен танылуын жеделдетудің сапасын жақсартады. Қарағанды Медицина университетінің ректоры Раушан Досмағамбетова ЖОО теңдесі жоқ молекулярлық-генетикалық зертхананы – COVID-19 дамуының механизмдеріне және ауруға имунитетті қалыптастыруға арналған – ғылыми зерттеулер мақсатында іске қосуды жоспарлап отырғанын жария етті.

Қабылдаушы тарапқа жауап сөзінде Қытай делегациясының басшысы, ҚХР ШҰАА Іле-Қазақ автономиялы облысы Бастығының орынбасары Ершат Тұрсынбай барлығына жылы қатынастағы қабылдауға ризашылығын білдіре келіп, «Достың қиын сәтте аңғарыларын» атап айтты. Екі елдің басшылары арасындағы шынайы достық қарым-қатынастар қытайлық және қазақстандық дәрігерлердің өзара іскер қимылға жұмылуын қамтамасыз етті, деді ол.

Қытайлық білікті мамандар бұдан әрі Алматы қаласында болып, онда да дәл осындай, өте маңызды кездесулер, семинарлар мен тренингтер өткізді.

Жібек жолы жастарының жүрекжарды лебіздері

Қарлығаш ҚАБЫЛТАЙ

2020 жыл өзгеше бір жыл болды, тышқан жылы жер бетін жайлаған коронавирус індеті әуелгі мамыражай тіршіліктің шырқын кетірді. Індет қатыгез болғанымен адам ет жүректі пенде емес пе, індет деп оқшаулансақ та жүрегіміз қашан да бірге соғады. Қазақстан Қытаймен дос, көрші ел, екі елдің достығына ешқашан сызат түскен емес. Індет екі ел халқын қорқыта алмайды. Екі елдің жастары мемлекеттің келешегі, ендеше Уханда қалған Қазақстандық студенттердің осындағы елмен тілеулес болып, індетке күш біріктіре қарсы тұрған жүрек үніне бірге құлақ түрейік.

Phd докторант

Айгерім Сапекова, Қытайша есімі чынлин, отбасы Қазақстанның Алматы қаласында тұрады. 2010 жылы Қытайдың Ухан университетіне оқуға түскен, магистрлықты халықаралық экономика және сауда мамандығы бойынша, магистрлық Аспирантураны

әлем экономикасы мамандығы бойынша тамамдаған. Қазір Халықаралық қатынастар мамандығы бойынша докторлық оқиды. Ухан оның екінші туған жері десек артық емес шығар. Чын лин Уханда білім алып, тұрмыс кешірген он жылда осында сүйген жарын кезіктіріп, ұрпақ сүйді. Күйеуі де осы Ухан университетінің түлегі. Есімі Тарасов Анатолий, Қытайша есімі ли уын. Бөбегіне Тарасов адам деген есім қойған екен, оның Қытайша есімі Я даң, 2018 жылы қыркүйекте Хубей Провинциясының Ухан қаласындағы ана мен бала емханасында дүние есігін ашқан еді. Қазір екі жасқа келейін деді. Жыл басында коронавирус аяқ астынан тап бергенде осы отбасы Уханда қалуды шешкен болатын. Бір сәт бойларын үрей билегенімен Уханға сенді, Қытайдың шұғыл шешім қабылдап, індетті еңсергеніне куәболды. Сол кезде Уханға Қытайдың түкпір-түкпірінен білікті дәрігерлер мен түрлі мамандар топ-тобымен көмекке келіп жатты, сан-алуан Медициналық, тұрмыстық бұйымдар жеткізіліп, қаржылай көмек көрсетілді. Шыншан емханасы бірнеше күнде салынды. Қазір Уханда карентиндік шектеулер алынды, Ухан қаласының барлық тұрғындары рибо нуклейн қышқылымен тест тапсырды. Айгерімнің Қазақстандағы туыс-туғандары алаңсыз болыңыздар, біз індеттен сақтану жұмысын жалғастырамыз. Сондай-ақ Қазақстанның да індетті ертерек жеңіп, халықының алаңсыз өмірге тезірек оралуына тілектеспіз.

Магистрант

Ақжол Жұмакелді, Ухандағы сабақтастары оны Ақжол деп шақырады, Қазақстандық студент, ол Қытай геология университетінің Ухан бөлімшесінде қауіпсіздік ғылымы мамандығы бойынша білім алады. Ол биыл қысқы демалыста диссертация жазуға дайындаламын деп Қазақстанға қайтпаған болатын. Коронавирус індетінің Уханнан таралатындығын еш ойламаған екен, сол кезде қатты қорықты. Бірақ қазір ойлап қараса бағы бар екен.

Мектептегі ұстаздарыма рақымет. Мектептегі тегін маскі берді, тұрмыстық керек-жарақтан

тарықтырмады, дезинфекциялау құралдарымен қамтамасыз етті, ішер астан таршылық көрмедік дейді ол.

Оны айрықша таңғалдырғаны Қытайлықтардың жұдырықтай жұмылып, темірдей тәртіпке бағынып, әрбір адамның өз бойындағы жауапкершілікті толық сезінгендігі еді. Ол індетпен күрестің алдыңғы шебінде жүрген медицина қызметкерлеріне, әскери қосын, әкімшілік қызметкерлері мен еріктілерге алғыс жаудырды. Олар осы реткі індетке қарсы күрестің батырлары. Осы жолғы індетке қарсы күресте Қытай мен Қазақстанның бір-біріне қамқорлық танытып, қол үшін созғанын көрді. Қытай мен Қазақстан достығы ұрпақтан ұрпаққа жалғаса бермек. Ақжол мамандығын беріле үйреніп, отанына қызмет еткісі келеді. Сонымен бірге, ол Қазақстандағы отандастарының індетке бейжай қарамай, басқосуды азайтып, далаға шыққанда маскі тағып, індет жұқтырып алмауын тілейді. Туыс-туғандарымен ертерек қауышқысы келеді.

студент

К а м й л а , Қазақстанның Ақтау қаласының тумасы, Ухан университетінде қытай тілін оқыту мамандығын оқиды, осы қаршадай осы қыз Уханда достарымен пәтер жалдап тұрады. Індет таралғанда жатақханадан шықпай, бөлмелерін жел қақтырып, дезинфекциялап отырды. Тұрмысқа керек-жаракты интернет дүкеннен сатып алып, ақысын али пей, уичатпен төледі. Бұл өте қолайлы, сатып алған бұйымдарын олар тұрған тұрғын үй кешеніндегі еріктілер жеткізіп беріп тұрды.

Індет таралған кезде сабақ тоқтаса да оқыту, үйрену тоқтамады. Онлайн сабақ алып, үйренуіне еш кедергі болмады. Ол туыс-туғандарын қатты сағынды. Алға Қазақстан! Алға Қытай! коронавирстің вакцинасы тезірек табылып, осы вирус көп күттірмей жер бетінен жоғалса екен деп тілейді.

Коронавирус індеті таралып, біз бұрын-соңды болмаған сын-қатерлермен бетпе-бет келдік. Осы күресте шыңдалған жастар тезірек есейіп, елге ұйтқы болады деп сенемін. Вирус адамзаттың ортақ жауы, ол бізге терең ой салды, адамзат тар жол тайғақ кешуден бірге өтетін тағдырлас ортақ тұлға. Екі ел қол ұстаса бірге құлшынып, індетке білек біртіндеп қарсы тұрып, берекелі бола отырып ынтымақтасатын болса, екі елдің «бір белдну, бір жол» жобасын бірге іске асыруына ешкім бөгет бола алмайды, екі елдің арасындағы мәңгілік, жан жақтылы серіктестік қатынасқа ешкім сына қаға алмайды. Қытай мен Қазақстанның келешегі мұнан да жарқын болатындығына кәміл сенеміз!

«ШИПАГЕРЛІК БАЯН» – ҚАЗАҚ МЕДИЦИНАСЫНЫҢ ЖАУҒАРЫ «Шипагерлік баянды» зерттеуімен қазақ дәстүрлі медицинасы Қытайда керегесін кенге жайып келеді

Бакытбек ТОҚТАСЫНҰЛЫ

«Шипагерлік баян» еңбегін ғұлама ғалым, асқан білікті және үздік шипагер Өтейбойдақ Тілеуқабылұлы 1473 жылы 85 жасында жазып қалдырған Қазақ Шипагерлігінің Жауһары.

Ғұлама, еңбек авторы жастайынан әкесіне ілесіп жүріп, шипагерлік өнерді үйренген, сайын сахараны кезіп, дәрі шөп жинап, ел аралап, ажалға арашасы болған – бар ғұмырын шипагерлік ғылымына арнаған.

«Шипагерлік баян» адам тәніне қатысты шипалықты мінсіз бітісіне (анатомия), толықнама (физиология), сырқатнама (паталогия), мінез-құлық танымы (психология), қуатнама (иммунология), күтімшілік (сестралық) аңғарымдама және нарықталғы (диагностика, парықтау, диагноз ілімі), дарымдалғы (клиника), ағза құрылысын зерттеу (морфология), сақтанғы (сақтық медицинасы) секілді бөліктерге бөлу арқылы дербес ерекшелікке ие қазақ шипагерлігі ғылымының негізгі бағытын жан-жақты баяндаған, әрі тарих, философия, астрономия, жағрапия, әсем-өнер, тағы да басқа толып жатқан пәндерге тоқталып, оларды шипагерлік ғылымы үшін икемді пайдаланған.

«Шипагерлік баянда» ескеріліп, тіркеуге түскен дәрі-дәрмектердің жалпы саны 1108, оның 728-і өсімдіктерден, 318-і хайуанаттардың дене мүшелерінен, 62-і кен өнімдерінен алған, сонымен бірге ол 4577 шипашақ (түсініктеме) жазып қалдырған әрі дәрілерді қалай тану, жинау, сақтау, мәнерлеу, қораптауға дейін тәптіштеп жазған.

Миың хандығы тұсындағы әйгілі емші Ли Шыжын (1581-1593) «Дәрі шөптер каталогы» атты кітабында Жуңғоның батыс өңірінде 100-ден астам түрлі дәрі барын, күкірт, алтын, тағы басқаларды айта келіп, көшпенді халықтың құрт, сүзбе, ірімшік, сары май, қымыз сияқты дәрілік құны жоғары қуатты азықтарының өңделу жолын, емдік рөлін баяндаған. Соның нәтижесінде медицина мамандары қазір «Ли

Өтейбойдақ ТІЛЕУҚАБЫЛҰЛЫ

Шыжын осылай айтқан еді, ал Өтейбойдақ дәрі мәнерлеудегі даралықты, тағы басқаша жолдарын (шала қайнатып сақтау) көрсетіп жатыр», – деп салыстырып, зерттеу мүмкіндіктері туғанын да айта кеткен орынды.

Бұл кітапқа мұрагерлік еткен ұрпақтары әке өсиеті бойынша қазақ ұлты пайдаланған жазу өзгерген сайын жаңалап жазып отырған, 6-шы рет Түменбай Ыстамбайұлы 1952 жылы көшірген. 1990 жылы оқымысты Өтейбойдақтың 30-шы ұрпағы Нұртай Түменбайұлы «Шипагер баянды» 7-ші рет төте жазуға көшіріп, байырғы шығармаларды сақтау мекемесіне табыстады. Сөйтіп, халқымыздың шипагерлік ұлағатын қастерлеген қасиетті туынды 1994 жылы Үрімжідегі ғылым-техника баспасынан

басылып шықты. Осыдан бастап «Шипагерлік баян» Қытайда жүйелі зерттеле бастады.

1995 жылы Үрімжі қаласынан бастап, үлкенді-кішілі талқылаулар ұйымдастырылып, қазірге дейін 20 дан астам кітап, 100-ге тарта ғылыми мақала жазылыпты. «Шипагерлік баянның» негізінде шыққан туындылар да аз емес, алғашқысы болып орын алған профессор Әуелхан Қалиұлының «Киелі кітап, ғұлама ғалым» атты кітабын атауға болады. Ағартушы Арын Саржанұлының «Өтейбойдақ. Жан тану ғылымы», «Өтейбойдақ әрекетінің мүрде боршалау ғылымы», «Алты тұғыр – жиырма екі таяныш», профессор Шайтказы Зейнелказыұлының «Шипагерлік баянның медициналық философиясы», ағартушы Рақия Алтынбекқызының «Өтейбойдақ» кітабы қоғамда үлкен қызығушылық туындатып, тың ізденістерге қозғау салды. Осы ретте Алтай қаласындағы шипагер мамандар мен Қазақ шипагерлігін зерттеу орталығының қомақты табыстары тындырымды істерімен халқын қуанышқа кенелткенін айта кеткен жөн. Алтайдағы медколледжге қабылдаған студенттер мен Үрімжідегі медициналық университетке қабылданған студенттерге арналып «Қазақ шипагерлік тарихы», «Қазақ анатомиясы», «Қазақ шипагерлік негіздері» атты кітаптар ресми баспадан шығып, оқулық ретінде пайдаланылды. Сондай-ақ басқа да оқулықтарды толықтыру үшін бұл кітаптардың ішінде ерекше тоқталатынымыз – Нұрбақыт Смағұлқызы мен Бағдаулет Алтайұлы құрастырған «Қазақ шипагерлік негіздері» атты кітаптың қазақша нұсқасы. Ол 2010 жылы «Ұлттар» баспасынан шықса, ханзушасы «Байырғы шығармалар» баспасынан шықты. Ханзуша тілде шыққаннан кейін оны жуңғоның дәстүрлі ұлттық медицинасын зерттеп-зерделеп жүрген мамандар көріп, Өтейбойдақтың еңбегі – «Шипагерлік баянға» ерекше баға берді.

Бағдаулет Алтайұлының «Шипагерлік баян» – медициналық ғылымнама» кітабында да Жуңғоның (қытайдың ұлттық) шығыс медицинасымен, Заңзудың ұлттық медицинасын салыстыра отырып, жазып шықса, енді шыққалы тұрған жаһанкез шипагер Қалибек Қаңтарбайұлының «Шипагерлік арна» атты кітабы «Шипагерлік баянның» әлемдік биік деңгейін, жазылу жүйесін, шипагерлік абзалдығын, емдеу

өнерін, тағы да басқа бауырлас халықтардың ұлттық медицинасымен салыстыра отырып, даралығын тауып, оның құнын таразы басын өзіне аударатын мысалдармен бұлтартпастай етіп, ғылымды негізге алып жазылған кітап екенін дәлелдейді. «Шипагерлік баянды» зерттеу тағы бір биік белеске көтерілу алдында тұр.

Осымен бірге, қазақ шипагерлігінің клиникалық зерттеуі де қытайда айтарлықтай ілгеріледі. 1983 жылы мамырда Қытай денсаулық сақтау министрлігі мен Ұлттық істер комитеті бірлесіп ашқан «Аз санды ұлттардың денсаулығын сақтау» жайлы жиналысында аз санды ұлттардың медицинасына қолдау көрсету мәселесі қолға алынды. Жуңғоша шипагерлікке студенттерді көптеп қабылдау, ішкі Моңғол, Шыңжаң, Шизаң, Ныңша, Гуаңши сияқты автономиялы райондарда ұлттық шипагерлікті дамытуға мүмкіндігі бар орындар – медициналық колледж, институт, ұлттық шипахана ашуға рұқсат беру бекітілді, әрі бұл шара шілде айында Орталық үкімет тарапынан мақұлданды. Осы жиналыстың

рухы бойынша Алтай қаласында 1985 жылдан бастап қазақ шипаханасы бой көтерді.

Сонымен қатар осы жылы Іле-Қазақ автономиялы облысы Құлжа қаласында Қазақ шипагерлігін зерттеу орталығы құрылды, 2008 жылы Алтай қаласында, 2011 жылы Үрімжі қаласында дәл осындай тағы екі Қазақ шипагерлігін зерттеу орталығы құрылды. Алтайдың Қаба ауданының Гагу аулында, Құмыл аймағының Баркөл ауданында, Іленің Күнест, Тарбағатайдың Толы ауданында Үкімет қарамағындағы Қазақ шипаханасы құрылып, «Шипагерлік баяндағы» терминдер қолданысқа түсіп, емдеу жұмыстары жүргізіліп жатыр. Бұдан басқа қазақ шипагерлігі мен шығыс (жоңи) медицинасы бірлестігінде ем қабылдап жатқан 10-нан аса шипахана бар.

Қазақ шипагерлігі мен дәрілерінің ұлттық ерекшелігінің айқындығы мен емдік қасиетінің жоғарылығы алтай өңіріндегі жұртшылықты айрықша тәнті етіп отыр. Алтай аймағы осы даралығын пайдалана отырып, дәстүрлі емшілік пен дәрі-дәрмек жасау кәсібін дөңгелетіп отыр. Әсіресе шөп дәрілерді өсіру кәсібіне айрықша ден қоюда. Міне, осындай жұмыстардың арқасында Алтай аймағында арнаулы дәстүрлі дәрі шөптерді егіп, мөнерлеумен айналысатын кәсіпорындар бой көтерді.

Соңғы жылдары, жазак Медицинасы Қытай Медицинасының маңызды құрамдас бөлегіне айналды. Дәстүрлі қазақ Медицинасы осы заманғы ғылыммен ұштасып, жаңашылдықпен даму жолына түсті. Қытайда аз санды ұлттардың дәстүрлі Медицинасы жөнінде білім беретін 7 мамандық бойынша 43 жоғары оқу орны ашылды. Бүкіл елде қазір аз санды ұлттардың дәстүрлі емдеу әдісімен емдейтін 266 емхана бар. Қазір Шыңжаң ұйғыр автономиялы районы ұйғыр, қазақ, қырғыз, татар, тәжік емшілігіне қатысты байырғы медициналық 20 кітапты құрастырып шықты.

2015 жылы, Қытай Медицина академиясының зерттеушісі Ту Иоуиоу физиология және Медицина Нобел сыйлығымен марапатталды. Ол Швецияның Каролинский институтында (Artemisinin) Артемисинин Қытай медицинасының әлем халқына ұсынған тартуы деген тақырыппен лекция жасады. Ол сонда Артемисин дәмі ашшы, суық райлы, бір жылдық шөптесін өсімдік екенін, оның дәрі ретінде қолданылу тарихы екі мың жылдан асатынын айтты. Еліміздегі жуаң сияқты ұлттардың дәстүрлі Медицинасында осы Артемисин солымен көз ауруларын емдейтіндігін көп жұрт біле бермесе керек. Аз санды ұлттардың емшілік, дәрі-дәрмектері Қытай медицинасының маңызды құрамдас бөлімі болып табылады. Қазір ол біртіндеп дамып, ұрпақтан ұрпаққа жалғасып келеді. Бағзы замандағы

бабаларымыздың ақыл-парасат нұры тұнған осы ғажайып өнер адамзаттың кәдесіне жарауда.

Қытай Халық Республикасының төрағасы Си Цзиньпин кезінде аз санды ұлттардың дәстүрлі шипагерлігі мен дәрісін дамыту туралы бірнеше рет тапсырма берген еді. 2020 жылы Қытай мемлекет төрағасы Си Цзиньпин маман-оқымыстылармен кеңес өткізгенде былай деді: әлеуметтік денсаулық сақтау жүйесін стратегиялық тұрғыдан құрып, ұлттық дәстүрлі шипагерліктің жаңашылдықпен өркендеуін ілгерілетіп, қытай шипагерлігі мен дәрі-дәрмектерінің даралығы және пайдасын кәдеге асыру, дәстүрлі шипагерлікпен қызмет көрсету жүйесін тездетіп дамыту тиіс. Жоңи шипагерлігі, дәрігерлігін заманауи жүйеге бейімдеу, кәсіп салаларын жедел ілгерілетіп, жоңи шипагерлік дәрігерлігі мен батыс шипагерлік дәрігерлігінің бірін-бірі толықтыруына да мән беру қажет. Сондай-ақ, бұлардың сәйкесті дамуын да ілгерілету керек.

Осыдан бес ғасыр бұрын жазылған «Шипагерлік баян» қазақтың дәстүрлі Медицинасының төркіні есептеледі. Бүгінгі таңда да ол өміршеңдігін жоғалтқан жоқ. Қазіргі таңда қытайда «Шипагерлік баянды» зерттеу мен қазақ шипагерлігі қарыштап дамып, оған бұрын-сонды болмаған деңгейде мән берілуде. Бай мазмұнды қазақ шипагерлігі бүкіл адамзаттың ортақ байлығы. Аз санды ұлттардың күн сайын өркендеп келе жатқан дәстүрлі шипагерлігі осы заманғы медицинаның кетігін толтырып, жалпақ жұртқа игілік нұрын шаша беретін болады.

Нұртай ТҮМЕНБАЙҰЛЫ

ӨТЕУБОЙДАҚ ТІЛЕУҚАБЫЛУЛЫ – АДАМЗАТҚА ОРТАҚ ҒҰЛАМА

(Медицина ғылымының докторы Мұрат Қызайбекпен болған сұхбат)

– «Шымшық сойса да қасапшы сойсын» дегендей, сіз медицинаның жілігін шағып, майын ішкен маманысыз, әрі Іле қазақ облысындағы «Қазақ дәрі-дәрмек зерттеу орталығының» орынбасар бастығы екенсіз. Оның үстіне Қытайда «Шипагерлік баянды» жүйелі зерттеп жатыр деп естідік.

– Иә, Өтейбойдақ бабамыз XV-ғасырда өмір сүрген қазақтың қараузген шипагері ғой. «Қараузген» деген сөз қазір қолданысымызда болмаған соң, жай адамдар түсіне бермеуі де мүмкін. Өз заманында бұлай айтылған атақты қазіргі академик деген сияқты түсіну керек деп ойлаймын өзім. Ол кісі қазақ тарихынан ойып тұрып орын алатын медицина саласындағы әрі жаратылыс тану жағындағы әйгілі ғұлама ғалым. Біз Өтейбойдақ бабамыздың бізге жеткен осы классикалық кесек туындысын, түбегейлі қолға алып орнықты зерттеу жүргізгенімізге оншақты жыл болып та қалды. Бұнда біз, ғылыми жұмысымыздан шашыратып шашау шығарып алмау үшін әуелі екі жақты бағытта зерттеуді ойластық. Оның бірі – еңбектің философиялық негізі, сол заманда қазақтар ауыруды емдегенде немесе науқастың алдын алу шарасында сондай-ақ дәрі-дәрмек жасағанда қандай философиялық негіздерге сүйенді. Екіншісі – менің мамандығым фармация, яғни дәрі жасау сондықтан осы бағытта зерттеу жүргіземіз.

– Дұрыс екен. Нақтылай айтсаңыз екен?

– Мысалы, Өтейбойдақ бабамыздың ең басты алты тұғыр назариясы бар. Біз, осы назарияны тереңдетіп зерттеу жүргіздік. Алты тұғыр назария дегеніміз: Егер ашалап айтар болсақ: Үлкен алты элементті өз ішіне алатын ғаламат жүйе. Олар «кеңістік тұғыр», «тұрақ тұғыр», «ыстық тұғыр», «суық тұғыр», «жарық тұғыр» және «қараңғы тұғыр» деп аталады. Ал, енді осы алты өзегі тұғыр, бір-бірімен қарама-қарсылықта өмір сүреді, бір-бірінен ешқашан айырыла алмайтын тығыз байланыста болады.

Осындағы өзегі «кеңістік тұғыр» дегеніміз: Негізінен адамзаттың кеңістіктен еншілеген (иелеген) орны әрі кез келген заттың қозғалыста бола алатын ауқым аймағын көрсетеді. Қазіргі тілімізде айтар болсақ, біріншісі, әрбір заттың кеңістіктегі көлемі. Екіншісі – қозғалыс күйіндегі иелеген ауқымы. Енді осыған қарама-қарсы өзегі «тұрақ тұғыр». Ол заттарды белгілі бір пішінге ие етіп тұратын тұрақтылық. Мысалға: стол үстінде тұрған ыстақан десек, оны ыстақан етіп ұстап тұрған оның тұрақты пішіні. Сонда өзегі «кеңістік тұғыр» дегеніміз, қозғалыстың негізі де өзегі «тұрақ тұғыр» тұрақтылықтың негізі болады. Сол тәрізді, өзегі «ыстық тұғыр», табиғаттағы барлық адам, хайуанат немесе жансыз заттар болсын олардың бәрі де сырттан энергия сіміреді, сондықтан олар қалыпты энергиясын жоғалтып алмай сақтап тұра алады. Осы энергияны қалыптан тыс асып кетпеуі үшін оған қарама-қарсы өзегі суық тұғыр деп аталатын бір элемент бар да ол төмендетіп энергияның тепе-теңдігін сақтап тұрады. Ал енді «қараңғы тұғыр» мен «жарық тұғыр» дегеніміз де, «қараңғы тұғыр» негізінен заттың мәнін, мысалға өзінің механизмін көрсетсе, «жарық тұғыр» оның құбылысы деуге болады. Мысалы: бір адам ауырып тұрмау тисе, ол адам қызады, жөтеледі, тамағы ауырады дегендей. Міне бұл анық көрініс

тұрған ауыру белгілері, біз айтқан «жарық тұғыр» болады. Осы ауыруды тудырып тұрған вирус немесе бактерия сондай-ақ басқа да себептер өте күрделі процестің бәрі «қараңғы тұғыр» болады. Демек біреуі ішкі мәні де, біреуі құбылысы. Осы алты өзегі тұғыр бір-бірімен тығыз байланыста өмір сүреді, ешқашан да бір-бірінен айырыла алмайды. Егер осы алтаудың біреуінде кінәрат байқалса, адам ағзасы сөзсіз ауыруға шалдығады. Бұл тек адам затына ғана емес барлық тіршілік иесіне, яғни он сегіз мың ғаламдағы бүкіл затқа бірдей ортақ заңдылық.

– Жарайды. Сонда Өтейбойдақ ғұлама бұл алты өзегі тұғыр назариясын қайдан алды немесе қалай тапқырлаған деп ойлайсыз?

– Негізінде, алты өзегі тұғырдың қалай барлыққа келгені туралы «Шипагерлік баянда» айтылмаған, немесе айтылса да кітаптың бізге жетпеген бөлігінде болар. Сондықтан біз көптеген материалдарды көріп басқа да ұлт медициналарымен бірлестіре отырып, мынадай бір ойға келдік. Ежелгі Қазақ халқы күнге табынған, сол кездерде халқымызда таңертең қолын екі жаққа жайып алып күнге қарап тілек тілейтін дәстүр болған. Мұны ұлы даладағы көптеген тас мүсіндердің беті шығысқа қарап тұрғанынан аңғаруға болады. Осыдан маған мынадай ой келді: таңертең қолыңызды жайып күншығысқа қарап тұрғанда, алдыңыз жарық, бұл «жарық тұғыр», артыңыз қараңғы болады бұл «қараңғы тұғыр». Сосын біз қазақтар солтүстік жарты шарда тұрмыз ғой, Оңтүстікке жүрген сайын ыси береді, ал сол қол бағытымен жүрсек барған сайын суиды емес пе? Ендеше, оң қол бағыт «ыстық тұғырда», сол қол бағыты «суық тұғыр» болады. Сосын адамның тұрған орны «тұрақ тұғыр», үстіңгі бостық «кеңістік тұғыр» болады екен. Міне осыларға сүйене отырып, қазақтарға көне ғұрып әдет арқылы келген болуы керек деп түйіндедім. Әрине, бұл менің логикалы ойлауымнан туындап отырған көзқарас қана. Басқаша болуы да мүмкін. Дегенмен, бір нәрсе анық, бұл назария кездейсоқ келе қалған шаруа деу қиын. Бұл назарияның кереметі өмірдің, тіршіліктің, қоғамның барлық саласына келе беретіндігі. Мысалы: әдетте қоғамдық байланысты алсақ, сіздің бет әлпетіңізден байқалып тұрған маған деген ыстық ықласыңыз, байқалып тұрған қуанышты көңіл күйіңізді «жарық тұғыр» деуге болады. Сіздің дәл қазір осы ұлы шипагерді қайтсем жарыққа шығарамын, қайткенде ел-жұрт түсіне алатын болады деп іштей ойлап отырғаныңыз «қараңғы тұғырға» кіреді. Ал «кеңістік тұғырға» келсек, сіз белгілі дәрежеде бостықтан орын

иелеп қозғалып отырсыз, әрі бүкіл денеңіз, тіпті, ішкі организмдеріңізге дейін еркін қозғалыс күйінде тұр, міне бұл «кеңістік тұғыр». Егер «кеңістік тұғыр» болмағанда, сізде ешқандай да қозғалыс болмаған болар еді. Сіздің тек өзіңізге ғана тән тұр-әлпетіңіз, бой-тұрқыңыз, яғни сізге тән тұрақтылық «тұрақ тұғыр» болады. Ал «ыстық тұғырға» келсек, сіздің дене температураңызға 37°C ыстық энергия жіберіп тұрған бір элемент, яғни сырттан адам терісі арқылы жылу қабылдап тұрсыз, міне бұл «ыстық тұғыр». Егер жылуды үздіксіз қабылдай берсе адам дене температурасы қатты көтеріліп күйіп кетуі мүмкін. Сондықтан темпераментті сақтау үшін денеден артық жылуды шығарып отырады. Бұл деген өзегі «ыстық тұғыр» мен өзегі «суық тұғырдың» өзара заңды байланысы. Бұл жалпы тірі организмнің бәріне бірдей сақталатын заңдылық.

– Енді нақтылы науқасқа қарата жасалып жатқан жұмыс жайына көшсеңіз?

– Қазіргі ең қауіпті науқас рактің механизмі зерттегенде, ғылым -техникада жазылып жатқан зерттеу мақалалар ұшан теңіз, оны біз қашанда қалт жібермей көріп отырамыз. Осыларды жинақтап қарасақ, бұның механизмі өте күрделі екен. Мысалы, ол генге немесе белгілі бір белокке я болмаса белгілі бір микро элементке байланысты болуы мүмкін. Дәп басып мынау деу қиын болып отырған аса күрделі мәселе. Рактің механизмінің күрделілігі сол А, Б-ға әсер етуі, С, Д-ға әсер етуі... осылай кете береді. Айналып соңы қайтадан А-ға әсер етуі мүмкін. Сонымен байқасаңыз басы да, аяғы да жоқ осындай бір күрделі процес. Сондықтан да ғалымдардың басы қатып не басын не аяғын таба алмай отырған жайы бар. Бірақ қалайда оның бір басталу нүктесі болуға тиіс. Осындағы А, Б, С, Д-ларды бір бірден фермент немесе белок десек, оларды бір тұрақты тұғыр деп қарауымызға болады. Осылардың өзара күрделі байланысы қараңғы тұғырға жатады. Осы қараңғы тұғыр яғни күрделі байланыс барып ракті тудырады. Оны сыртқы форманы білуге болады. Біз бұл арада Өтейбойдақ бабамыздың алты өзегі тұғыр назариясын қазіргі медицина ғылымымен ұштастырып, осы арқылы күрделі жағдайды қарапайымдастырып отырмыз. Бұны ауыруға диагноз қоюдың тағы бір өзгеше тәсілі десек болады. Бұрын бұның күрделі мәселе екендігін білген, бірақ қарапайым мысалдар арқылы түсіндіруге тырысқан немесе жинақтап берген. Қазір ғылым-техника дамыған заманда барлық зат күрделесіп ғалымдардың қиын жағдайға душар

болып отырған жайы бар. Сондықтан, онсыз да күрмелген мәселенің бәрін күрделестіре бермей осындай қарапайымдастыра қарасақ, менімше бір жаңа нәтиже шығып қалуы ғажап емес.

– Қазақ медицинасында әлемді мойындатар үздік жаңалықтар пайда болсын дейік. Ал енді науқастың қайнар көзін таптық деген күнде оны жоя алатын дәрі көзі болуы керек қой. Бұл жағынан не дейсіз?

– Өтейбойдақ таб дәрі зерттеу саласы да үлкен бір тақырып, онда көптеген дәрілік заттардың аттары бар, өкінішке қарай бұлардың қайсысы қандай ауруға шипа екендігі анық жазылмаған. Біздің басымызды қатырып отырған тұсы да осы жері болып тұр. Егер осы мазмұны толық болғанда қазіргі қазақ ұлттық медицинасы әпсәтте-ақ аспандап алға шығар еді. Біздің бағымызға қарай, аман қалған біраз ғана рецепттер бар. Біз қазір соның ішіндегі біреуін алып арнайы зерттеп отырмыз. Онда «СОЙҚАН» деген өсімдіктің қабығын сылып алып, етпен қоса қайнатып, ет пысқан соң етті жеп сорпасын ішсе, бұл демікпеге (астмаға) немесе жөтел сипатты ауруларға өте пайдалы» делінген екен. Іздеп тапқанымызда, сойқан бір түрлі бұта-бүргенді өсімдік екен. Бұл қазіргі усойқы деген өсімдік, тағы бір аты – қасқыржидек. Бұл халық арасында қылтамақ, асқазан обыры қатерлі ісігі ауруына қолданылады. Сондықтан, бұл өсімдік рақ клеткасына да әсер беруі ықтимал деген оймен, мен осы өсімдікті 2008 жылы Австрияға алып барып, бір профессормен бірге зерттегенмін. Жалпы мен 11 түрлі шөпті алып барғанмын. Аққан түйіршік рагіне лабораториялық зерттеу жүргізгенімізде, осы 11 өсімдік ішінде сойқанның рөлі «eng korneki» болып шықты. Сосын ол ғалымдар да «бұл керемет дәрі екен» деп қызығушылық танытты. Сол нәтижемен қайтып келген соң Шинжаң медицина университетінде менің жетекшілігіме бір аспирантым бар еді, сонымен бірге қайтадан тереңдей зерттесек, бұл тек аққан түйіршігі рагіне ғана емес, қылтамақ рагі мен асқазан рагіне де күшті ем екені байқалды. Сонымен біз бұл рецепті халықараға «Шипагерлік баянда» жазылған деп Халықаралық журналға мақала жарияладық. Осындағы лабораториялық зерттеу нәтижемізді Австриядағы ГРАЗ университетіне жіберген едік. Олар оны көрген соң, «саған грант берейік осында келгін, бірлікте зерттейік» деп ұсыныс жасады. Сонда барып үш ай бірлікте зерттеу жүргіздік. Мына алдыңыздағы, сол кездегі «СОЙҚАННЫҢ» химиялық құрамын тексергендегі суреті.

Бұл жердегі аты «ДАФНЕ АЛТАЙКА» (Daphne altaica). Бұл «АЛТАЙ УСОЙҚЫСЫ» деген сөз. Бұл жерде үш мемлекет ғалымдары бірігіп зерттеу жүргіздік. Мен қытайдан, үшеуі Австрияныкі. Біреуі Швейцариядан. Бұл зерттеуде Усойкының құрамында 14 түрлі химиялық қосылыстың барлығын анықтап шықтық. Бұл табысымыз Халықаралық «Planta Medica» журнал да жарияланды. Сонымен кейін «Jiangsu» провинциясындағы бір зерттеу орнымен бірлесіп, тағы да 11 түрлі қосылысты айырып алдық. Жақында усойкының раққа қарсы рөлінің механизмін анықтап шықтық. Бұл табыстарымыз екі Халықаралық «Chemistry of Natural Compounds» және «Molecular Medicine Reports» журналдарына жарияланды. Жақында және оның қабынуға, тотығуға қарсы әсерін зерттедік. Қазір ауру басатын әсерін зерттеп жатырмыз.

Екінші бір рецепт есебінде біздің қасымызда, біздің зерттеу орнымызбен бірге Шығыс медицина емханасы бар, сол емхананың сүйек бөлімінде талай жылдан бері істетіліп келе жатқан бір рецепт, ішінде қазақ шипагерлігінде ұдайы дәрі шөптер бар. Бұл дәрілер осы рецептегі негізгі дәрілер болып саналады. Біз рецептің сапалық стандартын, ішіндегі

дәрі шөптердің стандартын, зауытта жасалу әдісінің стандартын зерттеп шықтық. Енді клиникалық даталары реттеп, жоғарыдағы формациялық даталармен қосып, «xinjiang» провинциялық дәрі және азық-түлік басқару орнына жолдамақшымыз. Келешекте емханаларда қолданылатындығын кәміл сенеміз.

Үшінші зерттеп отырғанымыз – Тобылғы майы.

Бұл қазақ емшілігінде теміреткіге қолданған. Бұрын тобылғы майын алу үшін тобылғыны отқа күйдіретін, сонда майы ағып шығатын. Сол майды алушф еді. Ал, біз, бұл ескі тәсіл өнеркәсіпте ыңғайсыздау болғандықтан күйдірмей отырып ауа жібермей «құрғақ айдау» деп атаған тәсіліміз бойынша, яғни қыздыру арқылы майын алдық. Осы майды саңырауқұлаққа (көзге көрінбейтін микро элементке) тәжірибе жасап көрдік, сонда байқағанымыз төрт түрлі микробқа әсері күшті болып шықты. Сонымен бірге тобылғы майындағы 38 түрлі химиялық қосылысты сәтті түрде анықтап шықтық.

– Ал енді, бұрындары осы дәрі-дәрмекті қалай қолданғаны жайлы бір-екі ауыз айта кетсеңіз?

– Өтейбойдақ бабамыздың дәрі жасау, әрі дәріні немесе дәрілік затты сақтау жақтағы істеткен әдіс-айласы да керемет. Мысалы, шөп дәрілермен қоса хайуанат мүшелерін де дәрілікке істете білген ғой. Сол хайуанаттардың дәрілік мүшесін сақтап қалу үшін мынадай тәсіл қолданған екен. Қайнап тұрған суға етті сала салып, біраз тұрған соң, ет су бетіне қалқып шыққанда, дереу етті алып, салқын жерге құрғатады, сонда ет ешқашан құрттамайды екен. Бұл тәсіл басқа ешқандай ұлт медицинасында жоқ әдіс. Ал түрлі-түсті емдік өсімдік, гүлдерді салқын

жерге кептірген. Себебі күн нұрына құрғатса, ісі кетіп қалады, әдетте гүлдердің емдік қасиеті ондағы ұшқыш майда болады. Кейбір улы заттарды істеткенде әуелі оның у күшін әлсіретіп адам ағзасына әсер етпестей болғанда пайдаланған. Мысалы, уғарғасынды тікелей ұнтақтап істетуге болмайды, алдымен суға бір қайнатып алып суын төгіп тастап, сосын қайта қайнатып істетеді,

– Соңғы сұрағым ретінде сізден сұрарым, қайткенде осы ұлы шығарманы толыққанды аша аламыз?

Өз басым «Шипагерлік баянды» 7, 8 рет мұқият оқып шықтым. Сондағы байқағаным – бұл кітап тек қана медицина ғылымы емес, сан салалы ғылымды шоғырландырған өте терең ғылымнама, эмбебаптық жойқын туынды. Бір адам физиологиясын айту үшін, табиғаттың жаратылысынан бастап түсіндіреді. Ойлап қарасаңыз, адам табиғат туындысы екендігі шын. Ендеше еш уақытта да біз табиғаттан бөлектене алмаймыз ғой. Табиғаттың әр бір өзгерісі адам баласының да табиғатына белгілі дәрежеде өз әсерін тигізіп отырады. Сондықтан адам физиологиясына қандығу үшін әуелі табиғат дүниесін анық тану керек. Бұндай алып ғылымнаманы білу, бір екі адамның қолынан келе қоймайды, сол үшін сөзсіз арнайы зерттеу институтын құрып, мықты-мықты ғалымдардың басын қосатын орталық болуы керек. Сонда ғана бұдан үлкен нәтиже шығаруға, әлем жұртын мойындата алуға болады деп ойлаймын.

– Қымбат уақытыңызды бөліп, берген тұщымды сұхбатыңызға рақмет!

Сұқбаттасқан Шаяхмет ҚАЛИ

哈萨克斯坦总统 哈斯穆·卓玛尔特·托卡耶夫 在全体国民在线论坛上的讲话

我们在一起

尊敬的同胞们：

当今世界各国，当然其中包括哈萨克斯坦在内，正在抗击新冠肺炎疫情。这是一项非常任务和复杂的工作。由此国家采取了无与伦比的举措。抗击新冠疫情，从预算中拨出巨额资金，对生活困难的家庭分配了食品和用品。为中小企业减轻了一系列负担。

由民族领袖创立的“我们在一起”基金，也拨出了可观的经费，正在对需要帮助的人给予实实在在的援助。祖国光明党正在积极推进这项工作。这一切显示了我们坚实的凝聚力。不过，这个具有极强传染力的病毒，对我们的公民健康和生活带来危险，对人民生活造成影响。

首先，我向因疫情去世者的家人和亲戚朋友

表示慰问。与此同时，祝愿已经感染新冠肺炎患者早日康复。在这样的艰难时刻，我认为全体国民已经明了肩负责任与担当多么重要。每个人要对自己亲戚朋友的健康认真负起责来。

这是当今时代的要求。战胜疫情的主动权就掌握在每一个公民手中。这首先起步于自觉遵守普通常识。戴上口罩，要讲卫生，遵守社会准则尤为重要。因为这关乎您和其他人的身体健康，非常重要。

我再重复一遍：“你要健康，就能平安；“只有健康，才不受累。”因此，为了保护我们的公民，我们已经迅速采取了一切有力措施，与此同时，我们会持续将这些措施延续下去。

我想在此特别强调强力机关的业绩。我们的治安警察担负着重要责任。保持社会稳定和睦，与警察义不容辞的工作相关。在今天，你们也正在严守各个关卡执行防控疫情措施。这不是一件简单的工作。你们甚至遇到过社会代表人士的批评。

当然，从职业角度来看，也不是没有出现

个别职业理念缺失的警员。这样的个案，对强力机关的整体形象会造成一定损失。但是，治安警察的主体是廉洁奉公的公民。这一点谁也不能抹煞。正值警察日之际，借此机会，对内务部门所有工作人员致以诚挚的祝贺。国家公务人员和白衣天使们，祝你们节日快乐！你们已经信守对祖国的誓言，我向你们全体表示诚挚的谢意。

同时，对军人、志愿者、国家公务人员、慈善组织代表、新闻记者和其他社会中坚人士，应当给予崇高礼遇。正是依靠你们抗击新冠肺炎疫情，我们才能共度时艰。你们全体可以称之为是和平岁月的英雄。我们为你们骄傲。为你们艰苦卓绝的工作，表示我最大的敬意。

在今天的论坛上，我想对在抗击新冠肺炎疫情第一线的公民们表示我诚挚的谢忱。值此机遇，我颁布“人民谢忱”特别勋章。在这样的艰难时期，我们即将为奋不顾身做出贡献的公民授予新的国家荣誉。我相信这个勋章将会授予真正的爱国者。今天，就在“我们在一起”全体国民在线论坛，我们将以此勋章奖励一批公民。积极参与抗击新冠肺炎疫情的工作人员，都将会授予各种国家奖励。

摆脱这次新冠肺炎疫情后，我们要在首都树立纪念这些英雄事迹的纪念碑。祝愿全体哈萨克斯坦人民健康顺遂！我们必定会取得胜利！因为，“我们在一起”！

祝愿全体哈萨克斯坦人民健康顺遂！我们必定会取得胜利！因为，“我们在一起”！

风雨同舟的一年

——庆贺托卡耶夫总统当选一周年

阿克拜尔·米吉提

2019年6月12日，哈斯穆·卓玛尔特·托卡耶夫当选为哈萨克斯坦共和国第二任总统，转眼就要一周年了，这是一个值得庆贺的日子。

托卡耶夫总统这一年来，秉承首任总统、民族领袖努尔苏丹·纳扎尔巴耶夫奠定的治国方略，领导哈萨克斯坦人民，做出了卓越贡献。托卡耶夫总统尤其重视与友好邻邦中国发展战略伙伴关系，将“光明之路”与“一带一路”高度契合，取得令世人瞩目的成就。这也是风雨同舟的一年。

2019年9月10日-12日，哈萨克斯坦总统托卡耶夫应中国国家主席习近平邀请对中国进行国事访问期间，两国最高领导人决定把中哈关系提升为“永久全面战略伙伴关系”，这标志着牢不可破的中哈友好关系已经形成，中哈关系进入了新阶段。

当时，全中国人民通过中央电视台《环球视线》著名主持人水均益的采访，亲眼看到托卡耶夫总统用流利的中文接受采访时，十分激动。托卡耶夫总统一夜之间便走进了中国人民的心灵世界。语言和文化的神奇魅力就在于此，它能够拉近人们的心灵距离。

进入2020年，新冠肺炎疫情给世界带来新的困境。武汉疫情发生之初，哈萨克斯坦向中国提供了14.5吨人道主义援助物资，危难之时见真情。3月9日哈萨克斯坦发现第一例由德国传入新冠肺炎确诊病例，到覆盖哈萨克斯坦3个直辖市和14个州，托卡耶夫总统宣布实施“紧急状态”，中国派出专家组一行到哈萨克斯坦工作十五天，中国政府和民间组织也向哈萨克斯坦提供人道主义援助，进一步密切中哈两国睦邻友好关系。

国家主席习近平3月24日晚同哈萨克斯坦总统托卡耶夫通电话。习近平指出，新冠肺炎疫情来势汹汹，对各国都是一次大考。在中国疫情防控形势最艰难时刻，哈萨克斯坦政府和各界力挺中国。当前哈萨克斯坦也出现疫情蔓延势头，迅速采取果断举措，体现了对全体人民负责的态度。疫情是暂时的，合作是长久的。疫情给中哈合作带来挑战，同样也孕育着新机遇。相信风雨过后，中哈共建“一带一路”必将取得更多成果。

托卡耶夫总统表示，全世界都目睹了中国医疗体系的高超水平和中国医护人员的高度敬业，中国再次展示了应对复杂困难挑战的高效治理能力。哈方对此高度评价并表示祝贺。当前，新冠肺炎疫情在世界范围蔓延，哈萨克斯坦也不能独善其身。哈方希望同中方加强合作，尽快战胜疫情。

在疫情期间（疫情即将过去，原中哈两国友谊之树常青），我在翻译《阿拜诗集》的同时，翻译了托卡耶夫总统的文章《阿拜与二十一世纪的哈萨克斯坦》和他所作的《阿拜遗产——人类分享——阿拜·库南巴耶夫作品集前言》。我非常赞成托卡耶夫总统提出的“深刻认识阿拜”，“应当不倦地阅读阿拜的著作，背诵阿拜的诗篇”，并以“阿拜的丰富遗产用来塑造哈萨克民族新的品格”的论述。今年是阿拜诞辰175周年，祝愿哈萨克斯坦人民在阿拜精神指引下，在托卡耶夫总统领导下，把哈萨克斯坦带入先进的发达国家行列。

阿列克谢·崔出任哈萨克斯坦卫生部部长 就当前哈国内疫情形势发表看法

阿列克谢·崔出任哈萨克斯坦卫生部部长，出席托卡耶夫总统主持召开的疫情防控工作会议，就当前哈国内疫情形势发表看法。

阿列克谢·崔肯定了哈萨克斯坦政府在年初推行的防疫政策，同时指出：“哈萨克斯坦因新冠疫情死亡的人数高于其他国家，这一现象值得注意。随着疫情的发展，人们防疫意识开始提高，并学习和采用防疫手段。但随着政府防疫措施的减弱，新冠肺炎在大城市的传播持续增长。”

据他介绍，由于防疫措施变化频繁，疫情进一步扩散，居民和医护人员对此感到担忧，进一步动摇了对防疫工作的信心。而且由于人们大量购买药品，出现了药品短缺，无法满足实际需求。阿列克谢·崔说，现在需要推行新的方法来对抗冠状病毒。

卫生部分析当前疫情形式，并看到医疗服务需求急剧增加。“目前存在的主要困难是：医疗需求大幅增长，医疗救护感染风险上升，医疗急救服务、急救人员、病床资源和药品均已接近饱和。由于疫情何时结束存在巨大的不确定性，缺乏有效的预防和治疗方法，居民和医护人员对此感到担忧，进一步动摇了对未来的信心。因此，必须在与民众公开对话的基础上采取综合性措

施，同时也要接受新冠肺炎疫情常态化的事实。”阿列克谢·崔指出。

对此，新部长提出了以下措施：编制简明易懂的新冠肺炎防治手册；加快药品供应和采购流程，鼓励本国厂商扩大生产；

通过扩大 X 光机、CT 机的使用，提高诊疗服务可及性；

提高实验室检测能力，及时供应试剂盒；

组织预约移动检测；

为居家患者提供尽可能安全的诊疗服务；

引入远程诊疗服务；

为医疗机构配备更多呼吸机；

更改丧葬习俗和流程；

提高居民医疗防控意识。

阿列克谢·崔还提出对于疫情提出了预测和防疫方案：

如果不及时采取隔离，到 8 月底将每天有 27000 人感染新冠病毒，而需要治疗和检测的人数将达到 30 万。

如果采取两周的隔离政策，到八月底每天需要住院治疗的病例将达到 7000 例。

如果采取四周的隔离政策，那到 8 月底需要住院隔离的人将减少每天 2500 人，需要 3 万张病床。

阿列克谢·崔在向总统的汇报中指出，这一预测虽然高于现阶段疫情形势，但有利于充分的防疫准备。他还指出，哈萨克斯坦科学家正在研究这种疾病的细菌和病毒性质。据他介绍，这些研究对于防止新冠病毒引起的并发症非常重要，这一研究结果将于 7 月 3 日公布。

部长还提出应在医疗保健方面采取以下措施：为抵抗新冠疫情分配额外资金；修订关税政策；为医护人员提供支持；加快冠状病毒诊断；修订 2020—2025 年国家医疗计划。阿列克谢·崔说：“我认为这些举措对于阻止冠状病毒的传播非常重要。”

疫情凸显构建人类命运共同体重要性

中国驻哈萨克斯坦大使 张霄

3 月 12 日，中国驻哈萨克斯坦大使张霄发脸书、推特等，阐述坚持多边主义、合作抗疫的重要性。

张大使表示，中国政府决定向世界卫生组织捐款 2000 万美元，用以支持该组织开展抗击新冠肺炎疫情的国际合作，帮助发展中国家提升应对疫情能力。这表明，中国抗疫形势日益好转，胜利曙光近在眼前。中国作为世界大国，始终不忘自己承担的国际责任，愿为全球公共卫生事业做出贡献。

张大使指出，对中方而言，在本国完全控制疫情，仅仅是成功的第一步，我们的终极目标是新冠病毒在全世界范围内绝迹。为此，中方积极向曾经给中国提供帮助、但如今深陷疫情危机的国家伸出援手。千百年来，中国人始终讲究言出必行，说到做到，我们不会置好朋友好伙伴于不顾，将尽己所能提供所需要的设备物资、诊疗技术、宝贵经验和医疗专家。

张大使表示，值此全世界都同这场前所未有的疫情作斗争之际，人类命运共同体理念作为许多全球性尖锐问题的解决方案，愈发凸显其现实性和迫切性，多边主义是唯一正确的选择。

志愿心声，众志成城

苏力坦·贾尼别克

尊敬的托卡耶夫先生，读者朋友：

我是医科大学的学生，原本我可以像其他同学那样在家里学习。但当我看到您抗击疫情的身影时，就再也坐不住了。很快，我就加入了志愿者队伍，和大家一起奋战在疫情一线。现在，我对做出的决定毫不后悔，因为看到我这个年龄段的人能为国家做出的贡献，也感受能够帮助成千上万的人是一种怎样的快乐。仅在阿拉木图，我们就服务了超过 30000 个家庭，他们也对我们表达了谢意。最重要的是，我感受到了团结、友谊、同情心的力量。

而这一切，都是您带领的全国统一抗疫计划的成果。当然，感染疾病的恐惧也一直环绕着我们，但看到数以万计需要帮助的人们，我们已经忘记了恐惧。我们不是英雄，但是可以担当重任的新一代哈萨克斯坦人。我相信哈萨克斯坦的未来会更好。谢谢大家！

《努尔苏丹·纳扎尔巴耶夫传》： 从农村少年到国家元首

姚培生

展示在读者面前的《努尔苏丹·纳扎尔巴耶夫传》非常值得一读，尤其是对于专门研究哈萨克斯坦首任总统纳扎尔巴耶夫的学者来说，读完此书便会更加了解这位领导人是如何领导国家走上独立之路的，又是如何克服各种困难使国家成为中亚地区当今的领头羊的。

这本传记令我印象最深的是，纳扎尔巴耶夫在青少年时代就出类拔萃。走上社会后，他从炼钢炉前的炉前工，一步一个台阶走到国家最高领导职位，中间没有跳级，甚至还当过几个月保安。“天将降大任于斯人也，必先苦其心志，劳其筋骨，饿其体肤。”他的经历是对孟子这些话的绝佳演绎。这本传记是总统办公室主任卡西姆别科夫撰写的。卡西姆别科夫跟随纳扎尔巴耶夫工作多年，对他担任总统后的工作、生活经历了如指掌。传记作者为写此书下了番功夫。传记虽然用编年体方式记述纳扎尔巴耶夫的各种经历，但为显示传主的个性特点，所选素材并不平淡，很有针对性。例如，纳扎尔巴耶夫 12 岁时就对音乐很着迷，冬不拉、手风琴都玩得不错，并且已经开始创作歌曲。后来国家独立后，他亲自修改并确定国歌歌词，这就不令人奇怪了。哈萨克斯坦国歌曲子雄壮有力，歌词意深情长，是一首杰作。

我第一次见到纳扎尔巴耶夫是在 1993 年他正式访华期间，当时，我作为外交部欧亚司的领导参加了两国领导人的最高级会谈。纳扎尔巴耶夫在发言中表示，哈中两国是山水相连的邻邦，双方应建立永久的睦邻友好合作关系。访华期

间，我陪同这位领导人访问了上海，并考察了刚建立起来的浦东新区。在与新区领导的交谈中，我发现他特别关心中方吸引外资的细节。有幸的是，2000 年初至 2003 年末，我出任驻哈萨克斯坦大使。自然，在这段时间里，我便有机会多次与纳扎尔巴耶夫零距离接触，对他的了解也逐渐加深。他领导国家在各方面都取得了成功，他也因此被人民称为民族领袖。纳扎尔巴耶夫是一位学而不厌的领导人、一位极有魄力的民族领袖、一位勇于发声的探路者，而他与中国，更是早在 60 多年前就已结下不解之缘。

一、一位学而不厌的领导人

从此书提供的历史材料可以看出，纳扎尔巴耶夫从小酷爱学习：从中学时代的学习笔记、证书，到参加工作后的记事本，从担任国家领导时的讲话修改稿，到为纪念馆所绘制的设计草图，这些史料从侧面证明，是刻苦学习成就了他的事业。纳扎尔巴耶夫在中学和大学里学过德语。他担任总统后，又开始学习英语，那时他已 50 多岁了。书中展示了他的学习笔记，从中能够发现，他对英语兴趣很大，此笔记本原件也属首次公布。论到学习的重要性，他曾说：“国家选择的是以知识为基础的发展方向，因为各国的比较优势正在越来越少地取决于丰富的自然资源或是廉价的劳动力，而是越来越多地取决于技术创新和知识的具体利用。”他也曾鼓励年轻人：“需要努力再努力……知识和追求是没有尽头的。中国

古代智者说：人生有限，学无止境。力量和财富就在学问之中……如果年轻人选择仁爱、知识、责任和公正而不自私，成功就将与之相伴。”纳扎尔巴耶夫通过勤奋学习，获得了广博的知识，他亲

自撰写的 20 多部大作，涉及政治、经济、金融、外交、历史、哲学社会科学以及自然科学等众多领域。2009 年 1 月，纳扎尔巴耶夫在访问印度期间，首次提出要建立新的世界货币体系，以改变现有世界金融体制的管理原则。显然，一个人如果没有对此问题的深刻研究，就看不到现有金融体制的本质顽疾。可以说，在外国领导人中，能写出这么多著作并有独到见解的人并不多。

二、一位极有魄力的民族领袖

纳扎尔巴耶夫曾说：“每一位领袖都要树立一个需要征服的高度，要有成就大业的梦想。如果没有理想，何必投身政治，领导一个国家呢？为了达到目标，要准确牺牲自己，要冒失去个人威信和个人命运的风险。”他在处理一系列重大事件上，特别在迁都问题上充分表现了自己的魄力。1994 年 7 月，在共和国最高苏维埃会议上，他提出了将首都从阿拉木图迁往阿克莫拉，并把新首都建成国家未来的政治、经济和科学文化中心的建议。他列出了迁都的四大理由。然而，这一建议如同一个响雷，炸起了舆论风浪。“好大喜功”“政治作秀个人首都”等反对声或嘲讽声四起。但纳扎尔巴耶夫并不理会这些，仍然不断阐述迁都之利。经过三年准备，1997 年首都正式迁往阿克莫拉，不久阿克莫拉更名为“阿斯塔

纳”（2019 年改名为“努尔苏丹”）。当时除了国家统计局暂留阿拉木图外，其他政府部门几乎同时迁走。哈萨克斯坦仅用三年时间就完成了迁都，速度堪称世界之最。传记中披露了不少迁都的细节。

今天，新首都的建设已经到位，

各种建筑既彰显了现代化设计的宏大气概，又展示了传统元素的民族色彩。纳扎尔巴耶夫参与了所有大型建筑的设计方案。如果你到新都，还会发现一座外形独特的中国式色彩建筑“北京大厦·阳光酒店”。这是时任国务院总理朱镕基与纳扎尔巴耶夫谈定的项目，我当时也在场。2001 年 9 月，朱镕基在参加上海合作组织首次政府首脑会议期间，与纳扎尔巴耶夫举行了双边会谈。纳扎尔巴耶夫提出，希望中方帮助哈萨克斯坦在新都建个饭店，朱镕基总理当即表示：“你们要建多高就建多高。”2015 年，“北京大厦·阳光酒店”建成，成为接待国宾级官员的豪华建筑。今天，新都人口已近 60 万（迁都时仅 20 万），迁都奇迹已载国家史册。

三、一位勇于发声的探路者

纳扎尔巴耶夫任总统期间，提出了多个重大外交倡议，大部分都获得了成功。第一个，也是对国家有历史意义的倡议，就是召开亚洲相互协作与信任措施会议（以下简称“亚信”）。这是他于 1992 年 10 月在第 47 届联合国大会上提出的。最初国际上反应并不热烈，以为他不过是提个倡议而已，且哈萨克斯坦是个独立不久的国家。不过，自此之后，纳扎尔巴耶夫开始着力推进，几乎动用了所有外交资源。他要求哈萨克斯坦外交

部立下军令状，把争取亚洲国家对亚信的支持作为外交工作的重中之重，表示了不达目的决不罢休的决心。中国和俄罗斯最先对此倡议持支持立场。经过近十年的努力，亚信会议第一次峰会于 2000 年 6 月 4 日在阿拉木图举行。亚信会议 16 个成员国，联合国、欧安组织、阿拉伯国家联盟等国际组织及观察员国的代表都参加了此次峰会。我当时作为中国代表团团员出席了全体会议。会议很是成功。为表达对中俄支持的感激之情，峰会召开当晚，纳扎尔巴耶夫只邀请了时任中俄领导人出席家宴。正如传记作者所说，亚信会议的主要意义在于：“亚信会议向世界展示了哈萨克斯坦及作为 21 世纪初国际关系和安全新架构的创立者之一纳扎尔巴耶夫的智慧和组织才能。”此后，在纳扎尔巴耶夫的倡议下，哈萨克斯坦又成功举办了世界和传统宗教领袖大会以及其他多个大型国际会议。

四、一封六十多年前的信

书中还公布了纳扎尔巴耶夫中学时写给中国四川自贡市第五中学青年教师周伯川的信。1957 年 11 月 5 日，周伯川写信给苏联共青团中央，希望能与一名中学生建立通信联系。苏联团中央当时将此信转到了哈萨克斯坦团中央，哈萨克斯坦团中央最后选定纳扎尔巴耶夫给周伯川回信。纳扎尔巴耶夫 1958 年 3 月向周伯川写了回信，他在信中说，他很荣幸能够和来自中国的共青团员成为笔友，作为一名共青团员，他时刻准备着自己祖国的建设事业做出贡献。这两封信用哈萨克文同时刊登在 1958 年 3 月 16 日的《为共产主义奋斗》区报上，还配上了周伯川的照片。现在读者可能不知道，20 世纪 50 年代中苏友好时期，两国教师学生互相通信很普遍，被认为是很荣耀的事，书信内容主要是相互介绍自己的学习、生活和家庭。我在中学期间就看到过苏联中学生写给我俄语老师的俄文信。遗憾的是，中苏关系恶化后，两国民间通信就慢慢中断了。这份历史纪录非常珍贵，它告诉读者，早在 20 世纪 50 年代，

纳扎尔巴耶夫与中国就有联系了。读到这个故事，我不由地想起司马迁在《史记》中记载的西汉两位公主远嫁哈萨克族祖先乌孙国王的史料。2000 多年前，汉武帝希望联合乌孙人一起制服匈奴，为表示诚意，先后将两位宗室公主远嫁给乌孙国王，最终“断了匈奴右臂”，成功打击了匈奴的实力。自那时起，两个民族就建立了交往。因此，我常说，中哈两个民族的友谊史是真正的源远流长。1992 年中哈两国建交是承前启后的大事。建交近 30 年来，两国关系跨上了一个又一个台阶。特别是 2013 年 9 月习近平总书记在纳扎尔巴耶夫大学首次提出共同构建“丝绸之路经济带”倡议后，两个邻居越走越近，结成了真正的命运共同体。这是历史的必然选择，是纳扎尔巴耶夫和中国几代领导人共同努力的结果。2003 年我从哈萨克斯坦离任时，纳扎尔巴耶夫亲自授予我“共和国友谊勋章”，并希望我今后能继续关注哈萨克斯坦的发展进程。2019 年初，纳扎尔巴耶夫辞去了总统职务，把总统职务交给了托卡耶夫，交班时对他赞扬有加，称之为最信任的人。托卡耶夫与我相识三十多年之久，是老朋友了。2019 年第二届“一带一路”国际合作高峰论坛期间，习近平总书记授予纳扎尔巴耶夫中国对外最高荣誉勋章“友谊勋章”，并高度评价他为发展两国关系做出的重大贡献。我多次对媒体说，纳扎尔巴耶夫是哈萨克斯坦的民族领袖，他创立了自己的思想体系，是杰出的政治家和战略家。相信《努尔苏丹·纳扎尔巴耶夫传》能成为中国读者了解和研究这位领导人的一个新窗口。

作者介绍：姚培生，1945 年 10 月 1 日生于江苏省太仓县，1964—1972 年在北京外国语学院俄语系学习，获学士学位。1973 年入外交部工作。曾任中国驻苏联使馆随员、二秘、一秘。1990—1995 年先后任外交部欧亚司处长、参赞、副司长。1995—2005 年先后任中国驻吉尔吉斯斯坦、拉脱维亚、哈萨克斯坦、乌克兰大使。2006 年退休。2010 年曾任上海世博会中国政府副总代表。

国际间合作 是战胜疫情最有力的武器

依沙泰·哈木巴尔耶夫

这种在国际上被称为 COVID-19 的传染病，已经在世界范围内传播，无论对于世界上哪一个国家，其影响都像上了战争前线一样令人恐慌。当“丝路青年”国际杂志社负责人召开视频会议确定推出 6 月全球抗疫专刊，全社人员倍受鼓舞和感动，大家冒着被疫情感染的风险在一线采访，力求把这次疫情中各国抗疫经验和感人事迹最真实地展现给大家，从而让我们更好地防范和抗击这场人类的灾难。

值得一提的是，截止 2020 年 6 月 26 日 10 点，哈萨克斯坦境内已经累计确诊了 19750 例新冠病毒患者，12304 人经过治疗痊愈，但遗憾的是，还有 147 人死亡。从 6 月 12 日凌晨确诊的新冠病毒人数达到 13558 人，治愈人数为 8593，死亡人数达到 67 人比较，短短两周，疫情的趋势更加严峻了。

在此，我们必须肯定由国家元首托卡耶夫亲自签署的隔离和紧急医疗方案。2 月底，哈萨克斯坦总统在他的推特页面上写道：“新冠病毒在世界范围内扩散，情况非常危险。我已指示政府采取全面措施，在不影响政府机构工作和公共设施活动的前提下全力保护公民的健康。”

毫无疑问，有关部委和相关机构的及时措施和联合协调行动对预防和治疗新冠疫情中起到了重要作用。特别是，在 3 月 2 日哈萨克斯坦共和国政府例行会议上，议员们专门讨论了防止新型冠状病毒在哈萨克斯坦境内传播的方案。

“自今年 1 月 6 日以来，卫生部已经实施了三个阶段的防控措施，以防止新型冠状病毒在哈萨克斯坦传播。从今年 3 月 1 日开始，我们扩大了新冠疫情国别名单，进入防疫第四阶段。”哈萨克斯坦卫生部原部长叶勒詹·比尔塔诺夫在会议上指出。

同时，政府制定了《哈萨克斯坦检测和抗击冠状病毒的紧急计划》（计划 B）。从今年 3 月 1 日起，中国、伊朗、韩国、日本、意大利、中国香港、中国台湾和中国澳门都被列为第一类国家和地区。

哈萨克斯坦外交部长特列乌别尔季说，已经采用了撤离公民的方法，建立相关的病毒检测实验室用以确认感染人员。

此外，暂停了与中国的客运铁路和航空服务。从 2020 年 2 月 3 日起，暂停向中国境内的所有非哈萨克斯坦公民签发签证。3 月 5 日起，哈萨克斯坦已经减少飞往阿塞拜疆的航班，并禁止伊朗公民入境。

同时，根据现有数据，仍有 9.5 万名哈萨克斯坦公民在疫情高发国家，其中 35,000 名在韩国，40,000 名在美国，5,100 名在阿拉伯联合酋长国，5,000 名在德国，3,000 名在英国，1,800 名在意大利，还有 1,000 名在法国。他们大多数是学生、务工者、外国机构的雇员及其家人，还有游客和商人。

由于及时采取紧急措施，数百名滞留海外的

哈萨克斯坦公民搭乘航班顺利回国。此外，一些邻国甚至那些较远国家的公民，也搭乘我国政府派出的飞机飞离了疫情国家。不仅在哈萨克斯坦主要城市——努尔苏丹和阿拉木图，甚至在北部的彼得罗巴甫洛夫斯克、南部的塔拉兹和塔尔迪科根以及其他拥有足够医疗设施的区域中心接受了隔离。

尽管最初开始隔离、治疗的哈萨克斯坦公民并没有立即适应抗疫的严格要求并进入备战状态，但随即他们意识到这一切不仅是为了保护自己，更是为了保障亲人、朋友、同事以及孩子的健康。最后，当他们离开医院和隔离地点时，都对医务人员和相关的工作人员表示了诚挚的感谢。

在哈萨克斯坦最大的两座城市——努尔苏丹和阿拉木图，正在建造配备有最新医疗设备的医院。这些都是新冠疫情爆发之后，哈萨克斯坦采取的紧急措施。

哈萨克斯坦总理阿斯卡尔·马明指出：“新冠病毒对世界经济，特别是工业、边境贸易和出口产生了巨大影响。针对这种情况，有必要采取适当措施，确保哈萨克斯坦经济的稳定。”

阿斯卡尔·马明指示加强边检工作，并确保为抗疫做好准备。他还提出重新安排重大国际活动，停止对新冠疫情严重国家发放签证。

阿斯卡尔·马明还指示增加医用口罩和其他防护设备的生产。最终，这些举措都产生了积极的结果。疫情爆发之初，哈萨克斯坦境内甚至缺少口罩。由于国家提供了大量的财政支持，很快，必要的防护用品已按要求的数量运送到所有地区。

值得一提的是，国际间的相互支持也为哈萨克斯坦抗击疫情提供了重要的帮助。今年 4 月，中国通过军机向哈萨克斯坦运送了超过一吨的医用口罩、手套、防护服和温度计。中方此前曾提供免费援助，捐赠了医用手套、护目镜、防护服和其他医疗防护设备。这些防疫

装备被分发给医疗人员。这些事也有力地说明西方社会将疫情政治化不得人心，哈中两国守望相助，共同抗疫将载入人类文明的历史。

此外，根据民族领袖努尔苏丹·纳扎尔巴耶夫的指示，哈萨克斯坦共和国首任总统基金会拨出 2 亿坚戈专门用于抗击疫情。

纳扎尔巴耶夫指出：“哈萨克斯坦现在正在全面执行防疫措施，这些行动是根据当前情况及时采取的。国家正在采取前所未有的措施，国内企业也正在帮助抗击这一传染疾病。我呼吁公民支持这一倡议，表现出社会责任和团结。我们将一起跨越这一难题。”

据悉，这一资金将平均分配给努尔苏丹和阿拉木图，用于奖励参与防疫的卫生工作者，以及购买额外的医用口罩和消毒剂。部分资金还用于向努尔苏丹的孤儿院和专科医院提供食物。此外，该基金还向努尔苏丹公共卫生局提供了 5 万个医用口罩。

由于提供了更为优质的医疗设备，哈萨克斯坦在本国专家的支持下，学习和借鉴中国的防疫经验，正在取得长足的进步。即使在政府机构，也有感染病例，但是由于及时发现和有效治疗，均可以治愈。这清楚地表明了哈萨克斯坦为抗击疫情而作出的努力。

道路尽管遥远 友谊地久天长

——世界哈萨克库热斯联合会副主席宋建林与哈萨克斯坦留学生的两封信

尊敬的宋先生：

您好！

我是哈萨克斯坦留学生姜天意，怀着—颗感激之心，我拿起了手中的笔写信给您。

我和姐姐于2017年来到中国上学，2019年底，我们回到了哈萨克斯坦休假。原本想等寒假结束后，再次回到中国求学。结果，2020年1月，影响世界的新冠疫情爆发了。随后，哈萨克斯坦也出现了疫情。疫情越来越严重，我们感受到短期内无法回到中国上学了。

然而，我们近200公斤行李还存在学校宿舍。我和姐姐生活在一个单亲家庭，妈妈一个人负担我们的求学和生活费用。多年来，为了把我们培养成才，妈妈一直含辛茹苦。这200公斤行李是我们的所有财产。在打听到高昂的运费之后，我们陷入了绝望之中。

就在这时，您听说了我们的窘境，提出为我们支付邮费。我们和妈妈欣喜若狂。短短两天内，您就联系了我们的老师，将宿舍的行李打包完毕，从江苏寄到了霍尔果斯口岸。行李到达霍尔果斯口岸后，您又帮助我们运到了哈萨克斯坦。当听到3800元的运费单已经被一位中国先生支付的消息后，哈萨克斯坦的邮政人员也惊呆了。

看到整整五大包行李跨越数千公里完好无损地到达了家里，我们和妈妈心中都充满了感激。

宋先生，请允许我再一次表达我的谢意，您不仅在我困难时帮助了我，还让我感受到了人间的大爱。

姜天意

姜天意同学：你好！

来信收悉！

当我知道一个年仅17岁的少年和他的姐姐跨越千山万水来到中国学习知识时，我仿佛看到了哈萨克斯坦的未来和希望。

2013年9月，中国国家主席习近平在哈萨克斯坦纳扎尔巴耶夫大学演讲时首次提出“一带一路”倡议，中国与哈萨克斯人文交流达到了一个新的高度。我在担任世界哈萨克库热斯亚洲联合会第一副主席的时候，就致力于两国的文化体育交流，并把世界哈萨克库热斯亚洲联合会联络处落户到中国北京，2019年12月，我蝉联世界哈萨克库热斯联合会副主席，感到万分荣幸。

两国一依带水，友好相邻，托卡耶夫总统在访问中国期间宣布把两国定为永久战略合作伙伴关系，再次表明两国友谊地久天长。我因工作关系经常往返于哈萨克斯坦和中国，和哈萨克兄弟建立起了深厚的友谊。

这次新冠疫情突然爆发，哈萨克斯坦政府和人民无私援助，让我们深受感动。当哈萨克斯坦发生疫情，中国也第一时间派出医疗组共同抗击疫情。这些感人的故事在这次疫情中比比皆是，当得知你们信息的时候，我正在上海参加会议，更希望在最短的时间帮助到你们，我在联系到学校领导，向他说明原因后，得到了大力支持。我所做的一切都是微不足道的，你代表着哈萨克斯坦新一代青年人，我希望你在今后的学习工作中更好地传播两国文化，做两国友谊的纽带。

看到像你这样有志气的孩子因为疫情陷入暂时的困难，我怎么能不伸出援手。道路尽管遥远，但是人与人之间的友情是没有国界的。我也要感谢为你们提供便利的老师和邮政人员。天意，困难是暂时的，你也是一个懂得感恩的孩子，我相信你一定能克服困难完成学业，用所学的知识回报自己的祖国，以报答父母的养育之恩。

新冠疫情虽然来势汹汹，但中哈两国人民和世界其他国家、地区的人一样，用巨大的决心和顽强的毅力取得了阶段性胜利。我想，胜利的号角很快就要吹响，不久的将来，你还会回到中国完成学业。我会一直关注和祝福你。祝中哈两国青年人携手并进，祝中哈两国友谊地久天长！

宋建林

患难见真情，中国医疗专家组来了

斯尔木·哈毕都拉

患难见真情——此次新冠肺炎爆发以后，我们对于这句话的认识更深了。

今年，新冠疫情席卷全球，全国人民居家隔离，国际交流骤然停止，我们也陷入恐慌之中。就在这样的艰难时刻，我们得知中国医疗专家来到哈萨克斯坦提供帮助，由衷地感到友情的珍贵。

4月，中国援哈抗疫医疗队在哈萨克斯坦努尔苏丹、阿拉木图、卡拉干达等城市进行了为期半个月的经验交流和医疗援助工作。这只医疗组涵盖传染、病毒学、呼吸、急救、公共卫生等领域的专家。

中国医疗组分享了中国抗击疫情的经验，了解了国家心脏外科研究中心防疫期间的工作，参观了急诊中心，并交换了收治患者的经验。会谈中，两国医生都开展了坦率而热烈的交流。经验交流的一项重要内容是如何在公共场所开展防疫工作。

中国新疆医科大学附属中医医院呼吸内科主任朱玉龙、公共卫生专家江阿泰·塔里甫、传染病专家路晓波参与了此次会谈。努尔苏丹公共卫生监督管理局长沙乌列·卡斯阔娃等人陪同。

专家组成员为哈萨克斯坦参与疫情防控的医护人员开展了线上培训。近700人参加了此次培训。专家组主要介绍了新冠疫情的相关情况，并指导医生如何进行检测和后续治疗。

此后，专家组前往努尔苏丹第九综合医院，与医护人员开展经验交流，指出医疗人员自我保护的重要性。

“医院防疫工作最重要的是进行医疗分区：分为污染区和清洁区。此外，所有跟医疗人员接触的人，包括亲属都应该做好自我防护，时刻戴好口罩。中国新疆维吾尔自治区人民医院副院长陆晨指出。

第九医院主任沙乌列·司马胡洛娃对医疗组表示了感谢，指出对于奋战在抗疫一线的哈萨克斯坦医护人员来说，这些经验都是无价之宝。

在保证了防护措施之后，两国的医护人员开展了交流，并就自我防护、针对不同程度的病人进行相关诊治和药物的使用等方面进行了充分的讨论。

此后，医疗组又展开了两次讲座，传染病专家路晓波就传染病防护和治疗进行了分享。共有808人参与了此次讲座。

他说：“最初由于防疫物品以及防护意识的不足，未能及时开展防护工作，加上医护人员过度劳累，免疫力下降。在疫情的中后期，我们已经解决了这些问题，做到重症监护室医生四小时工作制、检测人员六小时工作制。加上其他防护手段，有效地减轻了医护人员的感染率。”

此后，医疗组对卡拉干达进行了访问，并与卡拉干达州立医科大学的专家进行了座谈。他们说：“我们意识到哈萨克斯坦的医疗体系很完善，医生培训水平高，医院使用的设备非常现代化，质量很好。对抗感染最重要的不是治疗，而是预防、强制隔离等措施。哈萨克斯坦全体人民，以及医护人员都应该听从政府的统一安排。”

卡拉干达州卫生局局长叶尔詹·努尔勒巴耶夫对卡拉干达新冠疫情相关情况进行了介绍。当时，卡拉干达共有81位患者确诊。卡拉干达商品质量监督局局长哈纳提·艾斯卡尔介绍了患者的确认过程和相关情况。

据悉，卡拉干达州即将建立一个新的医学实验室，这将加快新冠病毒的诊断和识别。卡拉干达州立医科大学的校长饶仙·多斯玛甘别托娃告诉专家组，该大学计划建立一个实验室，专门进行对新冠病毒的发展机理和预防的相关研究。

中国代表团团长、中国新疆伊犁哈萨克自治州副州长叶尔夏提·吐尔逊拜对哈萨克斯坦的有关人员进行了感谢，并表示“患难见真情”，两国人民的友情一定能成为打败疫情的一大力量。

此后，医疗组前往阿拉木图，进行了研讨会和相关培训。

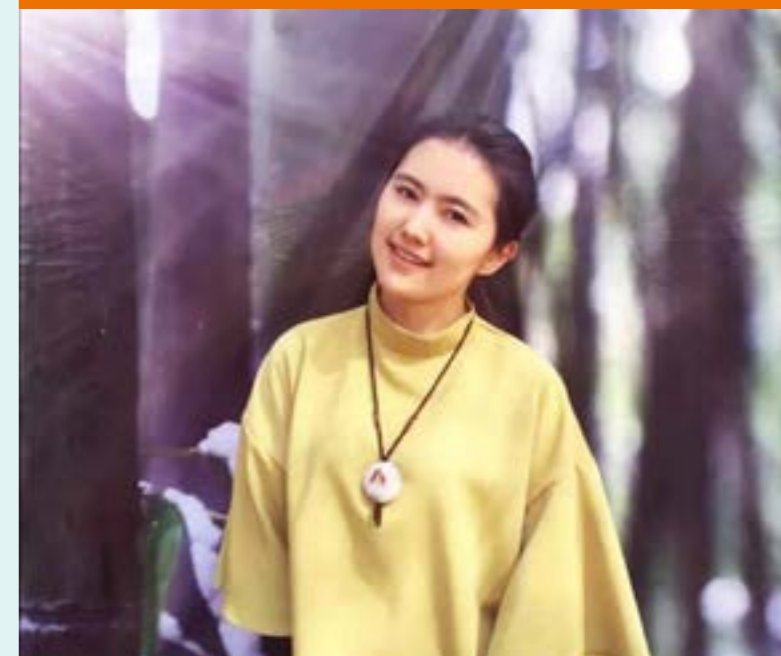
2020注定是不平凡的一年，庚子鼠年，一场新型冠状病毒肺炎在地球上蔓延，打破了原有的工作与生活状态。疫情无情人有情，病毒无法隔绝人与人之间的爱。哈萨克斯坦跟中国是友好邻邦，两国友谊牢不可破。疫情打不倒中哈两国人民，而青年是国家的未来，在此我们分享留在中国武汉的哈萨克斯坦留学生们的共同抗疫心声。

SAPEKOVA AIGERIM，中文名陈琳，家在哈萨克斯坦阿拉木图市。2010年进入中国武汉大学学习，本科专业是国际经济与贸易，硕士专业是世界经济，博士在读，专业是国际关系。武汉已经成为她的第二个家乡。在武汉学习生活的这十年里，陈琳遇见了自己的爱人，结婚生子。丈夫毕业于武汉大学，叫TARASSOV ANATOLIY，中文名李义。宝宝叫TARASSOV ADAM，中文名亚当，2018年9月在湖北省武汉妇幼保健院出生，快两岁了。面对突如其来的疫情，她们一家三口决定留在武汉。虽然感到很恐怖，但他们相信武汉，见证了中国速度，四面八方的人力物力财力资源第一时间集中武汉，雷、火二神山医院飞速建成，来自全国的精兵强将医疗队伍。现在武汉已解封，武汉市民全部做了核酸检测。他们说：“请哈萨克斯坦的家人们放心，会继续做好防护，也希望哈萨克斯坦早日战胜疫情，人民安居乐业。”

ZHUMAKELDI AKZHOL，中文名字是阿合卓立，哈萨克斯坦留学生，现在就读于中国地质大学（武汉）校区，硕士研究专业是安全科学。他因写论文，需要查阅资料，寒假没有回哈萨克斯坦。没想到新冠肺炎疫情在武汉爆发，当时感觉很恐怖，但现在回头看是幸运的。他说：“感谢学校的老师，学校免费提供口罩，送来生活用品，提供消毒物资，每天都有吃的食物。”震撼到他的是中国人民一盘棋，团结一致，众志成城，统一听指挥，疫情就是命令，防控就是责任。他说：“给一线的医护人员、军队、社区工作者、基层干部、志愿者们点赞，他们是这场疫情战中的英雄。这次疫情，我看到了中哈两国相互关爱，相互支援，中哈友谊天长地久。”卓立

丝路青年 抗疫心声

哈力哈什·哈布勒塔依

同学希望学好专业，回报国家，也希望哈萨克斯坦的同胞们重视疫情，少聚会，戴口罩，做好防护，期待早日与家人团聚。

KAMILA，中文名叫卡米拉，哈萨克斯坦阿克套人，在武汉大学读书，专业是汉语国际教育。这位小女孩跟好朋友在武汉租房住。疫情防控期间，他们不出门，勤消毒，在线上合理选购生活物资，用支付宝、微信等支付，非常方便，小区有专门的志愿者配送。停课不停教、不停学，在网上上课，没有影响学习。她非常想念家人。她说：“加油，哈萨克斯坦！加油，中国！希望早点研发出新型冠状病毒肺炎疫苗，把病毒消灭掉！”

新冠肺炎疫情带来全新考验，相信在战“疫”里历练过的这一代青年，会早日成长，成为社会、国家的中坚力量。病毒是人类共同的敌人，给我们带来深刻启示，人类是同舟共济的命运共同体。只要两国携手共同努力，共同抗疫，团结合作，挡不住两国共建“一带一路”倡议，拆不散中哈两国永久全面战略伙伴关系。我们相信，中国和哈萨克斯坦的明天会更加美好。

《奇帕格尔利克巴彦》——哈萨克医学的瑰宝

《奇帕格尔利克巴彦》研究和哈萨克医学发展在中国

巴克特拜克·吐哈塔西

《奇帕格尔利克巴彦》是哈萨克著名学者、名医乌太波依达克·特列吾哈布勒在85岁高龄编著完成的哈萨克医学典籍，是哈萨克医学的奠基之作。乌太波依达克是生活在15世纪的哈萨克名医，从小跟着父亲学医，足迹遍布哈萨克草原，他挖草药，研究药用价值。乌太波依达克妙手仁心，将所有精力献给了哈萨克医学，一生没有娶妻生子。

《奇帕格尔利克巴彦》详尽解释了哈萨克医学有关药学、解剖学、病理学、免疫学、护理学的理论，阐述了哈萨克医学的理论观点、生理病理和诊疗技术。不仅如此，还涉及心理学、历史、哲学、天文等众多学科，并将这些学科用于医学研究。

《奇帕格尔利克巴彦》中记载的药物有1108种，其中728种是草药，318种是提取自动物的药物，还有62种提取自矿物，此外，他还写了4577种药方，详细介绍了如何认识、提取、储存、加工、包装药物。明代著名的医学家李时珍(1518-1593)所著的《本草纲目》也指出在中国的西部有100多种草药，如硫、金等，还提到游牧民族的奶酪、奶疙瘩、马奶、黄油等都有极高的营养价值。而现在人们则将李时珍和乌太波依达克的理论进行比较研究。从这本医学典籍中获益的后辈根据乌太波依达克先辈的遗志一直将它

传承下来，每逢哈萨克文字改革，都将其抄录转写为新文字，因此《奇帕格尔利克巴彦》一直没有遗失。

1990年，乌太波依达克的第30代子孙努尔太·土曼拜完成了《奇帕格尔利克巴彦》的第七次转写，并提交了新疆维吾尔自治区古籍整理小组。1994年，经过整理的《奇帕格尔利克巴彦》命名为《哈萨克医学概论》在乌鲁木齐科学技术出版社出版。自此，《奇帕格尔利克巴彦》在中国迎来了系统化的研究。

1995年开始，《奇帕格尔利克巴彦》开始迎来各种规模的学术讨论。受到《奇帕格尔利克巴彦》一书影响而问世的医学书籍有20多篇，论文有100篇。最先问世的是新疆教育学院原院长、教授阿吾力汗·哈里的相关论文，教育家阿仁·沙尔江的《哈萨克医药志中的环境论》《论乌太波依达克的性格与教育观》《论乌太波依达克的解剖学》；伊犁师范大学教授夏依提哈孜·再依尼勒的《哈萨克医典的医学哲学理论及其现代科学价值》等图书。与此同时，阿勒泰地区卫生学校开始组织专家以《奇帕格尔利克巴彦》为基础编写教材，编写了《哈萨克医药史》《解剖学》《哈萨克医学基础理论》并出版。值得一提的是，努巴哈提·斯马胡勒与巴合达吾列提·阿力太合编的汉语书籍《哈萨克族医学概论》一书2010年在北京中医古籍出版社出版。这本书对乌太波依达克的医学理论进行了详尽、清晰的论述，是《奇帕格尔利克巴彦》首次以汉语出版面世。这本书的面世使得哈萨克医学研究受到中医学者的关注。

巴合达吾列提·阿力太在他的《“奇帕格尔利克巴彦”——哈萨克医学之源头》一书中将哈萨克医学与中医、藏族医学进行比较，更加充实了哈萨克医学。而即将出版的新疆阿勒泰哈萨克医学专科学校教师哈力别克·汗加尔拜和阿勒泰地

区哈萨克医药研究所原所长海拉提·哈利莫拉编著的《奇帕格尔勒克阿尔那》(哈萨克传统医学理论经典)一书则将自己的医学实践与理论相结合，并将哈萨克医学理论与兄弟民族进行了比较，用翔实的病例佐证了自己的医学理论。将来在哈萨克医学、少数民族医学的研究、管理和培养人才等方面会更加科学、系统，像《奇帕格尔利克巴彦》一样的少数民族医学著作即将迎来新的研究高度。

与此同时，哈萨克医学的临床研究在中国也迎来了蓬勃发展。1983年7月，中华人民共和国卫生部和国家民委联合召开全国少数民族卫生工作会议。会上讨论了《关于加速培养少数民族高级医学人才建设的实施方案》，在内蒙古、新疆、西藏、青海、宁夏、广西等省份要切实办好本区的医学院校，有条件的要积极开办民族医学院或者民族卫校。这一提议在7月得到中央批复。

根据这一文件的精神，1985年，哈萨克医学专科学校在阿勒泰市成立。同年，哈萨克医学药物研究中心在伊犁哈萨克自治州成立。哈萨克医学药物中心进一步扩大，在阿勒泰、乌鲁木齐分别成立。在阿勒泰地区哈巴河县、哈密地区巴里坤县、伊犁地区新源县、乌鲁木齐县、塔城地区托里县和沙湾县都成立了哈医院。此外，哈萨克医学理论与东方医学结合的科室也在十几家医院成立。哈萨克医药以浓厚的民族特色和独特的治

疗效果，在环阿尔泰山地区获得了广泛认可。新疆阿勒泰地区基于这一独特优势，大力发展民族医药产业，尤其是发展中草药种植，致力于打造新疆特色“中国药谷”。许多主打种植推广阿尔泰山野生中药材业务的企业也应运而生。

党的十八大以来，少数民族医药作为中医药事业的重要组成部分，迎来了传统医学智慧与现代医学产业融合的创造性转化、创造性发展的新时代。我国开办少数民族医药专业教育的院校共有43所，开设高等教育少数民族医药学专业7个。全国少数民族医医院共266所，实有床位26484张。新疆维吾尔自治区完成了维吾尔医、哈萨克医、柯尔克孜医、塔塔尔医、塔吉克医等20部民族医学古籍的整理出版。

2015年，中国中医科学院研究员屠呦呦获得诺贝尔生理及医学奖。在瑞典卡罗林斯卡学院，她发表了题为《青蒿素——中医药给世界的一份礼物》的演讲。她提到青蒿是一种性寒味苦的一年生草本植物，具有两千年药用历史。鲜为人知的是，在我国壮族等少数民族医中也一直有“青蒿绞汁内服治瘧”的药用记载。少数民族医药作为中医药事业的重要组成部分，其发展逐渐从“被扶持”走向“传承发展”，这正是源远流长的传统民族医院对人类的馈赠。

习近平总书记曾数次对少数民族医药发表重要讲话。2020年习近平总书记主持召开专家学者座谈会并发表十分重要的讲话，站在国家整体战略高度，提出着眼构建强大公共卫生体系，提出要推动中医药传承创新发展，充分发挥中医药优势和作用，加快健全中医药服务体系，加强中医药人才队伍建设，改革完善中医药管理体制机制，加快发展少数民族医药，加快推进中医药现代化、产业化，推动中医药和西医药相互补充、协调发展。

于5个世纪前面世的《奇帕格尔利克巴彦》作为哈萨克医学的起源之作，在今天也还没有失去活力。在今天，《奇帕格尔利克巴彦》研究及哈萨克医学在中国正在蓬勃发展，受到空前的重视。博大精深的哈萨克医学是属于全人类的共同财富，而蓬勃发展的少数民族医学将千灯互照，照亮现代医学的一角。

乌太波依达克·特列乌哈布勒——民间科学家 ——访医学博士木拉提·克扎衣别克

夏亚合买提·哈力

S: 都说术业有专攻，您是医学专家，也是伊犁州哈萨克医药研究所副所长。此外，我们还听说中国也在对《奇帕格利克巴彦》这本书进行相关研究。

木拉提先生，今天我特意登门采访，是想了解您研究的这部著作《奇帕格利克巴彦》以及有关的医学研究。

M: 是的，这本书的作者是乌太波依达克·特列乌哈布勒。他是一位生活在15世纪的哈萨克族名医(Қараузген)。Қараузген这个词已经不再使用，可能很多人已经不知道这个词的含义。我认为，可以理解为今天的医学院士。他是哈萨克历史上赫赫有名的医学和自然科学领域科学家。

我们下定决心，对乌太波依达克先辈的这部经典作品进行认真细致的研究，如今已经过去了十年。为了科学地进行科研工作，我们决定从两个方向进行研究。其中之一在当时的年代，哈萨克人在治疗、预防疾病时，采用了怎么样的科学依据。其次，我的专业是药学，因此我们着重在药学领域进行了研究。

S: 真是太好了，您可以说得更详细点吗？

M: 例如，乌太波依达克有一种六元学说。我们已经对该理论进行了深入研究。如果详细来说，就是：一个包含六个要素的庞大系统，包括天元、地元、寒元、热元、明元、暗元，是人类及万物赖以生存的物质基础。六元相生相克，相互依赖。天元是核心：从根本上说，它代表人类从空间占据的位置以及任何物体可以移动的空间范围。用现代语言来说，第一个是空间中每个物体的体积。第二个是运动范围。地元的核心是使物体具有一定形状的稳定性。例如，桌上的杯子

是固定形状，地元可将其固定为杯子。同样，热元是一个核心，自然界中的所有生物，甚至无生命的物体，都从外部吸收能量，因此它们可以保留其正常能量以免丢失。为了避免能量过度增长，有一个冷元与之相对，通过降低能量来保持机体的能量平衡。现在，我们来说说明元和暗元，如果暗元意味着对象的本质(例如，其机理)，则明元就是其现象。例如，如果一个人患了流感，他会发烧，咳嗽和喉咙痛。这些是疾病的明显症状，这将是我们正在谈论的明元。导致该疾病的病毒或细菌，以及其他深层的复杂机理，就是暗元。因此，前者指的是本质，而后者指的是现象。六元彼此紧密接触，永远不可分离。如果六元中缺少了一样，人体将不可避免地生病。这个规律不仅适用于人类，还适用于所有其他生物，甚至用于自然界万物。

S: 那么，您认为乌太波依达克是如何知道或者提出这六元学说的？

M: 您的问题提得很好。实际上，《奇帕格利

克巴彦》这本书并没有告诉我们六元是如何形成的，或者可能是本书中尚未涉及到。因此，我通过查阅大量文献材料并结合传统医学理论，得出以下结论。古时候，哈萨克人的祖先崇拜太阳，草原石人有着一个共同的特点都是面朝东方而立，由此可以推断出那时候祖先可能有一个祈福的程序：早晨，张开双臂面朝太阳升起的方向进行祈福，祈福者面前将会有光明，这就是明元，身后将会是暗元。此外，我们哈萨克人生活在北半球，越往右手方向，气温就越高，越往左手方向，气温就越低。因此，右手方向是热元，左手方向是冷元。一个人站立的地方是一个地元，而上部空间就是一个天元。

基于此，我得出结论，六元学说很可能源自古代哈萨克人拜日习俗。当然，这只是我的推理，实际中可能会有所不同。但是，有一件事很清楚，这个理论并不是偶然产生的。该理论的奇妙之处在于它适用于社会生活的方方面面。

例如，当我们进行社会交往，您的热情和快乐可以看作明元。而您现在所想的如何理解并介绍这位古代的伟大医者，则可以看作暗元。至于天元——您正在某个特定的空间内移动，并且您的整个身体甚至内部器官都处于活动状态，这就是由于天元在起作用。您独特的外观和身材，也就是您的稳定性，则是地元。至于热元，您的身体通过一种外部的热量保持恒定的37℃，也就是说，您是通过人体皮肤从外部接收热量的，这就是热元。如果继续受热，则体温可能会急剧上升并可能发烧。因此，它必须从体内释放出多余的热量以便使机体温度保持在正常范围内，以保持平衡。这意味着在热元和冷元之间存在着平衡关系。这是一条适用于所有生物的规律。

S: 您解释得很清楚了。现在您在继续进行针对特定疾病的研究工作吗？

M: 是的，在研究当今世界尚未攻克疾病——癌症的原理时，我们经常看到很多关于癌症发病机理的学术论文。癌症发病机制十分复杂且常常有多种机制交互并存。例如，癌症可能是由于某基因激活或特定蛋白质异常表达或特定无

机元素过高或过低或某种微生物感染引起的，其确切机理是非常难解、十分复杂。癌症机制的复杂性在于它可能是由于由A引起B的变化，由B引起C的变化，由C引起D的变化而造成的，甚至D反过来作用于A，它是一个循环，没有头尾，因此科学界无法下定论。其中的A、B、C、D可能是一种酶，也可能是一种蛋白质，又可能是一种微生物，我们可以将它们视为地元，这些物质之间存在着千丝万缕的复杂关系，这可以被看作是暗元。这种暗元是导致癌症的复杂原因。我们认为可以通过将乌太波依达克的六元学说与现代医学相结合，简化现有的科学难题。同时这也为复杂性疾病的诊断和治疗提供新的思路。如今，在科学技术时代，科学家面临着很多重大复杂科学问题。如果我们在不使问题复杂化的情况下将其简化成几个主要因素，我认为发现新的规律就不足为奇了。

S: 我们期待着哈萨克医学能有震惊世界的好消息。而现在，如果我们找到患者的病源，那么必定会有可以消除它的药物。您在这方面有什么看法？

M: 在乌太波依达克所写的医学典籍中，药理学是一个重要部分。其中包含许多药物的名称，但令人遗憾的是，记载哪种药物可以治愈哪种疾病的药方部分惨遭遗失。如果这一内容完整，那么哈萨克医药将形成很完整的世界传统医学体系了。幸运的是，该书有几个药方尚存。我们目前正在研究其中之一。书中说：“将梭依旱去皮，切碎，和肉一起煮。煮熟后，饮汤食肉会对哮喘或咳嗽非常有用。”方中“梭依旱”一词指

的是一种植物，其学名叫“阿尔泰瑞香”。2008年，我将这种植物带到奥地利，并与该国一位教授一起研究了这种植物。我们起初认为它可能对癌症有一定疗效。那次我带去了11种不同的草药。在白血病研究实验中，我们发现在这11种植物中，这种植物的作用最强。当时，奥地利科学家们对它产生了浓厚兴趣，我带着研究结果回来后，指导我在新疆医科大学的一位研究生对其体外抗癌活性进行了细致研究，发现它不仅对白血病细胞有效，而且对食管癌和胃癌都有明显的抑制作用。因此，我们将研究结果发表在国际医学刊物上，并将研究结果发送给了奥地利格拉茨大学。他们看到后，立即表示将为我们提供一笔经费，供我们去奥地利与他们一起进行研究。我们去了三个月，研究这种植物。在奥地利，我和其他几位来自不同国家的科学家一起进行了研究——我来自中国，另外三位科学家来自奥地利，还有一位来自瑞士。在这项研究中，我们从阿尔泰瑞香中鉴定出了14种不同成分，并发现阿尔泰瑞香对急性淋巴白血病细胞和乳腺癌细胞有明显的抑制作用，并抑制THP-1源性巨噬细胞COX-2 mRNA的表达。我们已将此研究结果发表在国际期刊Planta Medica上。回国后与中国江苏省科研机构合作继续对阿尔泰瑞香的化学成分和抗癌作用机制进行细致的研究，这些研究结果分别已经发表在国际期刊Chemistry of Natural Compounds和Molecular Medicine Reports上。近期对其抗炎作用、作用机制和抗氧化活性进行了研究。目前正在对其镇痛作用进行研究。

此外，我们的研究中心挂靠伊犁州中医医院，该院骨伤科有一个已经用了很多年的配方，内含哈萨克医常用的草药，这些药材在组方中起主导作用。我们将该组方制成蜜膏并对其质量标准、稳定性、所含药材的质量标准、中试工艺进行了较为细致的研究，近期将所有药学研究数据和临床数据整理好后申报新疆维吾尔自治区药品监督管理局备案。我们相信将来该制剂在各大医院广泛使用。第三，我们目前还研究过绣线菊

油。这种油在哈萨克医学中主要用于治疗皮癣、头癣、股癣，甚至牛皮癣。过去，人们通过在火中燃烧绣线菊来提取油。因为这种方法不太方便，我们通过采用现代“干馏”的方法，获得了大量绣线菊油以便将来实现规模化生产。我们还对绣线菊油抗真菌作用及化学成分进行了实验研究，经研究发现它对四种不同真菌有很强的抑制作用，并鉴定出了33种化学成分。

S: 您能告诉我们一些过去使用这种药物的方法吗?

M: 乌太波依达克对药材加工炮制和储存保管也十分讲究。例如，他不仅使用植物，还使用动物作为药物配制药方。他使用以下方法来保存那些动物的药用器官：将肉在沸水中煮一会，当肉漂浮到表面时，立即将其取出并挂在阴凉的松树或云杉的树枝上进行阴干，可防肉类生虫变质。该方法在任何其他传统医学文献中均未见到。还有将植物在阴凉处晾干保存，这是因为当在阳光下干燥时，植物的挥发性成分流失，花朵的药性通常在挥发性成分中。某些有毒的药物则要在削弱毒性后再用于人体。比如，草乌粉碎成粉末直接用毒性很大，为降低毒性，通常草乌加水煎煮，刚煮开后立即倒掉药汁重新加水煎煮备用。

S: 我的最后一个问题是，如何才能充分完成这项研究?

M: 我仔细阅读了《奇帕格尔利克巴彦》八次。我注意到的是，这本书不仅是医学典籍，而且蕴含着非常深刻的科学，是一部融合了广泛科学的著作。为了解释一个人的生理结构，乌太波依达克解释了自然的本质。人是自然的产物，因此，我们永远无法与自然分离。自然的每一次变化都会对人的身体产生一定的影响。因此，为了了解人类生理，有必要对自然界有一个清晰的认识。但仅凭个人不可能掌握如此庞大的科学知识，因此有必要创建一个专门的研究机构，将最优秀的科学家聚集在一起。我认为，只有那样，才能出现令世界瞩目的成果。

S: 好的，祝福您！感谢您抽出宝贵时间接受我们的采访！

Kazakh President Kassym-Jomart Tokayev Delivers a Speech at the National Online Forum

We are together

Dear Fellow Compatriots,

Almost all the world's countries are combating the COVID-19 pandemic, including Kazakhstan. This is an urgent, tough fight against virus. Therefore, we have taken unprecedented measures to control the outbreak.

During the fight against the novel coronavirus, the central budget allocated big money for the country's COVID-19 response, distributing food and daily necessities to poor families and reducing financial burden for small- and medium-size enterprises.

"We are Together" Fund created by the national leader of Kazakhstan also allocated large amount of funds to deliver tangible help to the needy. Nur Otan Party is proactively pushing ahead with the work. All the efforts show the close bond of all Kazakhs. However, this highly contagious virus poses a risk to public health and has a negative impact on normal production and everyday life. First of all, I extend condolences to families, relatives and friends of the deceased in the epidemic. Meanwhile, I wish the COVID-19 patients recover soon. In such a difficult time, I think all the people have understood how important it is to take responsibility

Everyone should take responsibility for the health of their relatives and friends. This is the call of our times. All citizens should remain firm in their commitment to defeating the pandemic. This starts with practicing common sense to keep virus at bay. It is particularly important to wear your mask, develop good personal hygiene habits, and follow social norms. Because it's about your health and the health of others. It's especially important. I repeat it again:

"If you are healthy, you can be safe"; "Only when you are healthy, you can be free from trouble." Therefore, in order to protect our people, we have quickly taken strong measures, and at the same time, we will continue these measures. I would like to extend sincere gratitude to the police due to their excellent performance. They bear important responsibility. It's the unshirkable responsibility of the police to maintain social stability and harmony. Every day they carry out preventive and control measures at

all checkpoints set up in response to the COVID-19 pandemic. This is not an easy task. We sometimes hear criticism or complaints for their move. Of course, there are indeed some policemen lacking strong work ethic, and the small number of black sheep in our police force will diminish the image of law enforcement agency.

However, we can't deny that majority of policemen perform their duties honestly, diligently and faithfully. On the occasion of the Police Day, I would like to take this opportunity to extend my sincere congratulations to all government workers. Civil servants and "angels in white", I wish you a happy holiday! Please allow me to express my sincere appreciation to you all for honoring your commitment to our country. Meanwhile, soldiers, volunteers, civil servants, representatives of charitable organizations, journalists and other leading figures in the society should be hailed. Thank you for your great contribution to the battle against the COVID-19 pandemic. Thank you for making concerted efforts to tide over difficulties together. You are the heroes in this peaceful time.

We are proud of you. I would like to extend the greatest respect to those who got involved in this extraordinary battle. I would like to pay highest tributes to those who are fighting on the frontlines against the coronavirus in today's forum. I would like to take this opportunity to confer "Khalekh Algesi" (national medals) to honor such heroes with exceptional contribution. During this difficult time, I award the national honor to those who are doing whatever they can to fight the disease. I believe this national medal will be awarded to true patriots.

Today, at the "We Are Together" online forum, I will award a group of citizens this national medal. In general, those who participate in the fight against the epidemic will be awarded various national awards. After we score the victory against the epidemic, we will set up a monument in the capital to commemorate their heroic deeds. Wish all the people of Kazakhstan health and good luck! We will eventually prevail! Because "we are together"!

(translated by Akbar Majit)

A Year Through Thick and Thin

- Celebrations for the First Anniversary of Tokayev's Election as President

Akebar-Majit

On June 12, 2019, Kassym-Jomart Tokayev was elected as the second president of the Republic of Kazakhstan. How time flies! Here is coming the first anniversary of his election, a day worthy celebrating.

Over the past year, President Tokayev has led the people of Kazakhstan and made outstanding contributions by adhering to the governing strategy laid down by the first president and national leader Nursultan Nazarbayev. Tokayev has attached great importance to developing strategic partnership with China and fully combined the Bright Road Initiative of Kazakhstan and the Belt and Road Initiative, which has produced world-renowned achievements.

From September 10 to 12, 2019, President Tokayev paid a state visit to China at the invitation of Chinese President Xi Jinping. During the visit, the top leaders of both sides decided to forge a permanent comprehensive strategic partnership. This marks that an unbreakable friendship between China and Kazakhstan has formed and the China-Kazakhstan relationship has entered a new stage.

In an interview by Shui Junyi, a famous host of CCTV Global Watch, President Tokayev showed his fluent Chinese skills, making the audience of the whole nation very excited. He walked into the heart of the Chinese people overnight. Therein lies the magic power of language and culture. It can bring our hearts much closer.

After entering 2020, the COVID-19 epidemic brought new challenges to the world. At the beginning of the outbreak in Wuhan, Kazakhstan delivered 14.5 tons of humanitarian relief supplies to China. True friends are recognized in trying times. On March 9, the first COVID-19 case was confirmed in Kazakhstan, with the virus introduced from Germany. It was then spread to 3 municipalities and 14 states, and President Tokayev declared a state of emergency. China sent an expert team to Kazakhstan to offer medical help for fifteen days, and Chinese government and non-governmental organizations also provided humanitarian aid to Kazakhstan, which have further enhanced the

good-neighbor relationship between the two countries.

On the evening of March 24, Chinese President Xi Jinping spoke with Kazakhstan President Tokayev over the phone. Xi pointed out the aggressive COVID-19 epidemic was a big test for all countries. At the most difficult times of epidemic prevention and control in China, the Kazakhstan government and all walks of life provided great support. Currently, Kazakhstan is taking a series of immediate and decisive measures to contain the spreading epidemic, which reflects it is accountable to all its people. The epidemic is temporary but our cooperation will last long. It has brought both challenges and new opportunities to China-Kazakhstan cooperation. We believe that the China-Kazakhstan cooperation on the Belt and Road Initiative will surely produce more results.

President Tokayev said that the world has witnessed the high-quality medical system and highly dedicated medical personnel in China, and China has again demonstrated its ability of effectively dealing with complex and difficult challenges. Kazakhstan spoke highly of and congratulated on China efforts. At present, the COVID-19 epidemic is spreading all over the world, and Kazakhstan is not an exception. Kazakhstan hopes to strengthen cooperation with China to defeat the epidemic as soon as possible.

During the pandemic (the epidemic is coming to an end and may the China-Kazakhstan friendship last forever), I translated Abay's Poems, and President Tokayev's Abay and Kazakhstan in the 21st Century and Abay's Heritage - Human Sharing - Preface to Collection of Abay Ibrahim Qunanbayuli's Works. I strongly agree President Tokayev's arguments that "we should have a deep understanding of Abay", "keep reading Abay's works and reciting his poems", and "build a new character of the Kazakh nation with Abbas rich heritage". This year marks the 175th anniversary of Abay's birth. I hope that Kazakhstan would join the ranks of advanced developed countries under the guidance of Abay's spirit and under the leadership of President Tokayev.

Alexey Tsoi, the Newly appointed Minister of Health of the Republic of Kazakhstan, presents to President his Opinions on Kazakhstan's Domestic Epidemic Situation

After being appointed to the post of Minister of Health of the Republic of Kazakhstan, Alexey Tsoi attended the epidemic prevention and control meeting hosted by Kazakhstan president Tokayev and offered his views on domestic epidemic situation.

Alexey Tsoi affirmed the epidemic prevention policy launched by the Kazakhstan government. He also pointed out, "It is worth noting that Kazakhstan has more COVID-19 deaths than other countries. As the domestic epidemic continues, people have started to raise their awareness of epidemic prevention and learn to take relevant preventive measures. As epidemic prevention measures fade, the COVID-19 epidemic is continuously spreading in big cities."

He said that the spreading epidemic has worried the residents and medical personnel and further shaken their confidence in our future. As citizens purchase drugs in large quantities, medicines are now in short supply in pharmacies and cannot meet the actual demands. Alexey Tsoi said that new approaches should be developed to fight the epidemic.

The Ministry of Health has analyzed the current situation and noticed a sharp increase in the demand for medical services. "At present, the major difficulties include dramatically increasing medical needs, rising risk of infection in medical rescue and almost exhausting medical emergency services, first-aid personnel, hospital bed resources and drugs. The great uncertainties about when the epidemic will come to an end and the lack of effective prevention and treatment measures have worried the residents and medical staff and undermined their confidence in the future. It is why we should take comprehensive measures through open dialogue with the public, and accept the fact that the COVID-19 epidemic has become a normal", said Alexey Tsoi.

The new minister has thus proposed the following measures:

1. To prepare a clear and easily understandable handbook of COVID-19 prevention and treatment;
2. To speed up the process of drug supply and procurement, and encourage domestic manufacturers to expand production;
3. To expand the use of X-ray and CT machines

and increase the availability of medical services;

4. To improve the lab testing ability and supply nucleic acid testing kits in time;
5. To organize moving testing reservations;
6. To provide safe medical services for patients at home;
7. To introduce remote medical services;
8. To provide more ventilators for medical institutions;
9. To change funeral customs and procedures;
10. To improve residents' awareness of medical prevention and control.

Alexey Tsoi also proposed the following forecasts and epidemic prevention schemes:

If no social distancing measures are taken in time, 27,000 people will get infected every day and 300,000 COVID-19 patients will need treatment and testing by the end of August.

2. If a two-week social distancing policy is implemented, there will be 7,000 cases that need to be hospitalized every day by the end of August.

3. If a four-week social distancing policy is implemented, the number of people that need to be hospitalized and isolated will be reduced by 2,500 every day and 30,000 beds will be needed by the end of August.

In his report to the president, Alexey Tsoi said that he believed in the accuracy and effectiveness of the forecasts based on the analysis of the spread of previous outbreaks. He also mentioned that Kazakhstan scientists were studying the bacterial and viral properties of the disease. He said that the study was very important to prevent complications caused by the COVID-19 epidemic and the research results would be published on July 3.

The minister also proposed the following medical treatment measures: allocating additional funds for fighting the COVID-19 epidemic; revising the tariff policy; providing support for medical staff; speeding up COVID-19 diagnosis; and revising the National Medical Plan for 2020-2025. He added, "I believe these issues are critical to prevent the spread of the COVID-19 epidemic."

COVID-19 Reveals the Importance of Building A Community of Shared Future for Mankind

Zhang Xiao Chinese Ambassador

On March 12, Zhang Xiao, Chinese ambassador to Kazakhstan, posted articles on Facebook and Twitter about the importance of adherence to multilateralism and solidarity in the fight against COVID-19 pandemic. Zhang said the Chinese government will contribute \$20 million to the WHO in support of its global efforts in combating the COVID-19 pandemic and helping developing countries improve their response capacities. This shows that the epidemic prevention and control in China is achieving steady progress and positive development. As a world power, China has never forgotten its international responsibilities and is willing to make contributions to global public health. He pointed out that the full containment of domestic epidemic is only the first step to success for China. Our ultimate goal is to eliminate the new coronavirus all over the world. To this end, China is actively supporting those countries that have helped it but are now suffering from the epidemic. For thousands of years, the Chinese people have followed through on our pledges. We will never abandon our friends in extreme misery, but will try our best to provide them with necessary equipment, materials, diagnosis and treatment technology, valuable experience and medical experts. Zhang said that building a community of shared future for mankind is an increasingly realistic and urgent solution to many global contentious issues and multilateralism is our only right choice at a time when the whole world is fighting against this unprecedented epidemic.

Volunteers Work Won't be Forgotten

Sultanai Zhanibek

Your Excellency Mr. Tokayev,
Honorable friends,

I am a student from Asfandyarev Medical University. I could have studied at home like other students. But when I saw you fighting against COVID-19 epidemic, I felt I couldn't just sit here and waited for others to give us the victory against the virus. Soon, I joined volunteers and worked hard with others at the frontline of the battle against the COVID-19 pandemic. Now, I have no regrets about my decision, because seeing the people of my age can make contribution to my country, the sense of happiness can also surge through my heart when we help millions of people. In Alma-Ata alone, we have served more than 30,000 families, and they also extend gratitude to us. Most importantly, I felt the power of unity, friendship and compassion.

All these achievements should be attributed to the fact that you exercise unified leadership over the national anti-virus battle. Of course, we sometimes feel ourselves getting caught up in fear of being infected by the coronavirus. However, catching sight of tens of thousands of people in need of help, we have forgotten the fear. We are not heroes, but we can be a new generation of Kazakhs who can assume important responsibility. I believe Kazakhstan will embrace a better future. Thank you all!

Nursultan Nazarbayev Biography: From a Rural Talent to the Head of State

By Yao Peisheng

Nursultan Nazarbayev Biography is a book worth reading, especially for the scholars who study Nursultan Nazarbayev, the first president of the Republic of Kazakhstan. After reading, you will know more about how Nursultan Nazarbayev led Kazakhstan to embark on the path of national independence and become the leader of Central Asia after overcoming various difficulties.

What impresses me most about the biography is that Nazarbayev stood out early as a teenager. After entering the society, he started as a steel furnaceman and finally became the top leader of Kazakhstan. He went up step by step and even worked as a security guard for several months. As is said in Mencius, “when Heaven is about to place a great responsibility on a great man, it always first frustrates his spirit and will, exhausts his muscles and bones, exposes him to starvation and poverty...” This best illustrates Nazarbayev’s experience. The biography was written by М.Б. Касымбеков, chief of staff to office of the president. Касымбеков has worked with Nazarbayev for many years and knows all about Nazarbayev’s work and life after he was elected as president. The biographer spared a lot of efforts in writing this book. Although the biography describes Nazarbayev’s experiences in the style of annals, the materials selected are not plain but are highly relevant in order to highlight the biographer’s personality. For example, Nazarbayev was crazy about music since 12 years old when he played dombra and accordion well and began to write songs. It is thus not surprising that he personally revised and confirmed the lyrics of the national anthem after national independence. Kazakhstan’s national anthem is a piece of strong and powerful music with profound meanings.

I first met Nazarbayev in his official visit to China in 1993 when I attended a summit between the leaders of the two countries as a representative of the Department of European-Central Asian Affairs of the Ministry of Foreign Affairs of the People’s Republic of China. Nazarbayev said in his speech that Kazakhstan and China are friendly neighbors linked by mountains and rivers, and that the two sides should establish a permanent good-neighborly partnership. With my

accompany, he traveled to Shanghai and visited the newly established Pudong New Area. In his talks with the leaders of the New Area, I found that he was particularly concerned about the details of China’s absorption of foreign capital. Fortunately, I served as ambassador to Kazakhstan from the beginning of 2000 to the end of 2003. It gave me the chance to have zero-distance contact with him during this period, and my understanding of him has thus gradually deepened. Due to his success in leading the country in various aspects, he was named as the national leader by his people. Nazarbayev is an indomitable state head, a courageous leader of the nation, and a pioneering pathfinder. He has forged an indissoluble bond with China as early as 60 years ago.

1. An Indomitable State Head

As can be seen from the historical information provided in the biography, Nazarbayev has had a strong love of learning since he was a child. The historical records, ranging from his middle school learning notes and certificates, working notebooks, revised speech manuscripts after he was elected national leader, to his sketch design for memorial halls, demonstrate a direct link between his achievements and his hard work. Nazarbayev learned German in high school and university. After being elected as president in his 50s, Nazarbayev began to learn English. His learning notes presented in this book reveals his great interest in learning English. The original notebook is first published in this biography. When talking about the importance of learning, he said, “Knowledge is considered as the basis of our country’s development as the comparative advantages of a country are decreasingly dependent on its rich natural resources or cheap labor, but increasingly on the technological innovation and utilization of knowledge.” When encouraging young people, he said, “(Young people) should work harder and harder... Knowledge and pursuit have no ends. As ancient Chinese sages said, ‘Life is limited but learning is endless’... Knowledge is where power and wealth lies... If young people are benevolent, knowledgeable, responsible, impartial and selfless, they

will always be successful.” Nazarbayev has gained a wide range of knowledge through hard study. He has authored more than 20 masterpieces involving politics, economy, finance, diplomacy, history, philosophy, social science and natural science. During his visit to India in January 2009, Nazarbayev first proposed to establish a new international monetary system in order to transform the management principle of the existing international financial system. Apparently, a man who has not delved into this issue would not discover the essential flaw of the existing financial system. It is fair to say that not many foreign leaders can write so many books and have such ingenious insights.

2. A Courageous Leader of the Nation

Nazarbayev said, “Every leader should set an ambitious and grand goal. Why should they get involved in politics and lead a country if they have no ideal? In order to achieve the goal, they must be prepared to sacrifice themselves and risk losing their personal prestige and life.” He has fully demonstrated his courage in dealing with a series of major issues, especially in relocating the capital. On the Supreme Soviet Conference of the Republic of Kazakhstan held in July 1994, Nazarbayev proposed to move the capital from Almaty to Akmola (later Astana) and build the new capital into the future political, economic, scientific and cultural center of the country. He laid out four reasons. But his proposal, like a thunder, caused a huge storm nationwide. Opposite or taunting voices such as “craving for success”, “political show” and “personal capital” flooded. But Nazarbayev ignored them and continued to publicize the benefits of capital relocation. After three years of preparation, Kazakhstan’s capital was moved to Akmola (later Astana, and renamed Nursultan in 2019). All government departments except the State Statistics Bureau (in Almaty) were moved to the new capital.

Kazakhstan completed the relocation of its capital in only three years, which can be said the “fastest in the world”. Details about capital relocation are presented in the biography.

As of today, the new capital has been completed where various buildings display both grand modern design and traditional national character. Nazarbayev himself participated in the design of all these major buildings. You will also find a unique Chinese-style building - Beijing Palace Soluxe Hotel Astana if you travel to the new capital. This project was concluded by China’s then Premier Zhu Rongji and Nazarbayev, and I was also present at that time. In September 2001, Zhu Rongji held bilateral talks with Nazarbayev at the First Meeting of the Council of Heads of Government of Member States of the Shanghai Cooperation Organization. Nazarbayev asked if China could help Kazakhstan to build a hotel in the new capital. Zhu answered immediately, “However high you want to build it, we would help you.” In 2015, Beijing Palace Soluxe Hotel Astana was completed and became a luxury building for reception of state-level officials. The new capital now has a population of nearly 600,000 (with only 200,000 at the time of relocation). This miracle has been recorded in the national history.

3. A Pioneering Pathfinder

During his reign as president, Nazarbayev proposed a great many major diplomatic initiatives, most of which have been a success. His first initiative, which is of great historical significance to his country, is to convene the Conference on Interaction and Confidence Building Measures in Asia (CICA). It was proposed at the 47th United Nations General Assembly in October 1992. This initiative was not warmly responded in the world at the beginning as the international community did not take it seriously and Kazakhstan was a new independent country. But Nazarbayev has been fully advancing the initiative and utilized almost all of his diplomatic resources. He demanded the Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Kazakhstan to make a pledge to focus on securing enough support among Asia countries for CICA in the diplomatic work, and expressed his determination of never giving up until the goal is achieved. China and Russia were the first to support this initiative. After nearly a decade of efforts, the first summit of CICA was held in Almaty on June 4, 2002. Representatives of 16 member states of CICA, international organizations such as the United

Nations (UN), the Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE) and the League of Arab States, as well as observer states attended the summit. I attended the plenary session as a member of the Chinese delegation. The meeting was a great success. In order to express thanks to China and Russia for their support, Nazarbayev invited only the then leaders of the two countries to attend his family banquet on the evening of the summit. As the biographer said, the main point of the CICA is to “show the world the wisdom and organizing ability of Kazakhstan and Nazarbayev as one of the founders of a new framework of international relations and security at the beginning of the 21st century.” Since then, Kazakhstan has successfully hosted the Congress of Leaders of World and Traditional Religions and many other major international conferences on the initiative of Nazarbayev.

4. A Letter of More than Sixty Years Ago

The book also presents a letter written by Nazarbayev at middle school to Zhou Bochuan, a young teacher of Zigong No. 5 Middle School in Sichuan Province, China. On November 5, 1957, Zhou Bochuan wrote to the Central Committee of the Communist Youth League of the Soviet Union, hoping to enter into correspondence with a middle school student. The letter was transferred to the Central Committee of the Communist Youth League of Kazakhstan, which finally chose Nazarbayev to write back to Zhou Bochuan. In March 1958, Nazarbayev wrote back to Zhou Bochuan, saying that he was honored to become a pen pal with a Communist Youth League member from China and he was always ready to contribute to the construction cause of his motherland as a member of the Communist Youth League. The Kazakh version of the two letters were published together, along with a photo of Zhou Bochuan, on the newspaper *Fighting for Communism* on March 16, 1958. Readers may not know that it was common and was considered an honor in the 1950s when China and the Soviet Union were friendly neighbors that the teachers and students of two countries wrote letters to each other. They were mainly about each other's study, life and family. When I was in middle school, I read a Russian letter sent from a Soviet middle school student to my Russian teacher. Unfortunately, China-Soviet non-governmental communication was gradually broken after the worsening of bilateral relations. This precious historical record tells readers that Nazarbayev had contact with China as early as the 1950s. It reminds me of a story in the *Records of the Grand Historian of China* by Sima Qian about the distant marriage between the two princesses of the Western Han Dynasty and the king of the Wusun State, the predecessor of Kazakh. More than 2000 years ago, Emperor Wudi of the Han Dynasty wanted to unite with the Wusun people to defeat the Xiongnu and he sent two

imperial princesses to marry the king of the Wusun State in order to show sincerity. Their alliance finally “cut the right arm of the Xiongnu” and severely weakened their strength. The two nations have established bonds since then. It is why I often say that China and Kazakhstan have longstanding friendship.

The establishment of diplomatic ties between China and Kazakhstan in 1992 is great event that brought bilateral relations to a new stage. For the past 30 years since the establishment of diplomatic ties, the bilateral relations have developed smoothly. Especially after General Secretary Xi Jinping first proposed the initiative of Silk Road Economic Belt at Nazarbayev University in September 2013, the two nations moved closer and forged a real community of shared future. It is a destined historical choice and the result of the joint efforts of Nazarbayev and several generations of Chinese leaders. When I resigned from Kazakhstan in 2003, Nazarbayev himself awarded me the Friendship Medal of the Republic and expressed his hope that I could continue to pay attention to the development of Kazakhstan in the future. At the beginning of 2019, Nazarbayev resigned from the presidency and handed over his position to Kassym-Jomart Tokayev when Nazarbayev highly praised Tokayev as his most trusted person. Tokayev and I are old friends and have known each other for more than 30 years. During the Second Belt and Road Forum for International Cooperation held in 2019, General Secretary Xi Jinping awarded Nazarbayev the Friendship Award - China's highest honor granted to a foreigner, and spoke highly of his great contributions to the development of bilateral relations.

I have repeatedly told the media that Nazarbayev is Kazakhstan's national leader and an outstanding politician and strategist who has created his own ideological system. I believe that Nursultan Nazarbayev Biography will become a new window on this great leader for Chinese readers.

About the author: Yao Peisheng, born in Taicang County, Jiangsu Province on October 1, 1945. In 1964-1972, he studied at the Department of Russian, Beijing Foreign Studies University, and received a bachelor degree. In 1973, he joined the Ministry of Foreign Affairs. He served as attendant, second secretary and first secretary to the Chinese Embassy in the Soviet Union. In 1990-1995, he served as director, counsellor and deputy director of the Department of European-Central Asian Affairs of the Ministry of Foreign Affairs. In 1995-2005, he served as Chinese ambassador to Kyrgyzstan, Latvia, Kazakhstan and Ukraine. In 2006, he retired. In 2010, he was appointed as deputy general representative of the Chinese government for the Shanghai World Expo.

Fighting COVID-19 Pandemic

By Isatay Hambarev

The so-called COVID-19 has been spreading throughout the whole world. Every country is fully alert, with citizens disturbed and terrified. The *Silk Road Youth Magazine* decided to publish a special issue about the COVID-19 control in June after a video conferencing, which encouraged all of our staff. Our colleagues risked being infected at the front of reporting in order to bring us China's experience of the battle against COVID-19 and the most inspiring and moving stories in the process, hoping to enlighten us how to deal with such a crisis.

It is worth mentioning that there had been 19750 cases in Kazakhstan as of June 26th, 2020 and 12304 patients have been cured. But unfortunately, there are still 147 persons who died of COVID-19. The situation became even worse a week later. As of June 12th, the number of confirmed cases, cured patients and deaths had respectively increased to 13558, 8593 and 67.

The decision made by Kazakhstan President Kassim-jomart Tokayev to provide emergency medical service and quarantine is certainly the right thing to do. At the end of February, Tokayev tweeted that as COVID-19 is spreading all over the world, the country was going through a crisis, and he had instructed the government to spare no effort to insure public health without disturbing the work of government officials and public activities.

It is beyond doubt that the related departments and agencies have taken timely prevention and treatment measures together and yielded cheering results. What's more, on March 2nd, legislators specially discussed the plans of COVID-19 control within the territory at Kazakhstan government regular meeting.

Eljan Birtanov, the former Minister of Health, pointed out that since January 6th, the Ministry of Health had carried out a three-stage plan to prevent COVID-19 epidemic from spreading in Kazakhstan, and since March 1st, the risky country list were expanded, which is the symbol of the fourth stage of the plan.

The government also made plan B, *Kazakhstan Emergency Plan of Detecting and Controlling COVID-19 Pandemic*, which listed China, Iran, South Korea, Japan, Italy, Hong Kong, China, Taiwan, China and Macao, China as the most risky countries and regions.

Mukhtar Tilewberdi, the Foreign Minister, said that the country had begun to evacuate its citizens from abroad and establish laboratories to identify newly infected individuals.

Railways and air routes between Kazakhstan and China were also suspended. Since February 3rd, visas were not issued to non-Kazakhstan citizens. Since March 5th, flights from Kazakhstan to Azerbaijan were reduced and Iranians were forbidden to enter

Kazakhstan.

According to current data, there are still 95000 Kazakhstan citizens stuck in highly risky countries, among them, 35000 in Korea, 40000 in America, 5100 in the United Arab Emirates, 5000 in Germany, 3000 in Britain, 1800 in Italy and 1000 in France. Most of them are students, workers, employees of foreign agencies and their families, tourists and business

Thanks to timely measures, hundreds of citizens of Kazakhstan who have been stranded overseas and some citizens of neighboring countries or other remotely-located countries were taken back to their homelands by our planes. Not only major cities in Kazakhstan like Nursultan and Almaty but also northern cities like Petropavlovsk and southern cities like Taraz and Taldekhorgan and some other region centers were quarantined.

At first, the quarantined citizens did not adjust to the situation and enter into combat readiness, but they soon realized it was all for their own, their families, friends, colleagues and children's good. When they left the hospitals and quarantine sites, they all expressed gratitude to medical workers and related staff.

In Nursultan and Almaty, the biggest two cities of Kazakhstan, modern medical facilities are being constructed along with state-of-the-art hospitals. These are all the emergency measures taken by Kazakhstan after the outbreak of COVID-19 pandemic.

Askhar Uzakbaiuly Mamin, Prime Minister of Kazakhstan, pointed out that COVID-19 pandemic has greatly damaged the world economy, especially the industry, border trade and export of the world, making it necessary to take appropriate measures to stabilize Kazakhstan economy.

He stressed the importance of immigration inspection for COVID-19 control. He also suggested rearrange major international activities and stop issuing visas to people from risky countries.

The Prime Minister also instructed to increase production of medical masks and other protective equipment. These measures finally led to positive results. At the beginning of the outbreak, there were even not enough masks in Kazakhstan. Thanks to the financial support of the government, necessary equipment was soon transported to all the regions as demanded.

It is worth noting that the mutual support of the international society helped Kazakhstan a lot. China transported more than 1 ton of medical masks, gloves, protective suits and thermometers by military planes to Kazakhstan in April. Before that, China had also provided free assistance, including medical gloves, goggles, protective suits and other equipment, which are all given to medical workers.

Meanwhile, under the guidance of Nursultan Äbishuly Nazarbayev, the First President of the

Republic of Kazakhstan Foundation specially provided KTZ 200 million to fight COVID-19.

"Kazakhstan is now taking all-round measures to control the pandemic, which are timely and unprecedented. Our enterprises are also striving to fight COVID-19. I appeal for all of you to support the initiative, unite and take social responsibilities. It is for certain that we will finally win." said the President of Kazakhstan.

The fund will averagely distribute to Nursultan and Alma-Ata to reward medical workers in this battle against COVID-19 and purchase more medical masks and disinfectant. Partial fund will also be used to provide food for orphanages and specialized hospitals in Nursultan. The foundation also provided 50000 medical masks for Nursultan Public Health Bureau.

In this period, Kazakhstan has taken strict and effective test and quarantine measures and set an example for many countries. Dr Hans Henri P. Kluge, WHO European Director, announced the general situation of the spread of COVID-19 in his statement for press in June, and pointed out that Kazakhstan is the best example to fight COVID-19. He said that, although the number of new cases in every week had decreased by half compared with two months ago, the risk is still unignorable. In some countries like Russia and Ukraine, new cases are decreasing and normal social life is gradually coming back.

He also said that due to the change of test strategy in Azerbaijan and Kazakhstan, the number of new cases once increased largely.

But it attributes to the expanded test range. And as more advanced medical equipment is available, China's experience in COVID-19 control can be well introduced to Kazakhstan under the support of domestic experts, enabling great progress to be made. Although there were cases found in government agencies and departments, they were timely discovered and cured, which clearly showed the effort of Kazakhstan to fight COVID-19.

Our Friendship Lasts Forever Despite of Long Distance

- Two Letters Between Song Jianlin, Vice President of the World Khazak Kures Federation (WKKF) and a Kazakhstan Teenager

Dear Mr. Song
I am Jiang Tianyi from Kazakhstan. I am writing to you this letter with a grateful heart.
In 2017, my sister and I came to study in China. At the end of 2019, we returned to Kazakhstan for winter vacation, planning to go back to China after the holiday. But in January 2020, the COVID-19 epidemic broke out in China. Subsequently, it appeared in Kazakhstan. As it got more worse, we knew it would be impossible to get back to China in the short run.
Frustratingly, we had almost 200 kg of luggage left in the school dormitory. My sister and I live alone with our mother. For many years, our mother has been struggling so hard to bring us up. Our 200kg luggage is all what we have. After hearing about the high shipping charges, we fell into despair.
Just then, you heard about our predicament and offered to pay for our postage. We were ecstatic. In just two days, you got in touch with our teachers who then helped pack our luggage and mailed it from Jiangsu to Helgas port. It was then shipped to Kazakhstan. Kazakh postal workers were also shocked when hearing that the freight of up to RMB 3,800 had been paid by a Chinese.

Our mother and us felt so grateful when seeing our five bags of luggage were sent home in perfect condition across thousands of miles.
Mr. Song, I would like to express my thanks again for your generous help when I was in difficulty and for making me feel the great love of the world.

Best Regards
Yours Sincerely
Jiang Tianyi

Dear Jiang Tianyi,
Thank you for your letter!

After knowing that a 17-year-old boy and his sister came to China across thousands of miles to study knowledge, I seem to see the future and hope of Kazakhstan.

In September 2013, President Xi Jinping first proposed the Belt and Road Initiative when delivering a speech at Nazarbayev University of Kazakhstan. It marked that the cultural and people-to-people exchanges between China and Kazakhstan reached new heights. When serving as the first vice president of the W.K. Kellogg Foundation (WKKF), I was fully committed to promoting cultural and sports exchanges between China and Kazakhstan, and set up the liaison office of WKKF in Beijing. In December 2019, I was re-elected vice president of WKKF, which was a tremendous honor for me. Kazakhstan is a close neighbouring country of China. During his visit to China, President Tokayev declared a permanent strategic partnership between China and Kazakhstan, and restated our long-standing friendship. As a frequent traveler to Kazakhstan for reasons of work, I have developed a deep friendship with Kazakhstan brothers. During the outbreak of COVID-19 epidemic in China, the Kazakhstan government and people offered selfless assistance to us, for which we are very grateful. When the epidemic

broke out in Kazakhstan, China also sent a medical team in the first time to Kazakhstan to help fight the epidemic. Such moving stories can be found everywhere during this epidemic. I was attending a meeting in Shanghai when knowing that you needed help. In order to help you as soon as possible, I contacted the school leader and received great support. What I have done is insignificant. You represent the new generation of Kazakhstan teenagers, and I hope that you will better spread the culture of the two countries and act as a link of our friendship in your future study and work.

How could I not help a child like you who fell into temporary difficulties due to the epidemic? Friendship knows no borders. I would also like to express thanks to the teachers and postal staff who have offered help. It's God's will that difficulties are temporary. You are a grateful child, and I believe that you will overcome the difficulties to complete your studies, and repay your motherland and family with the knowledge you have learned.

Despite of the abrupt epidemic, the people of our two countries, like those in any other countries and regions in the world, have claimed temporary success with our tremendous determination and tenacity. I believe that victory is in the front, and you will surely come back to China to finish your studies in the near future. I will always pay attention to and bless you. May the young people of China and Kazakhstan move forward together and the China-Kazakhstan friendship last long.

Best Regards
Yours Sincerely
Song Jianlin

True Friends Are Recognized in Trying Times: Here Come the Chinese Medical Expert Team!

By Serem Habidolla

With the outbreak of COVID-19 pandemic, we have gained a deeper understanding of the saying that "true friends are recognized in trying times".

As the COVID-19 pandemic is spreading globally this year, the whole nation has been forced to practice social distancing and halt international exchanges, making us get into a panic. In such a difficult time, we have truly felt the precious friendship from China after learning that Chinese medical experts came to Kazakhstan to offer medical assistance.

In April, the Chinese medical team dispatched to Kazakhstan spent half a month in cities such as Nursultan, Almaty and Karaganda sharing their medical experience in fighting the pandemic and offering medical assistance. This team consists of experts specializing in areas such as epidemiology, virology, respiratory, first aid and public health.

The Chinese medical team shared their experience

in fighting the pandemic, heard about the pandemic prevention work of the National Research Center of Cardiac Surgery, visited the emergency center and exchanged their experience in treating COVID-19 patients. During bilateral talks, the medical personnel from both countries had frank and warm exchanges. An important content of experience exchanges is how to implement pandemic prevention measures in public places.

Zhu Yulong, director of the Respiratory Medicine Department of the Affiliated Hospital of Traditional Chinese Medicine of Xinjiang Medical University, ZhantayTalif, a public health expert, and Lu Xiaobo, an infectious disease expert participated in the talks. They were accompanied by Sawle Kheysekva, director of the Public Health Supervision Bureau of Nursultan, and others.

Members of the expert team offered an online training course for the medical staff participating in Kazakhstan's pandemic prevention and control work. Nearly 700 people attended the training. The expert team mainly introduced the COVID-19 pandemic and provided guidance to domestic medical personnel on the testing and follow-up treatment work.

After that, the expert team visited the Ninth General Hospital of Nursultan, exchanged their experience with the medical staff, and stressed the importance of self-protection of medical personnel.

"The key to the pandemic prevention work in hospitals is to set up different medical

partitions, such as the contaminated areas and clean areas. Besides, all those who have had contact with medical personnel, and their family members should also take self-protection measures and wear masks at all times”, Lu Chen, vice president of the Xinjiang Uygur Municipal People’s Government pointed out.

Sawle Semaghulova, director of the Ninth General Hospital, expressed his thanks to the medical team, saying that the experience shared by Chinese medical team were invaluable for Kazakhstan medical staff who were working in the front line of the battle against the pandemic.

Wearing protective suits, the medical personnel of China and Kazakhstan conducted exchanges and fully discussed issues such as self-protection, treatment of patients suffering from different degrees of COVID-19, and use of drugs.

The medical team then held two lectures, in which the infectious disease specialist Lu Xiaobo shared his views on the prevention and treatment of infectious diseases. The lectures were attended by 808 people.

He said, “Due to lack of anti-pandemic supplies and awareness of protection in the beginning, we failed to prevent the pandemic in a timely manner. Besides, our medical personnel had their immunity declined due to overwork. But we have solved these issues in the middle and late stages of the pandemic. Under the new rules, ICU physicians work a four-hour shift and testing physicians work a six-hour shift. Combined with other protective measures, the infection rate of medical personnel has reduced significantly.”

After that, the medical team visited Karaganda and held talks with the experts from Karaganda State

University. “Kazakhstan has a perfect medical system and superior physician training programs. The hospitals here have very modern and high-quality medical equipment. The key to reducing the infection rate is not treatment, but measures such as prevention and forced quarantine. All the residents and medical personnel of Kazakhstan should obey the unified arrangement of the government,” they said.

Erjan Nurlebayev, director of Karaganda Health Bureau, introduced the present situation of COVID-19 pandemic in Karaganda. As of the day of visit, there were 81 confirmed case in Karaganda. Khayrat Asharov, director of Karaganda Bureau of Commodity Quality Supervision, introduced how COVID-19 cases were confirmed and related information.

The medical team learned that a new medical laboratory would be established in Karaganda, which will speed up COVID-19 diagnosis and identification. Rawshan Dosmaghametova, president of Karaganda State University, told the medical team that the university planned to set up a laboratory to study the development mechanism and prevention of the new coronavirus.

Elshat Tursenbayule, head of the Chinese delegation and deputy governor of Yili Kazak autonomous prefecture of Xinjiang, expressed his gratitude to Kazakhstan counterparts, saying that “true friends are recognized in trying times” and the friendship between the two peoples would definitely play a critical role in defeating the pandemic.

Afterwards, the medical team visited Almaty to host relevant seminars and training sessions.

Kazakh Students Share their COVID-19 Stories

By Kharelgash Khabeltay

Already this year, natural and man-made disasters have wreaked havoc around the world. The COVID-19 broke out early this year and quickly spread worldwide. Due to the coronavirus lockdowns, employers had to suspend the operation or production and many residential communities were put under self-isolation. Ruthless as the epidemic, we are deeply touched by the compassion shown by the warm-hearted people. The slogan “Isolate the virus but not love” also demonstrates our solidarity with Chinese government in the fight against the pandemic. Kazakhstan and China are friendly neighbors, and the friendship between the two countries is unbreakable. The epidemic will not beat the people of China and Kazakhstan. The youth is the future of a country, and I would like to share what the Kazakhstan students studying in Wuhan during the COVID-19 outbreak think of China’s response to the epidemic.

Doctoral Student Representative

Sapekova Aigerim is an international student from Almaty, Kazakhstan, and she also has Chinese name Chen Lin. She was enrolled in Wuhan University in 2010, with an undergraduate major in international economics and trade and a master’s degree in world economics. Currently she is a doctoral student majoring in international relations. Wuhan has become her second hometown. Over the past ten years of studying and living in Wuhan, Chen Lin met her beloved, married to him and now has a child. Her husband, Tarassov Anatoliy, graduated from Wuhan University, and he also has a Chinese name Li Yi. Their kid is called Tarassov Adam and the Chinese name is Yadang. The two-year-old baby was born in Maternal and Child Healthcare Hospital, Hubei in September 2018. When the pandemic broke out, the family of three decided to stay in Wuhan. Although they felt a bit worried, they believed the central and local governments could handle this epidemic and witnessed “Chinese speed” at a time of urgency. The healthcare-related human, material,

and financial resources were promptly transported to Wuhan. The construction of Huoshenshan Hospital and Leishenshan Hospital both met the ambitious deadlines, and medical staff rushed to Wuhan from all over China to assist in the city’s battle against the virus. The lockdown measures in Wuhan have been lifted, and all Wuhan people received nucleic acid tests. “I want to say to my dear family and friends in Kazakhstan: Please rest assured and we will continue protect ourselves well. I hope Kazakhstan will score the victory against the epidemic as soon as possible and all of the people can live in peace and prosperity.”

Master Student Representative

Zhumakeldi Akhzhol is an international student from Kazakhstan with his Chinese name Ahezhuoli. He is currently studying at China University of Geosciences (Wuhan), with a master’s degree in safety science. He did not return to Kazakhstan during the winter

vacation because he wanted to prepare his paper and collect relevant materials in the library. The outbreak of COVID-19 at first frightened him a lot, but now he felt lucky when he looked back into the past. He said: "I would like to extend my gratitude to our teachers and the school authority. They provided facial masks, daily necessities and disinfectant. Every day we have sufficient food supplies." Epidemic prevention and control was a war that calls for all-out efforts. What amazed him was that all of Chinese people could act in a coordinated national response, follow unified command, and build a strong synergy against the virus. "I would like to extend my sincere appreciation these health workers, soldiers, community workers, grassroots cadres and volunteers on the frontline of the COVID-19 crisis. They are the heroes in this anti-epidemic war. In this epidemic, we could see China and Kazakhstan offer mutual care and support, and I believe the friendship between the two countries will last forever". He intends to serve his motherland worthily after graduation. He also hopes that the Kazakhstan people can stay alert about the risks of the pandemic, reduce unnecessary gatherings, wear facial masks, and take good care of themselves. He looks forward to reuniting with his family as soon as possible.

Undergraduate Student Representative

Kamila, or Ka Mila in Chinese, is an international student from Aktau in Kazakhstan and she was enrolled in the bachelor's program of international Chinese

education in Wuhan University. She rented a house in Wuhan with her good friend. During the COVID-19 outbreak, she stayed at home, disinfected frequently, bought food and other essential items online, and paid the bills with Alipay or We Chat. She thought it was very convenient. In all of the residential complexes, volunteers would deliver the food supplies to those who might be under quarantine. Despite that traditional in-class teaching was suspended, students switched to online courses to ensure postponement of school without suspension of learning. She misses her family very much. "Stay strong, Kazakhstan! Stay strong, China!" She hopes medical researchers can develop COVID-19 vaccine as soon as possible to eliminate the virus!

The COVID-19 crisis posed new challenges to us, but we believe the young people will emerge stronger after COVID-19 epidemic and fulfill their responsibilities as underpinning forces for making our country better and stronger. The virus is the common enemy of mankind, and we need to draw lessons from this fight that human beings are a community with a shared future, and we need to stand together and help each other in difficult times. If China and Kazakhstan can work together to fight against the virus, the "Belt and Road" Initiative and the comprehensive strategic partnership between the two sides will stand up to various challenges. We believe China and Kazakhstan will embrace an ever better future.

Sheypagerlik bayan-Treasure of Kazakh's Traditional Medicine

The research on the book Sheypagerlik bayan and the Development of Kazakh's Traditional Medicine in China

By Bakhetsk Tokhtasen

The Kazakh medical classic Shipagerlik bayan was compiled by Kazakh scholar and famous doctor Oteyboydak Tleukabyluly at his age of 85. It was viewed as a cornerstone of traditional Kazakh medicine and pharmacology. Oteyboydak is a prestigious Kazakh doctor in the fifteenth century. From childhood he commenced studying medicine from his father, and left his footprints all over the Kazakh steppe. He gathered herbs and explored their medical value. He had superb medical skills and a good sense of medical ethics. He dedicated his life to the cause of Kazakh medicine, and stayed single for a lifetime.

Shipagerlik Bayan explained in detail the medical theories of pharmacy, anatomy, pathology, immunology, and nursing in Kazakh medicine, and expounded theoretical viewpoints, physiology and pathology, as well as diagnosis and treatment techniques from the perspectives of Kazakh medicine. In addition, the book also covered many other disciplines such as psychology, history, philosophy and astronomy, and used the knowledge related to these disciplines for medical research.

There are 1,108 kinds of medicines recorded in Shipagerlikbayan, including 728 herbs, 318 medicines extracted from animals, and 62 medicines extracted from minerals. Besides, he also prescribed 4,577 formulas, and clarified how to recognize, extract, store, process and package medicines. According to the Compendium of Materia Medica, a medical text written by Li Shizhen (1518-1593) during the Ming Dynasty (1368-1644), there are more than 100 kinds of herbs in the western areas of China, such as sulfur gold foil, as well as other highly nutritional dairy products used by nomadic people like cheeses, mare milk and butter. But now, some scholars are conducting comparative research into the theories put forward by Li Shizhen and Oteyboydak. The book and Oteyboydak's expectations

Li Shizhen

carried by this book have been passed down from one generation to another, benefiting future generations a lot. On the occasion of the language reforms, the book would be edited in new characters. Therefore, the book is not lost to history.

In 1990, Nurtay Tumenbay, the 30th-generation descendant of Oteyboydak completed the seventh compiling work, and submitted the revised version to the Xinjiang Uygur Autonomous Region Group for Sorting Ancient Books. In 1994, this manuscript was published by Urumqi Science and Technology Press. Since then, the book has been systematically studied by Chinese scholars.

Tu Youyou

Since 1995, the book *Shipagerlikbayan* has sparked academic discussions in China's medical circle. So far, more than 20 medical books and 100 papers directly benefitting from the book *Shipagerlikbayan* have been published. The first batch of books that have come out includes *Famous Scholars*, *Precious Masterpieces* by professor Awelkhan Khaley, former head of the Xinjiang Education Institute, *Environmental Theory in The Masterpiece "History of Kazakh Medicine"*, *On Oteyboydak's Character and Education Philosophy* and *On Oteyboydak's Anatomy* by the educator Arin Sarjan, *The Medical Philosophy Theory in Kazakh Medical Classics and Its Modern-day Scientific Value* by professor Shayitkhaze Zeynel from Ili Normal University. At the same time, many nursing schools in Altay got down to organizing experts to compile medical textbooks based on the book *Shipagerlik bayan*, and some have been published, including *Kazakh Medical History*, *Anatomy and Kazakh Basic Medical Theories*. It is well noted that the Chinese-language book *The Introduction to Kazakh Medicine* co-authored by Nurbakhet Simaghol and Bakhdawlet Aletay was published by Beijing TCM Ancient Books Publishing House in 2010. The book offers a clear and detailed exposition on Oteyboydak's medical theories. It is the first time to publish Chinese translations of the book, thus capturing the attention of many TCM scholars.

In the book *Shipagerlik bayan -the Origin of Kazakh Medicine*, the author Bakhdawlet Aletay compared Kazakh medicine with TCM and Tibetan medicine, which further demonstrated the uniqueness of Kazakh medicine. The book *Shipagerlik arna* (a classic of traditional Kazakh medical theories) co-authored by Khaliybek Khanjarbay, an excellent teacher from a Kazakh Medical School in Altay, and Khayrat

Khaleymolla, previous head of Altay Research Institute of Kazakh Medicine, is going to be published. The book not only integrates medical practice with theory, but compares Kazakh medical theory with those in other ethnic groups and proves Kazakh medical theories through concrete examples. In the future, the research and management of Kazakh medicine and ethnic minority medicine, as well as the cultivation of medical talents in this regard will be more scientific and systematic. The research into the masterpieces on ethnic minority medical theories, just like the classic *Shipagerlik bayan*, will be taken to a new height.

Meanwhile, the clinical research of Kazakh medicine has seen vigorous development in China. In July 1983, the Chinese Ministry of Health and the National Ethnic Affairs Commission jointly held the National Ethnic Minority Health Work Conference. During the meeting, attendees discussed the Implementation Plan for Accelerating the Training of Senior Medical Talents for Ethnic Groups. The authorities in Inner Mongolia, Xinjiang, Tibet, Qinghai, Ningxia, Guangxi and other provinces should provide strong support to improve the construction of local medical colleges, and proactively set up nursing schools if conditions were allowed. This

proposal was approved by the central government in July.

According to the guidelines of this document, Kazakh Medical College was established in Altay in 1985. In 1995, the Traditional Kazakh Medicine Research Institute was established in Ili Kazakh Autonomous Prefecture. The research center was further expanded later, and two branch centers were respectively set up in Altay and Urumqi. Kazakh medicine-focused hospitals were subsequently established in Habahe County in Altay, Barkol Kazak Autonomous County in Hami, Xinyuan County in Ili, Urumqi County, Toli County and Shawan County in Tacheng. What's more, the consulting rooms featuring the integration of Kazakh medical theories and traditional Chinese medicine were set up in more than a dozen hospitals. Kazakh medicine has been widely recognized in the areas surrounding Altai Mountains due to its strong ethnic characteristics and unique treatment effects. Based on this distinctive advantage, the Altay in Xinjiang vigorously develops the national pharmaceutical industry, especially the cultivation of TCM herbs. Besides, local authorities are committed to creating the "Chinese medicine valley" with Xinjiang characteristics. Many companies that focus on the business of planting and promoting wild TCM herbs in Altai Mountains.

Since the 18th National Congress of the Communist Party of China (CPC), as an important part of the TCM cause, the ethnic minority medicine has ushered in a new era that the transformation of creatively integrating traditional medicine with modern medical industry has occurred and the cause the ethnic minority medicine is booming. There are 43 universities offering education on ethnic minority medicine in China, including seven newly established majors in this regard. There are 266 hospitals specializing in ethnic minority medicine, with 26,484 beds equipped. Xinjiang Uygur Autonomous Region has compiled and published 20 ancient books on ethnic minority medicine, including Uyghur medicine, Kazakh medicine, Kyrgyz medicine, Tatar medicine, and Tajik medicine.

In 2015, Tu Youyou, a researcher of the China Academy of Chinese Medical Sciences, won the Nobel Prize in Physiology or Medicine. At the Karolinska Institutet in Sweden, she delivered a speech titled "Artemisinin-A Gift from Traditional Chinese Medicine to the World". She mentioned that herb Qinghao (*Artemisia Annuua*) is an annual herbaceous plant with bitter taste and is deemed cold in nature. It was used for medical purpose two thousand years ago. As little is known, according to the medical records in China's ethnic areas, such as Zhuang Autonomous Region, the juice wrung out of Qinghao could be drunk to cure certain disease. As an important part of TCM cause, the ethnic minority medicine has evolved from the period

of "being supported" to the stages that a rising number of people would like to pass down and and deepen their research into these medical treasures. This is a gift that the time-honored ethnic minority medicine presents to human beings.

General Secretary Xi Jinping has delivered important speeches on Chinese minority traditional medicine on several occasions. In 2020, General Secretary Xi Jinping chaired a symposium with experts and scholars where he made important remark and his instructions are of epoch-making significance in national strategy. He aims to build a sound public health system and proposed to promote inheritance and innovation of TCM. He pointed out that we should give full play to the advantages of TCM, accelerate the pace of improving TCM service system, enhance the education and training of TCM talents, and reform and improve the management system of TCM, so as to advance the development of ethnic minority medicine and accelerate the modernization and industrialization of TCM. In this way, the TCM and Western medicine can be mutually reinforcing and witness well-coordinated development.

Shipagerlik bayan, a book created 500 years ago and viewed as the origin of Kazakh medicine, still has high value for medical research. Today, the research into the classic and the development of Kazakh medicine have been placed higher emphasis by Chinese authorities. Extensive and profound Kazakh medicine is the common asset of human society and the flourishing ethnic minority medicine will shine brightly in the development of modern medicine.

Oteyboydak Tileukabyluly A Citizen Scientist

—Interviewing Doctor Murat Kizaibek

Interviewer: Shayahemet Khaly

S: As the saying goes: “Different people have different areas of expertise.” You are a medical expert and a Deputy Direktor of Traditional Kazakh Medicine Research Institute of Ili Kazakh Autonomous Prefecture. In addition, we also heard that China is conducting research on the book “Shipagerlik Bayan”.

Dr. Murat Kizaibek, my visit today is to know more about your research on this book as well as the book-related medical study.

M: Yes, this book is authored by Oteyboydak Tileukabyluly. He is a famous Kazakh doctor (Қараүзген) living in the 15th century. The word Қараүзген is no longer used, and many people may not know the meaning of the word. In my opinion, it carries the same meaning as today’s medical academician. He is a famous scientist in medicine and natural science in the history of Kazakhs.

We are determined to conduct a careful study of this classic work written by Oteyboydak, and now the research work has been proceeding for about eight years. In order to carry out the research scientifically, we divide our research into two parts. One is the scientific basis for Kazakhs to treat and prevent diseases at that time, and the other is the research with the focus on pharmacy because this is my major.

S: Sounds great! Can you give us more details?

M: For example, Oteyboydak came up with a six-element theory. We have conducted in-depth research on this theory. More specifically, the theory is like a huge system containing six elements, namely kengistik tугyr (space), turak tугyr (earth), suwik tугyr (coldness), ystyк tугyr (heat), zharyk tугyr (light), and karangy tугyr (darkness). In traditional Kazakh medical theories, the six elements are the most basic and core elements to make up the universe and are the material basis on which humans and all other creatures depend to sustain life. The six elements are inter-dependent and are those of mutual generation and metal restriction. The space element is the core. Fundamentally, it represents the spatial position occupied by human beings and the

possible spatial ranges of other moving objects. From a modern perspective, the first aspect refers to the volume of each object, and the other is the range of motion. The core of the earth element is to make objects have a certain shape. For example, the cup on the table has a fixed shape, and the earth element can fix it as a cup. Similarly, the heat element has a core. All living things in nature, even inanimate objects, take in energy from the outside, so they can retain their needed energy. In order to avoid excessive energy growth, there is a coldness element, which reduces energy to maintain the energetic balance inside a subject. When it comes to the light element and darkness elements, the former refers to external phenomenon, and the latter refers to the nature (such as a certain mechanism). For example, if a person catches a cold, he will show some symptoms like having a fever, cough or sore throat. These are light element we are talking about. The darkness elements are those such as viruses, bacteria, or some other complicated reasons that cause the disease. Therefore, the former refers to nature while the latter refers to phenomenon. The six elements are interconnected and cannot separate from each other. If one element is missing, humans will get sick. This law applies not only to humans, but also to all other living things, even to all creatures in nature.

S: Do you know how Oteyboydak know or put forward the six-element theory?

M: You raise a good question. In fact, the book “Shipagerlik Bayan” does not tell us how the six-element theory were put forward or this topic is not covered in this book. Therefore, I come to the following conclusion based on the large number of literatures I have consulted and traditional medical theories. In ancient times, Kazakh ancestors worshipped the sun, and the steppe stone men have a common feature that they are facing the east, which can be inferred that the ancestors may have a blessing program at that time. In the morning, they open arms and face the rising sun to pray for blessings. When they do this, there will be light in front of the blessing people, this is light element, and what is behind them is the darkness element. Kazakhs

live in the northern hemisphere, and the temperature in right-hand side is higher than that in the left-hand side. Therefore, the heat element is located in the right-hand side and the coldness element is in the left-hand side. Then, the place where a person stands is earth element, and his overhead space is the space element.

Based on this, I concluded that the six-element theory probably originated from the ancient Kazakh custom of worshipping the sun. Of course, this is just my inference, and may be different from the facts. However, one point is clear that this theory did not happen by accident. The amazed part in this theory is that it can apply to all aspects of social life. For example, in our social life, our enthusiasm and happiness can be regarded as the light element, and how to understand and introduce this ancient great doctor from your understanding can be considered a darkness element.

As for the space element, when you are moving in a specific space, your entire body, including your internal organs are active. This is because the space element is working. Your unique appearance and figure, or something distinct you from others, is decided by the earth element. Speaking of the heat element, your body maintains a constant 37°C through an external heat; or in other words, you receive heat from the outside through the human skin, this is the heat element. If your body continue to receive heat, your temperature may rise sharply and you may get a fever. Therefore, it must release excess heat from the inner body in order to keep the body temperature in a normal range. This means that there is a balance between heat and coldness elements. This is a law that applies to all living creatures.

S: You have provided us a clear explanation. Are you continuing the research on specific diseases?

M: Yes, we often see many academic papers on the pathogenesis of cancer when we conduct research on cancer, and we know most chronic cancers cannot be cured. The pathogenesis of cancer is very complex and sometimes there are different factors contributing to the cancer risk. For example, a cancer may be caused by the activation of a gene, the abnormal protein expression, excessively high or low levels of inorganic elements or microbial infection, so the exact mechanism causing different types of cancers is still undefined. The mechanism of cancer is very complicated, because the process is intricate. Factor A causes the change of factor B which further causes the change of factor C. Factor C causes the change of factor D, but D in turn affects A. Scientists cannot still reach a conclusion in this cycle. Among them, A, B, C, and D may be an enzyme, a protein, or a microorganism. We can regard them as

earth elements, and the intergrowth and interdependence between them make their relationship more complex, which can be regarded as a darkness element. This darkness element makes the cause of cancer complicated. We believe that it is possible to simplify the existing scientific problems by combining six-element theory with modern medical research. At the same time, it also provides new ideas for the diagnosis and treatment of complex diseases. Oteyboydak knew this was a tough issue, but he tried to explain or summarize it with simple examples. Nowadays, in the age when advanced science and technology are used in medical research, scientists are faced with many major and complex scientific issues. If we simplify these problems to a few key factors, I think it is not surprising to find new laws.

S: We look forward to the good news that Kazakh medicine can amaze the world. And now, if we can find the causes of patients’ disease, then we can find proper drugs to treat them. What do you think in this regard?

M: Pharmacology is an important part of the medical monograph written by Oteyboydak. It contains the names of many drugs, but it is so regrettable that the part of herbal prescriptions recording which herbs can cure which diseases is mostly lost. Otherwise, Kazakh medicine would have had a sound traditional medical system. Fortunately, there are several prescriptions in the book. We are currently studying one of them. The book says: “Peel Soikan (Daphne altaica), a shrub, cut it up and boil it with meat. After cooking thoroughly, drink the soup and eat the meat. It is very useful for treating asthma or cough.” In 2008, I brought this plant to Austria and studied it with a professor. We previously guessed that it might have a certain effect on cancer. At that time, I brought 11 different herbs. In an experiment on exploring the treatment for leukemia, we found that

among these 11 plants, *Daphne altaica* had the strongest effect, which sparked keen interest among Austrian scientists. After returning China with these research results, I instructed one of my graduate students at Xinjiang Medical University to conduct a detailed study on its *in vitro* anticancer activity and found that it was not only effective on leukemia cells, but also has obvious inhibitory effects on esophageal cancer and gastric cancer. Therefore, we published the research findings in an international medical journal (Journal of Medicinal Plants Research) and sent the research achievement to GRAZ University in Austria. After those researchers saw it, they said they would like to fund us to conduct research with them together in Austria. I went there for three months to study this plant. In Austria, scientists from three countries have conducted joint research-I am from China; another three scientists are from Austria, and the last one is from Switzerland. In this study, we identified 14 different ingredients from *Daphne altaica* and found that *Daphne altaica* has a significant inhibitory effect on acute lymphoblastic leukemia cells and breast cancer cells, as well as inhibits THP-1 derived macrophages and mRNA expression of cyclo-oxygenase-2 (COX-2). We have published the results of this study in the international journal *Planta Medica*. After returning to China, we cooperated with the scientific research institutions in Jiangsu province to further carry out detailed research on the chemical composition and anti-cancer mechanism of *Daphne altaica*. These findings have been published in the international journals of *Chemistry of Natural Compounds* and *Molecular Medicine Reports*. Recently, we researched its anti-inflammatory effect, relevant mechanisms and antioxidant activity. Currently we got down to the research on its analgesic effect.

In addition, our research center is affiliated to Ili Kazak Autonomous Prefecture Hospital of Traditional Chinese Medicine. The hospital's orthopedics department has a TCM formula that has been used for many years. This formula contains herbs commonly used by Kazakh doctors, and these Kazakh herbs play a leading role in the formula. We made these herbs into unguent and conducted a detailed study on its quality standards, stability, quality specifications of the contained herbs, and processing technology. All of the data on the pharmaceutical research data and clinical test will be sorted out soon and we will submit these data to Xinjiang Drug Administration for filing. We believe that the formula will be widely used in hospitals in the future. Finally, we have also studied Meadowsweet oil. This is used in Kazakh medicine to treat dermatophytes, tinea capitis, tinea cruris and even psoriasis. In the past, people extracted oil by burning Meadowsweet. Given that this method is not convenient, we obtained a large amount of Meadowsweet oil by adopting the modern

method of destructive distillation in order to realize large-scale production in the future. We also conducted an experimental study on the antifungal effect and chemical composition of Meadowsweet oil. After research, we found that it has a strong inhibitory effect on four different fungi, and 33 chemical components were identified.

S: Can you tell us how people used this medicine in the past?

M: Oteyboydakh also very particular about the processing and storage of herbs. For example, he used not only plants but also animals in his prescription medication. He used the following methods to preserve the organs of animals that would be used in the medical formula: firstly boil the meat for a while; when the meat floats to the surface of the water, take it out immediately and dry it out on the shaded branches of pine trees or spruce to dry in the shade, so as to prevent the meat from being contaminated with parasites or going bad. This method has not been seen in any other traditional medical literature. In addition, the plants are dried and stored in a cool place, because when they are dried in the sun, the volatile components of the plants are lost, and the medicinal properties of the flowers are usually kept in the volatile components. Some toxic herbs are used as medicine after weakening their toxicity. For example, after we grind *Aconitum carmichaelii* into powder, it has great toxicity. In order to reduce the toxicity, we need to firstly boil it. As soon as it boils, we pour out the decoction immediately and boil the herbs again. Then the herbal decoction can be used safely.

S: My last question is that how will you complete this research?

M: I read Shipagerlik Bayan several times carefully. What I noticed is that this book is not only a medical masterwork, but also contains profound scientific thoughts. In order to know human's physiological structure, Oteyboydakh explained the essence of nature. Human beings are the products of nature; therefore, we can never be separated from nature. Every change in nature will have a certain impact on human bodies. Therefore, to understand human's physiology, it is necessary to have a clear understanding of nature. But it is impossible for an individual to master such huge amount of scientific knowledge, so it is necessary to create a special research institution to bring together the best scientists. In my opinion, only in this way can we produce scientific achievements that can attract global attention.

S: Thank you. I wish you a complete success. Thanks for your time.

Бас жобалаушы: Суң Цзянлинь (Қытайдан)
General planner: Song Jianlin(China)
总策划: 宋建林 (中国)

Бас редактор: Дүкен МӘСІМХАНҰЛЫ
Editor in chief : Duken MASSIMKHANULY
总编: 杜肯·玛斯木汗

Бас редактордың орынбасары: Ғабит ХАЛЫҚҰЛЫ
Deputy editor-in-chief : Gabit HALYKULY
副总编: 哈比提·哈勒克

ҚҰРЫЛТАЙШЫ:
Қазақстан «Silk Way» Халықаралық Олимпиадалық Мәдени Қоры

主管主办:
哈萨克斯坦丝路国际奥林匹克文化基金

FOUNDER:
Kazakhstan «Silk Way» International Olympic Cultural Foundation

Журнал Қазақстан Республикасының Ақпарат және қоғамдық даму министрлігінің Ақпарат комитетінде тіркеуден өтіп,
2019 жылғы 4 қарашада №KZ47VPY00016740 куәлігі берілген.
ISSN: 2707-1278

Журнал 1 жылда 4 рет шығады.

Журнал редакцияның компьютер орталығында теріліп-беттелді.

Басуға 26.06.2020 қол қойылды. Формат 70x108 1/16 .

Таралымы 10 000 дана. Тапсырыс №028.

Редакцияның мекен-жайы:

010000, Республика Қазақстан Нұр-Сұлтан қаласы, Арғанаты к-сі, 19.

Байланыс телефондары: +7 (7172) 48-02-31, 8-778-111-97-18.

Ресми веб-сайт: www.silkwayyouth.com

Микроарнаыңашық алаңыЭлектронды пошта: Silu_guoji_qingnian_silkroad.youth01@gmail.com
(күнделікті байланыс үшін),

silkroad.youth02@gmail.com (авторлар үшін).

Журналдың PDF нұсқасы сапаға сәйкес «Ренис-СТ» Полиграфта басылды.

Редакцияға түскен қолжазбалар мен суреттер қайтарылмайды. Барлық құқықтар қорғалған.

Көшіріп басқан жағдайда журналға сілтеме жасау міндетті.

Деректердің нақтылығына авторлар жауап береді.

Мақалалардың кейбір ой-пікірлері редакцияның көзқарасымен сәйкес келе бермеуі мүмкін.

该杂志在哈萨克斯坦共和国信息和社会发展部注册

注册日期：2019年11月4日

国内刊号：№ KZ47VPY00016740

国际刊号：2707-1278

出版频率：季刊

出版时间：2020年06月26日

开本：70×108 1/16

发行量：10000册

订购号：№ 028

《丝路青年》杂志编辑部

编辑部地址：努尔苏丹市阿拉木图区阿热哈那提大街19号

邮编：010000

联系电话：8-717-248-02-31, 8-778-111-97-18

官方网站：www.silkwayyouth.com

微信公众平台：丝路国际青年

电子邮箱：

silkroad.youth01@gmail.com（平日联系）

silkroad.youth02@gmail.com（用于投稿）

印刷：列克斯印刷厂

声明：文稿及图片一经投递，一律不退。一经采用，版权所有。如需转载，请标明出处。作者保证文章真实性。本刊所有文章，仅代表作者个人或所在媒体观点，不代表本刊立场。

The magazine is registered by the Ministry of Information and Social Development of the Republic of Kazakhstan on 04.11.2019 and certificate №KZ47VPY00016740 was issued.

ISSN: 2707-1278

The magazine is published 4 times a year

Approved for publication on 26.06.2020. Format 70x108 1/16 .

Circulation is 10 000 copies. Order No. 028.

Editorial office address:

010000, Republic of Kazakhstan Nur-Sultan, 19 Arhanaty street.

Tel: +7 (7172) 48-02-31, 8-778-111-97-18.

Official website: www.silkwayyouth.com

Micro-channel public platform: Silu guoji qingnian

Email:

silkroad.youth01@gmail.com (for daily communication), №

silkroad.youth02@gmail.com (for authors).

PDF version of the magazine

according to quality requirements was printed in

«Regis-CT» LTD Printing.

Manuscripts and photographs are not returned. All rights reserved. Production in whole or in part without written permission is prohibited.

Editorial opinion does not necessarily coincide with the opinion of the authors of the magazine.